Prajnaparamitas. Satasahastrika
Satasahastrika prajnaparamita

Part. I

I

BIBLIOTHECA INDICA:

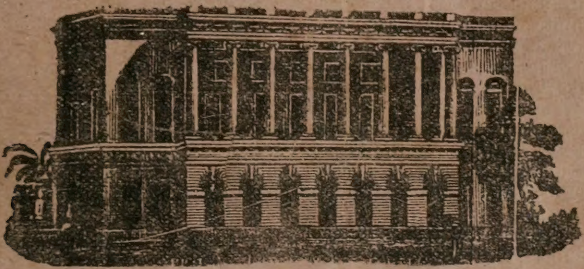
A

COLLECTION OF ORIENTAL WORKS

PUBLISHED BY THE

ASIATIC SOCIETY OF BENGAL.

NEW SERIES, No. 1006.

शतसाहस्रिका प्रज्ञापारमिता ।

ÇATASĀHASRIKĀ-PRAJÑĀ-PĀRAMITĀ

A

THEOLOGICAL AND PHILOSOPHICAL DISCOURSE

OF

BUDDHA WITH HIS DISCIPLES

(IN A HUNDRED-THOUSAND STANZAS).

EDITED BY

PRATĀPACANDRA GHOṢA.

PART I. FAS. 1.

CALCUTTA:

PRINTED AT THE BAPTIST MISSION PRESS,

AND PUBLISHED BY THE

ASIATIC SOCIETY, 57, PARK STREET,

1902.

…ST OF BOOKS FOR SALE

AT THE LIBRARY OF THE

…SIATIC SOCIETY OF BENGAL,

No. 57, PARK STREET, CALCUTTA,

AND OBTAINABLE FROM

THE SOCIETY'S AGENTS, MESSRS. LUZAC & CO., 46, GREAT RUSSELL STREET, LONDON, W.C., AND MR. OTTO HARRASSOWITZ, BOOKSELLER, LEIPZIG, GERMANY.

*Complete copies of those works marked with an asterisk * cannot be supplied—some of the Fasciculi being out of stock.*

BIBLIOTHECA INDICA.

Sanskrit Series.

Advaita Brahma Siddhi, (Text) Fasc. 1–4 @ /6/ each ...	Rs.	1	8
Advaitachinta Kaustubhe, Fasc. 1		0	6
*Agni Purāṇa, (Text) Fasc. 4–14 @ /6/ each		4	2
Aitarēya Brāhmaṇa, Vol. I, Fasc. 1–5 and Vol. II, Fasc. 1–5 Vol. III, Fasc. 1–5 Vol. IV, Fasc. 1–5 @ /6/		7	8
Aṇu Bhāṣyam, (Text) Fasc. 1–5 @ /6/ each		1	14
Aphorisms of Sāṇḍilya, (English) Fasc. 1		0	12
Aṣṭasāhasrikā Prajñāpāramitā, (Text) Fasc. 1–6 @ /6/ each ...		2	4
Açvavaidyaka, (Text) Fasc. 1–5 @ /6/ each		1	14
Avadāna Kalpalatā, (Sans. and Tibetan) Vol. I, Fasc. 1–5; Vol. II. Fasc. 1–5 @ 1/ each		10	0
*Bhāmatī, (Text) Fasc. 4–8 @ /6/ each		1	14
Bhāṭṭa Dīpikā Vol. I, Fasc. 1–3		1	2
Bṛhaddēvatā (Text) Fasc. 1–4 @ /6/ each		1	8
Bṛhaddharma Purāṇa, (Text) Fasc. 1–6 @ /6/ each		2	4
Bodhicaryavatara of Cantidevi, Fasc. 1		0	6
Catalogue of Sanskrit Books and MSS., Fasc. 1–3 @ 2/ each ...		6	0
Çatapatha Brāhmaṇa, Fasc. 1–5		1	14
*Caturvarga Chintāmaṇi (Text) Vols. II, 1–25; III. Part I, Fasc. 1–18. Part II, Fasc. 1–10 @ /6/ each		19	14
Çlokavartika, (English) Fasc. 1–2		1	8
*Çrauta Sūtra of Āpastamba. (Text) Fasc. 4–16 @ /6/ each ...		4	14
Ditto Çāṅkhāyana, (Text) Vol. I, Fasc. 1–7; Vol. II, Fasc. 1–4, Vol. III, Fasc. 1–4 @ /6/ each		5	10
Çri Bhāshyam, (Text) Fasc. 1–3 @ /6/ each		1	2
Gadadhara Paddhati Kālasāra Vol I. Fasc. 1–3		1	2
Kāla Mādhava, (Text) Fasc. 1–4 @ /6/ each		1	8
Kāla Viveka, Fasc. 1–4		1	8
Kātantra, (Text) Fasc. 1–6 @ /12/ each		4	8
Kathā Sarit Sāgara, (English) Fasc. 1–14 @ /12/ each		10	8
Kūrma Purāṇa, (Text) Fasc. 1–9 @ /6/ each		3	6
Lalita-Vistara, (English) Fasc. 1–3 @ /12/ each		2	4
Madana Pārijāta, (Text) Fasc. 1–11 @ /6/ each...		4	2
Mahā-bhāṣya-pradīpōdyōta, (Text) Fasc. 1–9 & Vol. II, Fasc. 1–3 @ /6/ each		4	8
Manutīkā Saṅgraha, (Text) Fasc. 1–3 @ /6/ each		1	2
Mārkaṇḍēya Purāṇa, (English) Fasc. 1–6 @ /12/ each		4	8
*Mīmāṁsā Darçana, (Text) Fasc. 7–19 @ /6/ each		4	14
Nārada Smṛti, (Text) Fasc. 1–3 @ /6/		1	2
Nyāyavārtika, (Text) Fasc. 1–4 @ /6/		1	8
*Nirukta, (Text) Vol. III, Fasc. 1–6; Vol. IV, Fasc. 1–8 @ /6/ each ...		5	4
Nityacārapaddhati Fasc. I–III (Text) @ /6/		1	2
Nyayabindutīkā, (Text)		0	10
Nyāya Kusumāñjali Prakaraṇa (Text) Vol. I, Fasc. 1–6 Vol. II, Fasc. 1–3 @ /6/ each		3	6
Padumawati Fasc. 1–3 @ 2/		6	0

SĀHASRIKĀ-PRAJÑĀ-PĀRAMITĀ

A

OLOGICAL AND PHILOSOPHICAL DISCOURSE

OF

BUDDHA WITH HIS DISCIPLES

(IN A HUNDRED-THOUSAND STANZAS).

EDITED BY

PRATĀPACANDRA GHOṢA.

PART I. FAS. 1.

CALCUTTA:

PRINTED AT THE BAPTIST MISSION PRESS,

AND PUBLISHED BY THE

ASIATIC SOCIETY, 57, PARK STREET.

1902.

PREFACE.

About 30 years ago, as Assistant Secretary of the Asiatic Society of Bengal, I drew the attention of the Council of the Society to the neglected condition of the voluminous Thibetan Xylographs, which were lying unnoticed in its archives, damaged by damp and insects, and I suggested the desirability of getting them catalogued and arranged by some one conversant with that language. Consideration of the question was deferred till Mr. E. T. Atkinson, as President of the Society, took up the matter and entrusted me with that work. Not being able to spare much time and being burdened with my official duties I regret the work was much delayed. While cataloguing, Mr. E. T. Atkinson encouraged me to undertake the editing of the Sher-phyin which extends to one hundred thousand stanzas and is considered as sacred as the Vedas of the Hindus. As no second copy was available, with the permission of the Council I had to rely entirely on my own resources. I have, however, carefully followed the text of the Xylograph, though I have failed to understand several passages which are abstruse and obscure. The Society's edition of the Sher-phyin is therefore no better than a reproduction in types of the Xylograph original. By omitting the repetitions which were numerous the bulk of the work has been brought down to a moderate size.

A translation of the Sher-phyin, which is itself a verbal translation of the Sanskrit Çatasāhasrikā-Prajñā-Pāramitā, however desirable it might be, is beyond my poor acquirements: the language of the Sher-phyin is archaic and the subject matter being mystic Yoga philosophy is abstruse to the extreme. No Llama accessible to me has been able to elucidate any passage, however perspicuous it might be in the Sanskrit original. Constant reference to the Sanskrit original therefore made me familiar with that work, and I suggested that as the Society has already printed the Aṣṭa-

sāhasrikā-Prajñā-Pāramitā, the publication of the Çata-sāhasrikā would be acceptible to the reading public.

Much time was lost in securing five copies of the text, and one manuscript had to be obtained on loan from the Cambridge University Library.

There are now at my disposal five manuscripts.

क. This is a manuscript which years ago I had secured from a Nepali Pandit who had come down to Calcutta on a pilgrimage to Purī. It is a tolerably correct copy but incomplete. Character Nagri.

ख. Is an incomplete copy obtained from the Society's Library. Character Nepali.

ग. Another manuscript from the Library of the Asiatic Society of Bengal, incomplete but much older than any. Character Newari.

घ. This is the only complete copy I have got. It belongs to the Asiatic Society of Bengal, it was found in the Collection of Hodgson's Nepali manuscript. Character Newari.

च. The Cambridge University Library manuscript is in Nepali characters. A neatly written copy. Character Nepali.

This copy has to be consulted under orders of the authorities of the Cambridge University Library at the premises of the Asiatic Society of Bengal. Part I, only.

क. The first manuscript has been made the basis of collation; and so far as they have been collated all the five manuscripts generally tally with each other. There are a few clerical errors which have been corrected by collation with the other manuscripts. Notes from Patanjala aphorisms, Bhāṣya, Tīkā, from Sarvadarçana Sangraha, and from Bhāmati have been given with a view to elucidate some passages, but the language of the Buddhist authors as well as their technical terms differ greatly from those of their Hindu brethren. Notes from the Commentary of Aṣṭasāhasrikā have also been given.

The name of the author does not appear from the text nor the epoch of its composition.

BHAGADEYUL, VINDHYĀCAL : }
The 5th day of Sept., 1901. }

EDITOR.

शतसाहस्रिका प्रज्ञापारमिता।

प्रथमपरिवर्त्तः।

नमः श्रीसर्व्वबुद्धबोधिसत्त्वार्यश्रावकप्रत्येकबुद्धेभ्यः॥

या सर्व्वज्ञतया नयत्युपसमं* शान्तैषिणः श्रावकान्
या मार्गज्ञतया जगद्धितकृतालोकार्थसम्प्रापिका।
सर्व्वाकारमिदं वदन्ति मुनयो विश्वं यया सङ्गतां†
तस्यै श्रावकबोधिसत्त्वगणिनो बुद्धस्य मात्रे नमः॥
यदसुलभमनन्तकल्पकोटिभिः प्रवरशतैरपि हेतुवर्जितानां।
भवतु हि जिनार्करस्मि‡भूतं तदिदमिदं प्रतिचक्षुरग्रयानं॥
गम्भीरञ्च न चाभ्यस्तं दुर्लभञ्च मुनेर्वचः।
न च तेन विना मोचं§ तस्माच्छ्रोतव्यमादरात्॥

नमो भगवते भैषज्यगुरुवैदूर्यप्रभाय तथागताय‖। नमो भगवत्यै

---

* उपसममिति पुस्तकचतुष्टये लिखितं। उपशममिति पाठोयुक्तः प्रतिभाति।

† सङ्गता इति पाठः पुस्तकचतुष्टये दृश्यते। सङ्गतमिति पाठोयुक्तः।

‡ रस्मि इति पुस्तकचतुष्टये पाठः। रश्मि इति पाठोयुक्तः।

§ मोचौ इति नेपालीय ग पुस्तके पाठः। मोचः — इति तु युक्तं।

‖ सर्व्वाकाराविपरीतधर्म्मदेशिकत्वेन परार्थसम्पदा तथागताः इत्यष्टसाहस्रीटीका।

प्रज्ञापारमितायै[१]। नम आर्यावलोकितेश्वराय बोधिसत्त्वाय महासत्त्वाय[२] महाकारुणिकाय। नमश्चण्डवज्रपाणये महायक्षसेनापतये। नमः सर्वबुद्धबोधिसत्त्वेभ्यो भगवद्भ्यः। निराश्रवाः सर्वसत्त्वानां कुशलसम्भवोयोगैः सम्भवन्ति सिद्धाग्रांतां च तथागतौ प्रतिलम्भता सर्वसत्त्वानां सुखसौमनस्यसद्भावन्विति। नमो भगवते रश्मिचन्द्रप्रतिमण्डितविद्युत्तेजघोषेश्वरराजाय तथागताय। नमो भगवते शाक्यमुनये तथागतायार्हते सम्यक्सम्बुद्धाय यस्येयं धर्मोल्काज्वालेति।

एवम्मया श्रुतमेकस्मिन् समये भगवान्[३] राजगृहे[४] विहरति स्म। गृध्रकूटपर्वते[५] महता भिक्षुसङ्घेन[६] सार्द्धं पञ्चमात्रैर्भिक्षुसहस्रैः

---

(१) प्रज्ञायाधर्म्मप्रविचयलक्षणायाः पारं प्रकर्षपर्य्यन्तमेतीति विगृह्य क्विपि सर्व्वापहारिलोपे अनित्यमागमशासनमित्यतुकिः तत्पुरुषे कृति बहुलमित्यलुकि च कर्म्मविभक्तेः, कृतः पारमिः, तद्भावः पारमिता।

(२) प्रज्ञाबलेन बोध्यालम्बनात् बोधिः, स चासौ महाकृपाशयेन सत्त्वालम्बनात् सत्त्वश्चेति बोधिसत्त्वः। बोधौ सर्व्वधर्म्मासक्ततायां स्वार्थसम्पदि सत्त्वमभिप्रायो येषां ते बोधिसत्त्वाः श्रावका अपि स्युरेवमित्याह महासत्त्वा इति। महत्यां परार्थसम्पदि सत्त्वं येषां ते महासत्त्वाः। महत्त्वञ्चान्यथापि तीर्थिकसाधुजनवत् स्यादिति बोधिसत्त्वग्रहणं।

(३) ऐश्वर्य्यस्य समग्रस्य रूपस्य यशसः श्रियः। ज्ञानस्याथ प्रयत्नस्य षण्णां भग इति श्रुतिः। सोऽस्यास्तीति समग्रैश्वर्य्यादिमान् भगवान्।

(४) राजगृहेऽन्वर्थसंज्ञके प्रसिद्धस्थानविशेषे।

(५) गृध्रः अभिकाङ्क्षितः, नानारत्ननिकरः कूटः, गृध्रश्चासौ कूटश्चेति गृध्रकूटः॥ पुण्यकामदेवादीनामष्टम्यादिपर्व्वसु यात्रां तनोतीति नैरुक्तविधानात् पर्व्वतः॥

(६) बुद्धधर्मस्तथा संघे मारकोटिशतैरपि। भेत्तुं न शक्यते यस्मात् तस्मात् संघोऽभिधीयते॥

सर्वैरर्हद्भिः(१) क्षीणास्रवै(२)र्निःक्लेशै(३)र्वशीभूतैः(४) सुविमुक्तचित्तैः सुविमुक्तप्रज्ञै(५)राजानेयै(६)र्महानागैः(७) कृतकृत्यैः(८) कृतकरणीयैः(९) अपहृतभारै(१०)रनुप्राप्तस्वकार्थैः(११) परिक्षीणभवसंयोजनैः(१२) सम्यगा-

---

(१) सर्व्व एवात्र पूजादक्षिणागुणप्रकर्षाद्यर्हतया ऽर्हन्तः ॥ हतारित्वा-दर्हन् इति स्थानान्तरे उक्तं ॥

(२) आसंसारं स्रवन्तीति कामभवाविद्या आस्रवाः क्षीणायेषां तत्प्रति-पक्षानास्रवशीलादिस्कन्धलाभेन, ते क्षीणास्रवाः ॥

(३) निर्गतः क्लेशकर्म्मजन्मसंक्लेशाख्यः क्लेशो येषां ते निःक्लेशाः ।

(४) सर्व्वबन्धनविगमस्वातन्त्र्याद्ये वशिनोभूतास्तेवशीभूताः ॥

(५) समापत्तिक्लेशावरणविमुक्ताः सर्व्वार्थोपभोगविमुक्ताः (यथाक्रमं) सुवि-मुक्तचित्ताः सुविमुक्तप्रज्ञाः ॥

(६) दुःखभयलोकधर्म्माज्ञानाशङ्काविगमात् निर्भयत्वेनाजानेयाः ।

(७) त्रैविद्यादित्वविशिष्टधर्म्माधिगमयोगान्महाप्रधानभावेन महानागाः ।

(८) शीलसमाधिप्रज्ञापरिपूर्त्या कृतमवश्यङ्करणीयं सर्वदुःखप्रमोक्षादि-कृत्यं यैस्ते कृतकृत्याः ।

(९) कृतमानुषङ्गिकं कर्त्तव्यं स्वेच्छाप्रतिबद्धवृत्तिधुतगुणादिकं यैस्ते कृत-करणीयाः ।

(१०) अपहृताः सर्व्वथाऽपनीताः स्कन्धक्लेशप्रतिक्षोद्योगभारा यैस्तेऽपहृत-भाराः ।

(११) भगवतः पश्चात् अनुप्राप्तः हिताहितप्राप्तिपरिहारलक्षणो द्विविधः स्वकोऽर्थो विद्याऽविद्याधिगमप्रहाणाभ्यां यैस्तेऽनुप्राप्तस्वकार्थाः ।

(१२) परि समन्तात् यथासम्भवमार्य्यमार्गेण क्षीणानि भवेन सह पुरुष-संयोजनेयत्प्रतिघादिनवसंयोजनानि येषां ते परिक्षीणभवसंयोजनाः ।

ज्ञासुविमुक्तचित्तैः(१) सर्वचेतोवशिपरमपारमिताप्राप्तै(२) रेकपुद्गलं(३) स्थापयित्वा। यदुतायुष्मन्तमानन्दं शैचं श्रोतआपन्नं। पञ्चमात्रैश्च भिक्षुशतैः। यशोधरामहाप्रजापती*प्रमुखैः सम्बहुलैश्च। उपासकोपासिकाभिश्च सर्वैर्दृष्टधर्मभिः। महता च बोधिसत्त्वसङ्घेन सार्द्धमप्रमेयैरसंख्येयैर्बोधिसत्त्वैः सर्वैर्द्धारणीमुखप्रतिलब्धैः शून्यतानिमित्ताप्रणिहितैर्विहारिभिरानिमित्तागोचरैरविकल्पिकप्रणिधानैः सर्वधर्मसमताक्षान्तिप्रतिलब्धैरसङ्गप्रणिधानैरसङ्गप्रतिभानसमन्वागतैरक्षयप्रतिनिर्देशाप्रतिनिर्देशैः प्रतिसंविन्नयप्रतिवद्धैर्महाभिज्ञाविक्रीडितैरत्यन्ताच्युताभिज्ञैरादेयवचनैरकुसीदैरारब्धवीर्यैः कायजीवितनिरपे-

* प्रजापती इति पुस्तकचतुष्टये पाठोदृश्यते। प्रजापति इति पाठोयुक्तः।

(१) सम्यक् अविपरीतं, आ समन्तात्, ज्ञा ज्ञानं तत्त्वाववोधस्तया सुष्ठु-विमुक्तं सर्व्ववन्धनविसंयुक्तं चित्तं येषां ते सम्यगाज्ञासुविमुक्त चित्ताः।

(२) सर्व्वत्र चेतसि नवानुपूर्व्वविहारसमापत्तिलक्षणे स्वातन्त्र्याद्वशिनस्ते च ते परमपारमिं स्वगोत्रप्रकर्षपर्य्यन्तगतिं प्राप्ताश्चेति सर्व्वचेतोवशिपरमपारमि प्राप्ताः। अत्र पूर्व्वपूर्व्वस्योत्तरोत्तरं कारणं। कुतः क्षीणाश्रवाः? निःक्लेशत्वात्। एवं सर्व्वत्र योज्यं। अतः सर्व्वपुरुषार्थसमाप्तत्वान्नापरं विशेषणं वाच्यमिति। तदनेन अष्टसाहस्रीटीकायां परमपारमि प्राप्तैः इति पाठोव्याख्यातः अष्टसाहस्रयां स एव पाठोदृश्यते। अत्र तु पुस्तकचतुष्टये परमपारमिताप्राप्तैः इति पाठोदृश्यते।

(३) नित्यस्य कार्य्यकारणलक्षणस्य वास्यवासकभावानुपपत्तेः शुभाशुभवासनाभिः पूर्णोऽनित्यस्तदनुरूपां गतिं लातिगच्छतीति निरुक्ताभिधानात् प्रवन्ध तयैक पुद्गलः। पुनःपुनर्गतिषु लीयते इति पुद्गलः इति स्थानान्तरे उक्तं।

च्छैरकुहकैरलयकैरपगतज्ञानलाभचित्तैर्निरामिषधर्मदेशकैर्गंभीरधर्म-
क्षान्तिपरमगतिं गतैर्महावैशारद्यप्राप्तैरसंकुचितमानसैः सर्वमारकर्म-
समतिक्रान्तैः कर्म्मावरणप्रतिस्रब्धैः* निहतकर्मक्लेशप्रत्यर्थिकैः सर्वपर-
प्रवादानभिभूतैः सर्वश्रावकप्रत्येकबुद्धदुरवगाहैः कर्मप्रविचयविभक्ति-
निर्देशकुशलैरसंख्येयकल्पसुसमारब्धप्रणिधानैः स्मितमुखैः पूर्वालापि-
भिर्व्यपगतभृकुटिकैः श्लक्ष्णमधुरवचनैर्गाथाभिगीतपरालपनकुशलैर-
नाच्छेद्यप्रतिभानैरनन्तपरिषदभिभवनैः वैशारद्यसमन्वागतैरनन्तकल्प-
कोटिनिर्देशज्ञातिभिः सरण्य†कुशलैर्मायामरीच्युदकचन्द्रस्वप्नप्रति-
श्रुत्काप्रतिभासगन्धर्वनगरप्रतिबिम्बनिर्याणोपायधर्माधिमुक्तैरपगतसं-
लीनचित्तैः सर्वसत्त्वचित्तगतिसूक्ष्मज्ञानचर्याधिमुक्त्यावतार‡कुशलैः
सर्वसत्त्वाप्रतिहतचित्तैः अधिमात्रक्षान्तिसमन्वागतैः सर्वधर्मसमता-
प्रतिवेधज्ञानकुशलैर्गम्भीरधर्मतादुरवगाहैः स्वचित्तवसिता§प्रतिलब्धैः
सर्वधर्मवसिताप्राप्तैः सर्वकर्मक्लेशदृष्ट्यावरणविमुक्तैः प्रतीत्यनिर्देश-
कुशलैर्गम्भीरप्रतीत्यसमुत्पादनयनयावतीर्णैः सर्वदृष्ट्यानुशयपर्युत्थान-
विगतैः सर्वसंयोजनप्रहीणैः सत्यप्रतिवेधज्ञानकुशलैः सततसमितं||
प्रतिश्रुत्कासमसर्वधर्माधिमुक्तैः अप्रमाणधर्मनयनिर्देशवैशारद्यैर्याव-
ज्ञार्य्यावतारणाकुशलैः अनन्तबुद्धक्षेत्रव्यूहप्रणिधानप्रस्थानपरिगृहीतै-

---

* प्रस्त्रब्धैरिति ग पुस्तके पाठः। प्रस्रब्धैरिति ख घ पुस्तके पाठः।

† सरण्य इति पाठः पुस्तकचतुष्टये दृश्यते। शरण्य इति युक्तः।

‡ मुक्त्यावतारण इति ख पुस्तके घ पुस्तके च पाठः। मुक्त्यवतार इति युक्तः।

§ वसिता इति पुस्तक चतुष्टये पाठः। वशिता इति तु युक्तं। एवं परत्र।

|| समितं इति पुस्तकचतुष्टये पाठः। समित इति पाठोयुक्तः।

रसंख्येयलोकधातुगता* बुद्धानुस्मृतिसमाधिसततसमिताभिमुखीभूतैः सर्वबुद्धोत्पादोपसंक्रमणकुशलैरपरिमितबुद्धाध्येषणकुशलैर्नानादृष्टिपर्युत्थानसर्वक्लेशप्रशमनकुशलैः समाधिशतसहस्राणिनिर्हारविक्रीडनज्ञानप्रवेशकुशलैः अपर्य्यन्तकल्पाचीणगुणवर्णासमन्वागतैः। तद्यथा, भद्रपालेन च नाम बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन। रत्नकरेण च नाम बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन। रत्नगर्भेण च नाम बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन। रत्नदत्तेन च नाम बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन। सुसार्थवाहेन च नाम बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन। नरदत्तेन च नाम बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन। गुहगुप्तेन च नाम बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन। वरुणदेवेन च नाम बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन। इन्द्रदेवेन च नाम बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन। भद्रपालेन च नाम बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन। उत्तरमतिना च बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन। विशेषमतिना च बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन। वर्द्धमानमतिना च बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन। अनन्तमतिना च बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन। अमोघदर्शिना च बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन। अनावरणमतिना च बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन। सुसम्प्रस्थितेन च नाम बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन। सुविक्रान्तविक्रामिणा च बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन। अनन्तवीर्य्येण च बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन। नित्योद्युक्तेन च बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन। नित्यप्रयुक्तेन च बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन। अनिक्षिप्तधुरेण च बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन। सूर्य्यगर्भेण च बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन। चन्द्रगर्भेण च बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन। अनुपम-

---

* इत्थमेव सर्व्वत्र पाठः। गत इति तु युक्तं।

मतिना च बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन। अवलोकितेश्वरेण च नाम बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन। महास्थामप्राप्तेन च बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन। मंजुश्रिया च कुमारभूतेन च बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन। मारबलप्रमर्दिना च बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन। वज्रमतिना च बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन। रत्नमुद्राहस्तेन च बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन। नित्योत्क्षिप्तहस्तेन च बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन। महाकरुणाचिंतिना च बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन। महाव्यूहेन च नाम बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन। प्रहराजेन च नाम बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन। मेरुकूटेन च बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन। मैत्रेयेण च नाम बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन। एतैश्चान्यैश्चानेकैर्बोधिसत्त्वकोटिनियुतशतसहस्रैः॥

अथ खलु भगवांस्तस्यां वेलायां स्वयमेव सिंहासनं प्रज्ञापयन्न्यषीदत्। पर्य्यंकमाभुज्य ऋजुकायं प्रणिधाय प्रतिमुखं स्मृतिमुपस्थाप्य तत्र निषद्य सर्वसमाधिराजनामसमाधिं समापन्नोऽभूत्। यत्र समाधौ समाधयोऽन्तर्गता अनुप्रविष्टाः सङ्ग्रहं समवसरणं गच्छन्ति॥

अथ खलु भगवान् स्मृतः सम्प्रजानंस्ततः समाधेर्व्युत्थाय दिव्येन चक्षुषेदं बुद्धक्षेत्रं व्यवलोकयति स्म। व्यवलोक्य सर्वकायात्प्रभां प्रामुञ्चत्। तस्याधस्तात् पादतलयोः सहस्राराभ्यां चक्राभ्यां षष्टिषष्टिरश्मिकोटीनियुतशतसहस्राणि निश्चरन्ति स्म। दशभ्यश्च पादाङ्गुलिभ्यः षष्टिषष्टिरश्मिकोटीनियुतशतसहस्राणि निश्चरन्ति स्म। द्वाभ्यां गुल्फाभ्यां षष्टिषष्टिरश्मिकोटीनियुतशतसहस्राणि निश्चरन्ति स्म। नाभिमण्डलात् षष्टिषष्टिरश्मिकोटीनियुतशतसहस्राणि निश्चरन्ति स्म। द्वाभ्यां पार्श्वाभ्यां षष्टिषष्टिरश्मिकोटी-

नियुतशतसहस्राणि निश्चरन्ति स्म। हृदयश्रीवत्सान्महापुरुषलक्षणात् षष्टिषष्टिरश्मिकोटीनियुतशतसहस्राणि निश्चरन्ति स्म। दशभ्यो-हस्ताङ्गुलिभ्यः षष्टिषष्टिरश्मिकोटीनियुतशतसहस्राणि निश्चरन्ति स्म। द्वाभ्यां बाहुभ्यां षष्टिषष्टिरश्मिकोटीनियुतशतसहस्राणि निश्चरन्ति स्म। द्वाभ्यामंशाभ्यां षष्टिषष्टिरश्मिकोटीनियुतशतसह-स्राणि निश्चरन्ति स्म। ग्रीवायाः षष्टिषष्टिरश्मिकोटीनियुतशत-सहस्राणि निश्चरन्ति स्म। चतसृभ्यो दंष्ट्राभ्यः षष्टिषष्टिरश्मिकोटी-नियुतशतसहस्राणि निश्चरन्ति स्म। चत्वारिंशतो दन्तेभ्यः षष्टि-षष्टिरश्मिकोटीनियुतशतसहस्राणि निश्चरन्ति स्म। द्वाभ्यां चक्षुर्भ्यां षष्टिषष्टिरश्मिकोटीनियुतशतसस्राणि निश्चरन्ति स्म। द्वाभ्यां श्रोत्राभ्यां षष्टिषष्टिरश्मिकोटीनियुतशतसहस्राणि निश्चरन्ति स्म। द्वाभ्यां घ्राणाभ्यां षष्टिषष्टिरश्मिकोटीनियुतशतसहस्राणि निश्चरन्ति स्म। मध्ये भ्रुवोः ऊर्णायाः षष्टिषष्टिरश्मिकोटीनियुतशतसहस्राणि निश्चरन्ति स्म। उपरिष्टादुष्णीषात् षष्टिषष्टिरश्मिकोटीनियुत-शतसहस्राणि निश्चरन्ति स्म। मुखद्वाराच्च षष्टिषष्टिरश्मिकोटी-नियुतशतसहस्राणि निश्चरन्ति स्म। सर्वाणि च तानि रश्मिकोटी-नियुतशतसहस्राणि निश्चरन्ति स्म। सर्वावन्तमिमन्त्रिसाहस्र-महासाहस्रं लोकधातुं महताऽवभासेन स्फुरित्वा पूर्वस्यान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमां *लोकधातुं महताऽवभासेन स्फुरन्ति स्म। दक्षिणस्यान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमां लोकधातुं महताऽवभासेन

---

* लोकधातुशब्दविशेषणपदस्य क्वचित् स्त्रियां क्वचित् पुंसिप्रयोगो दृश्यते वस्तुतः पुंसिप्रयोग एवयुक्तः।

स्फुरन्ति स्म। पश्चिमायान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमां लोकधातुं महताऽवभासेन स्फुरन्ति स्म। उत्तरपूर्वस्यान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमां लोकधातुं महताऽवभासेन स्फुरन्ति स्म। पूर्वदक्षिणस्यान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमां लोकधातुं महताऽवभासेन स्फुरन्ति स्म। दक्षिणपश्चिमायान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमां लोकधातुं महताऽवभासेन स्फुरन्ति स्म। पश्चिमोत्तरस्यान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमां लोकधातुं महताऽवभासेन स्फुरन्ति स्म। अधस्ताद्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमां लोकधातुं महताऽवभासेन स्फुरन्ति स्म। उपरिष्टाद्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमां लोकधातुं महताऽवभासेन स्फुरन्ति स्म। यैश्च सत्त्वैः सोऽवभासो दृष्टो ये च तेनावभासेन स्पृष्टास्ते सर्वे नियता अभूवन् अनुत्तरायां सम्यक्सम्बोधौ॥

अथ खलु भगवान् पुनरेव सर्वरोमकूपेभ्यः प्रभां प्रामुञ्चत्। यया प्रभयाऽयन्त्रिसाहस्रमहासाहस्रो लोकधातुर्महताऽवभासेन स्फुट*मभूत्। पूर्वस्यान्दिशि गङ्गानदीवालुकापमा लोकधातवोमहताऽवभासेन स्फुटा अभूवन्। दक्षिणस्यान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमा लोकधातवो महताऽवभासेन स्फुटा अभूवन्। पश्चिमायान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमा† लोकधातवो महताऽवभासेन स्फुटा अभूवन्। उत्तरस्यान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमा लोकधातवो महताऽवभासेन स्फुटा

* स्फुतमभूत् इति क पुस्तके स्फुटेन भूत् इति ख, घ, पुस्तके स्फुटमभूदिति ग पुस्तके पाठः। एकोपि पाठो न समीचीनः। स्फुटोऽभूदिति पाठः सङ्गतः प्रतिभाति।

† क पुस्तके वालिकोपमा इति पाठो बहुस्थले दृश्यते।

अभूवन् । उत्तरपूर्वस्यान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमा लोकधातवो महताऽवभासेन स्फुटा अभूवन् । पूर्वदक्षिणस्यान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमा लोकधातवो महताऽवभासेन स्फुटा अभूवन् । दक्षिणपश्चिमायान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमा लोकधातवो महताऽवभासेन स्फुटा अभूवन् । पश्चिमोत्तरस्यान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमा लोकधातवो महताऽवभासेन स्फुटा अभूवन् । अधस्ताद्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमा लोकधातवो महताऽवभासेन स्फुटा अभूवन् । उपरिष्टाद्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमा लोकधातवो महताऽवभासेन स्फुटा अभूवन् । यैश्च सत्त्वैः सोऽवभासो दृष्टो ये च तेनाऽवभासेन स्फुटास्ते सर्वे नियता अभूवन अनुत्तरायां सम्यक्सम्बोधौ(१) ॥

अथ खलु भगवान् पुनरपि या सा तथागतस्य प्रकृतिप्रभा एतया *यन्त्रिसाहस्रमहासाहस्रं लोकधातुं महताऽवभासेन स्फुरन्ति स्म। पूर्वस्यान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमान् लोकधातूंस्तेन महताऽवभासेन स्फुरन्ति स्म। दक्षिणस्यान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमान् लोकधातूंस्तेन महताऽवभासेन स्फुरन्ति स्म। पश्चिमायान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमान् लोकधातूंस्तेन महताऽवभासेन स्फुरन्ति स्म। उत्तरस्यान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमान् लोकधातूंस्तेन महताऽव-

---

* एतया यन्त्रिसाहस्र इति पुस्तकचतुष्टये पाठः । एतये मन्त्रिसाहस्रेति पाठोयुक्तः ।

---

(१) नास्त्युत्तरं प्रधानं यस्याः सेयमनुत्तरा सम्यक् अविपरीता सम्बोधिः सर्व्वाकाराभिसम्बोधिर्बुद्धभूमिरितियावत् ।

भासेन स्फुरन्ति स्म। उत्तरपूर्वस्यान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमान् लोकधातूंस्तेन महताऽवभासेन स्फुरन्ति स्म। पूर्वदक्षिणस्यान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमान् लोकधातूंस्तेन महताऽवभासेन स्फुरन्ति स्म। दक्षिणपश्चिमायान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमान् लोकधातूंस्तेन महताऽवभासेन स्फुरन्ति स्म। पश्चिमोत्तरस्यान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमान् लोकधातूंस्तेन महताऽवभासेन स्फुरन्ति स्म। अधस्ताद्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमान् लोकधातूंस्तेन महताऽवभासेन स्फुरन्ति स्म। उपरिष्टाद्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमान् लोकधातूंस्तेन महताऽवभासेन स्फुरन्ति स्म। यैश्च सत्त्वैः सोऽवभासो दृष्टो ये च तेनाऽवभासेन स्पृष्टास्ते सर्वे नियता अभूवन् अनुत्तरायां सम्यक्सम्बोधौ।

अथ खलु भगवान् मुखद्वारा जिह्वेन्द्रियं निर्णामय्य सर्वावन्तं त्रिसाहस्रमहासाहस्रं लोकधातुं जिह्वेन्द्रियेण स्फुरित्वा स्मितं प्रादुरकार्षीत्। ततश्च जिह्वेन्द्रियादनेकानिनानावर्णानिरश्मिकोटी-नियुतशतसहस्राणि निश्चरन्ति स्म। सर्वत्र च रश्म्यां नानारत्नमयानि सुवर्णनिर्भासानि सहस्रपत्राणि पद्मानि सन्तिष्ठन्ते स्म। चित्राणि च दर्शनीयानि मनोरमाणि सुवर्णानि सुगन्धीनि मृदूनि काचिलिन्दिक* सुखसंस्पर्शानि। तत्र च पद्मेषु तथागतविग्रहानिषण्णाधर्म-न्देशयन्ति स्म। यदुतेमामेवषट्पारमिताप्रतिसंयुक्तां धर्मदेशनां। ते पूर्वस्यान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमां लोकधातुं गच्छन्ति स्म। तत्रापि गत्वा धर्मं देशयन्ति स्म। यदुतेमामेवषट्पारमिताप्रतिसंयुक्तां

---

* काचिलिन्दिक इति पाठः पुस्तकचतुष्टये दृश्यते।

धर्मदेशनां । दक्षिणस्यान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमां* लोकधातुं गच्छन्ति स्म । तत्रापि गत्वा धर्मन्देशयन्ति स्म । यदुतेमामेव षट्पारमिताप्रतिसंयुक्तां धर्मदेशनां । पश्चिमायान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमां लोकधातुं गच्छन्ति स्म । तत्रापि गत्वा धर्मं देशयन्ति स्म । यदुतेमामेव षट्पारमिताप्रतिसंयुक्तान्धर्मदेशनां । उत्तरस्यान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमां लोकधातुं गच्छन्ति स्म । तत्रापि गत्वा धर्मं देशयन्ति स्म यदुतेमामेव षट्पारमिताप्रतिसंयुक्तान्धर्मदेशनां । उत्तरपूर्वस्यान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमां लोकधातुं गच्छन्ति स्म तत्रापि गत्वा धर्मं देशयन्ति स्म । यदुतेमामेव षट्पारमिताप्रतिसंयुक्तान्धर्मदेशनां । पूर्वदक्षिणस्यान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमां लोकधातुं गच्छन्ति स्म तत्रापि गत्वा धर्मं देशयन्ति स्म यदुतेमामेव षट्पारमिताप्रतिसंयुक्तान्धर्मदेशनां। दक्षिणपश्चिमायान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमां लोकधातुं गच्छन्ति स्म तत्रापि गत्वा धर्मं देशयन्ति स्म यदुतेमामेव षट्पारमिताप्रतिसंयुक्तान्धर्मदेशनां । पश्चिमोत्तरस्यान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमां लोकधातुं गच्छन्ति स्म तत्रापि गत्वा धर्मं देशयन्ति स्म यदुतेमामेव षट्पारमिताप्रतिसंयुक्तान्धर्मदेशनां । अधस्ताद्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमां लोकधातुं गच्छन्ति स्म तत्रापि गत्वा धर्मं देशयन्ति स्म यदुतेमामेव षट्पार-

---

* लोकधातुशब्दविशेषणस्य क्वचित् स्त्रियां पुंसिप्रयोगः पुस्तकचतुष्टये दृश्यते । वस्तुतः कशेरुजतु वस्तूनिच्छित्वा तुरुविरामकाः इति पुंलिङ्गसंग्रहवर्गोक्तेर्धातुशब्दस्य पुंलिङ्गत्वात् तद्विशेषणस्यापि पुंसिप्रयोगस्यैव युक्तत्वमिति ॥

मिताप्रतिसंयुक्तान्धर्मदेशनां। उपरिष्टाद्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमां लोकधातुं गच्छन्ति स्म तत्रापि गत्वा धर्मं देशयन्ति स्म यदुतेमामेव षट्पारमिताप्रतिसंयुक्तान्धर्मदेशनां। यैश्च सत्त्वैः सधर्मः श्रुतस्ते सर्वे नियता अभूवन् अनुत्तरायां सम्यक् सम्बोधौ॥

अथ खलु भगवान् तस्मिन्नेव सिंहासने निषण्णः सिंहविक्रीडितं नाम बुद्धसमाधिं समापद्य तथारूपमृध्यभिसंस्कारमभिसंस्करोति स्म। यथारूपेणाध्यभिसंस्कारेण अभिसंस्कृतेनायं त्रिसाहस्रमहासाहस्रो लोकधातुः षड्विकार(१)मकम्पतः* प्राकम्पत सम्प्राकम्पत। अवेधत् प्रावेधत् सम्प्रावेधत् अचलत्प्राचलत्सम्प्राचलत्। अक्षुभ्युत्प्राक्षुभ्यत्सम्प्राक्षुभ्यत्। अगर्जत् प्रागर्जत्सम्प्रागर्जत्। अरणत्प्रारणत्सम्प्रारणत्। अन्तेषून्नमति स्म मध्येऽवनमति स्म अन्तेष्ववनमति स्म मृदुकः स्निग्धः सूक्ष्मः सर्वसत्त्वहितसुखसञ्जाननो†ऽभूत्॥

अथ तेन क्षणलवमुहूर्त्तेन यावन्तोऽस्मिंस्त्रिसाहस्रमहासाहस्रे लोकधातौ नरकतिर्यग्योनियमलोकाक्षणापायदुर्गतिविनिपातास्ते सर्वे समुच्छिन्नाः‡ अभूवन्। सर्वे च ते सत्त्वा मनुष्याणां सभागतायाः§ उपपन्ना अभूवन् सर्वे च ते सत्त्वाश्चातुर्महाराजकायिकानां

* (क, ग, घ) पुस्तके प्रकम्पतः इति पाठः ख पुस्तके प्रकम्पते इति पाठः। पश्चाल्लिखित क्रमेणाकम्पत इति पाठः समीचीनः प्रतिभाति।

† सञ्जानन इति पुस्तकचतुष्टये दृश्यते सञ्जानान इति पाठोयुक्तः।

‡ सर्व्वाक्षणाश्चास्तमिताः इति ख पुस्तके पाठोऽधिकः।

§ सभागतायाः इति पुस्तकचतुष्टये पाठः। सभागता इति पाठोयुक्तः।

(१) षड्भावविकाराभवन्तीति वार्ष्यायणिः, जायते अस्ति वर्द्धते विपरिणमते अपक्षीयते नश्यति। इति निरुक्ते नैगमकाण्डे।

देवानां चायस्त्रिंशानां तुषितानां निर्माणरतीनां परनिर्मितवश-वर्त्तिनां देवानां सभागताया उपपन्ना अभूवन्॥

अथ ते मनुष्यास्ते च देवास्तेनैव प्रीतिप्रसादप्रामोद्येन पौर्विकीं जातिं समनुस्मरन्ति स्म। समनुस्मृत्य प्रीतिप्रसादप्रामोद्यप्रतिलब्धायेन भगवांस्तेनोपसङ्क्रामन्ति स्म। उपसङ्क्रम्य भगवन्तं नमस्यन्ति स्म॥

अथ तेन चणलवमुहूर्त्तेन पूर्वस्यान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु सर्वनरकाः सर्वतिर्यग्योनयः सर्वयमलोकाः समुच्छिन्नाः। सर्वाचणाश्चास्तमिता अभूवन् सर्वे च ते सत्त्वामनुष्याणां देवानाञ्च सभागताया उपपन्ना अभूवन्॥

अथ ते मनुष्यास्ते च देवास्तेनैव च प्रीतिप्रसादप्रामोद्यजातेन पौर्विकीं जातिं समनुस्मरन्ति स्म। समनुस्मृत्य प्रीतिप्रसादप्रामोद्य-प्रतिलब्धाः स्वकस्वकेषु बुद्धक्षेत्रेषु ये तत्र तथागता अर्हन्तः सम्यक्-सम्बुद्धास्तिष्ठन्ति तानुपसङ्क्रामन्ति स्म। उपसङ्क्रम्य पादान् वन्दित्वा प्राञ्जलीभूतास्तांस्तथागतानर्हतः सम्यक्सम्बुद्धान्नमस्यन्ति स्म॥

अथ तेन क्षणलवमुहूर्त्तेन दक्षिणस्यान्दिशि गङ्गानदीवालु-कोपमेषु लोकधातुषु सर्वनरकाः सर्वतिर्यग्योनयः सर्वयमलोकाः समुच्छिन्नाः सर्वाक्षणाश्चास्तमिता अभूवन्। सर्वे च ते सत्त्वा मनु-ष्याणां देवानाञ्च सभागताया उपपन्ना अभूवन्॥

अथ ते मनुष्यास्ते च देवास्तेनैव प्रीतिप्रसादप्रामोद्यजातेन पौर्विकीं जातिं समनुस्मरन्ति स्म। समनुस्मृत्य प्रीतिप्रसाद-प्रामोद्यप्रतिलब्धाः स्वकस्वकेषु बुद्धक्षेत्रेषु ये तत्र तथागता अर्हन्तः सम्यक्सम्बुद्धास्तिष्ठन्ति तानुपसङ्क्रामन्ति स्म। उपसङ्क्रम्य

पादान् वन्दित्वा प्राञ्जलीभूतास्तांस्तथागतानर्हतः सम्यक्सम्बुद्धान्न-मस्यन्ति स्म ॥

अथ तेन क्षणलवमुहूर्त्तेन पश्चिमायान्दिशि गङ्गानदीवालु-कोपमेषु लोकधातुषु सर्वनरकाः सर्वतिर्यग्योनयः सर्वयमलोकाः समुच्छिन्नाः सर्वाक्षणाश्चास्तमिता अभूवन् । सर्वे च ते सत्त्वा मनुष्याणाञ्च देवानाञ्च सभागतायां उपपन्ना अभूवन् ॥

अथ ते मनुष्यास्ते च देवास्तेनैव प्रीतिप्रसादप्रामोद्यजातेन पौर्विकीं जातिं समनुस्मरन्ति स्म । समनुस्मृत्य प्रीतिप्रसादप्रामोद्य-प्रतिलब्धाः स्वकस्वकेषु बुद्धक्षेत्रेषु ये तत्र तथागता अर्हन्तः सम्यक्-सम्बुद्धास्तिष्ठन्ति । तानुपसङ्क्रामन्ति स्म । उपसङ्क्रम्य पादान् वन्दित्वा प्राञ्जलीभूतास्तांस्तथागतानर्हतः सम्यक्सम्बुद्धान्नमस्यन्ति स्म ॥

अथ तेन क्षणलवमुहूर्त्तेन उत्तरस्यान्दिशि गङ्गानदीवालु-कोपमेषु लोकधातुषु सर्वनरकाः सर्वतिर्यग्योनयः सर्वयमलोकाः समुच्छिन्नाः सर्वाक्षणाश्चास्तमिता अभूवन्। सर्वे च ते सत्त्वामनुष्याणां देवानाञ्च सभागतायां उपपन्ना अभूवन् ॥

अथ ते मनुष्यास्ते च देवास्तेनैव प्रीतिप्रसादप्रामोद्यजातेन पौर्विकीं जातिं समनुस्मरन्ति स्म । समनुस्मृत्य प्रीतिप्रसादप्रामोद्य-प्रतिलब्धाः स्वकस्वकेषु बुद्धक्षेत्रेषु ये तत्र तथागता अर्हन्तः सम्यक्-सम्बुद्धास्तिष्ठन्ति तानुपसङ्क्रामन्ति स्म । उपसङ्क्रम्य पादान् वन्दित्वा प्राञ्जलीभूतास्तांस्तथागतानर्हतः सम्यक्सम्बुद्धान्नमस्यन्ति स्म ॥

अथ तेन क्षणलवमुहूर्त्तेनोत्तरपूर्वस्यान्दिशि गङ्गानदीवालु-कोपमेषु लोकधातुषु सर्वनरकाः सर्वतिर्यग्योनयः सर्वयमलोकाः

समुच्छिन्नाः सर्वाक्षणाश्चास्तमिता अभूवन्। सर्वे च ते सत्त्वामनुष्याणां देवानां च सभागताया उपपन्ना अभूवन् ॥

अथ ते मनुष्यास्ते च देवास्तेनैव प्रीतिप्रसादप्रामोद्यजातेन पौर्विकीं जातिं समनुस्मरन्ति स्म। समनुस्मृत्य प्रीतिप्रसादप्रामोद्य-प्रतिलब्धाः स्वकस्वकेषु लोकधातुषु* बुद्धक्षेत्रेषु ये तत्र तथागता अर्हन्तः सम्यक्सम्बुद्धास्तिष्ठन्ति तानुपसङ्क्रामन्ति स्म। उपसंक्रम्य पादन् वन्दित्वा प्राञ्जलीभूतास्तांस्तथागतानर्हतः सम्यक्सम्बुद्धान्नमस्यन्ति स्म ॥

अथ तेन क्षणलवमुहूर्त्तेन पूर्वदक्षिणस्यान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु सर्वनरकाः सर्वतिर्यग्योनयः सर्वयमलोकाः समुच्छिन्नाः सर्वाक्षणाश्चास्तमिता अभूवन्। सर्वे च ते सत्त्वामनुष्याणां देवानां च सभागताया उपपन्ना अभूवन् ॥

अथ ते मनुष्यास्ते च देवास्तेनैव प्रीतिप्रसादप्रमोद्यजातेन पौर्विकीं जातिं समनुस्मरन्ति स्म। समनुस्मृत्य प्रीतिप्रसादप्रमोद्य-प्रतिलब्धाः स्वकस्वकेषु बुद्धक्षेत्रेषु ये तत्र तथागता अर्हन्तः सम्यक्-सम्बुद्धा स्तिष्ठन्ति तानुपसंक्रामन्ति स्म। उपसंक्रम्य पादान् वन्दित्वा प्राञ्जलीभूतास्तांस्तथागतानर्हतः सम्यक्सम्बुद्धान्नमस्यन्ति स्म ॥

अथ तेन क्षणलवमुहूर्त्तेन दक्षिणपश्चिमायान्दिशि गङ्गानदी-वालुकोपमेषु लोकधातुषु सर्वनरकाः सर्वतिर्यग्योनयः सर्वयमलोकाः समुच्छिन्नाः सर्वाक्षणाश्चास्तमिता अभूवन्। सर्वे च ते सत्त्वामनुष्याणां देवानां च सभागताया उपपन्ना अभूवन् ॥

---

* लोकधातुषु इति पुस्तकचतुष्ठये एकस्थल एव लिखितः।

अथ ते मनुष्यास्ते च देवास्तेनैव प्रीतिप्रसादप्रामोद्यजातेन पौर्विकीं जातिं समनुस्मरन्ति स्म। समनुस्मृत्य प्रीतिप्रसादप्रामोद्य-प्रतिलब्धाः स्वकस्वकेषु बुद्धक्षेत्रेषु ये च तत्र तथागता अर्हन्तः सम्यक्-सम्बुद्धास्तिष्ठन्ति तानुपसंक्रामन्ति स्म। उपसंक्रम्य पादान् वन्दित्वा प्राञ्जलीभूतास्तांस्तथागतानर्हतः सम्यक्सम्बुद्धान् नमस्यन्ति स्म॥

अथ तेन क्षणलवमुहूर्त्तेन पश्चिमोत्तरस्यान्दिशि गङ्गानदीवालु-कोपमेषु लोकधातुषु सर्वनरकाः सर्वतिर्यग्योनयः सर्वयमलोकाः समुच्छिन्नाः सर्वाक्षणाश्चास्तमिता अभूवन्। सर्वे च ते सत्वामनुष्याणां देवानां च सभागताया* उपपन्ना अभूवन्॥

अथ ते मनुष्यास्ते च देवास्तेनैव प्रीतिप्रसादप्रामोद्यजातेन पौर्विकीं जातिं समनुस्मरन्ति स्म। समनुस्मृत्य प्रीतिप्रसादप्रामोद्य-प्रतिलब्धाः स्वकस्वकेषु बुद्धक्षेत्रेषु ये तत्र तथागता अर्हन्तः सम्यक्-सम्बुद्धास्तिष्ठन्ति तानुपसंक्रामन्ति स्म। उपसंक्रम्य पादान् वन्दित्वा प्राञ्जलीभूतास्तांस्तथागतानर्हतः सम्यक्सम्बुद्धान् नमस्यन्ति स्म॥

अथ तेन क्षणलवमुहूर्त्तेनाधस्ताद्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु सर्वनरकाः सर्वतिर्यग्योनयः सर्वयमलोकाः समुच्छिन्नाः सर्वाक्षणाश्चास्तमिता अभूवन्। सर्वे च ते सत्त्वामनुष्याणां देवानां च सभागताया उपपन्ना अभूवन्॥

अथ ते मनुष्यास्ते च देवास्तेनैव प्रीतिप्रसादप्रामोद्यजातेन पौर्विकीं जातिं समनुस्मरन्ति स्म। समनुस्मृत्य प्रीतिप्रसादप्रामोद्य-

---

* सभागता इति पाठः समीचीनः प्रतिभाति। एवं परत्र।

प्रतिलब्धाः स्वकस्वकेषु बुद्धक्षेत्रेषु ये तत्र तथागता अर्हन्तः सम्यक्-सम्बुद्धास्तिष्ठन्ति तानुपसंक्रामन्ति स्म । उपसंक्रम्य पादान् वन्दित्वा प्राञ्जलीभूतास्तांस्तथागतानर्हतः सम्यक्सम्बुद्धान्नमस्यन्ति स्म ॥

अथ तेन क्षणलवमुहूर्त्तेन उपरिष्टाद्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु सर्वनरकाः सर्वतिर्यग्योनयः सर्वयमलोकाः समुच्छिन्नाः सर्वाक्षणाश्चास्तमिता अभूवन् । सर्वे च ते सत्त्वामनुष्याणां देवानां च सभागताया उपपन्ना अभूवन् ॥

अथ ते मनुष्यास्ते च देवास्तेनैव प्रीतिप्रसादप्रामोद्यजातेन पौर्विकीं जातिं समनुस्मरन्ति स्म । समनुस्मृत्य प्रीतिप्रसादप्रामोद्यप्रतिलब्धाः स्वकस्वकेषु बुद्धक्षेत्रेषु ये तत्र तथागता अर्हन्तः सम्यक्-सम्बुद्धास्तिष्ठन्ति तानुपसङ्क्रामन्ति स्म । उपसंक्रम्य पादान् वन्दित्वा प्राञ्जलीभूतास्तांस्तथागतानर्हतः सम्यक्सम्बुद्धान्नमस्यन्ति स्म ॥

अथ खलु तेन तत्क्षणेनैव ये अस्मिंस्त्रिसाहस्रमहासाहस्रे लोकधातौ जात्यन्धाः सत्त्वास्तेऽपि सर्वे चक्षुषा रूपाणि पश्यन्ति स्म । बधिराः श्रोत्रेण शब्दान् शृण्वन्ति स्म । उन्मत्ताः स्मृतिं प्रतिलभन्ते स्म । विक्षिप्तचित्ताः अविक्षिप्तचित्ततां प्रतिलभन्ते स्म । नग्नाश्चीवराणि प्रतिलभन्ते स्म । दरिद्रा धनानि प्रतिलभन्ते स्म । जिघत्सिता भोजनानि प्रतिलभन्ते स्म । पिपासिताः पानीयं प्रतिलभन्ते स्म । रोगस्पृष्टा अरोगा अभूवन् । हीनकायाविकलेन्द्रियाः परिपूर्णकायेन्द्रिया अभूवन् । क्लान्तकाया अक्लान्तकाया अभूवन् । अविरताकुशलकायवाङ्मनस्कर्मान्ताजीवा विगताकुशलकायवाङ्-मनस्कर्मान्ताजीवा भवन्ति स्म । सर्वसत्त्वाश्च सर्वसत्वेषु समचित्ता-

अभूवन्। यदुत मातापितृभ्रातृभगिनीमित्रज्ञातिसहायसमचित्ताः सर्वसत्त्वाश्च कुशलकर्मपथसमन्वागता अभूवन्। ब्रह्मचारिणः शुचयो-निरामगन्धाः सर्वाकुशलवितर्कविगताः सर्वसत्त्वाश्च तस्मिन् समये सर्वसुखसमर्पिता अभूवन्। एवं रूपेण सुखेन समन्वागताः। तद्यथाऽपि नाम तृतीयध्यानसमापन्नस्य भिक्षोः सुखम्। सर्वसत्त्वाश्च तस्मिन् समये एवंरूपया प्रज्ञया समन्वागता अभूवन्। यदेवं जानन्ति स्म। साधु दानं साधु धर्मः साधु संयमः साधु सत्यं साध्वप्रमादः साधु मैत्री साधु करुणा साध्वविहिंसा साधु सर्वप्राणिभूतेषु॥

अथ भगवान् तस्मिन्नेव सिंहासने निषण्ण इमं त्रिसाहस्र-महासाहस्रं लोकधातुं सुमेरुं चक्रवाडं सदेवभवनं सेन्द्रकं सेन्दुसूर्य-गभस्तिकं सदेवदानवकायं सब्रह्मकं सशुद्धावासमभिभूय स्थितः शोभते भासते तपति विरोचते आभया वर्णेन तेजसा श्रिया॥

तद्यथाऽपि नाम बलवान्दिवाकरः परिशुद्धगगणतले पौर्ण-मास्यां वा चन्द्रमण्डलं, तथाच भगवानिमन्त्रिसाहस्रमहासाहस्रं लोकधातुमभिभूय स्थितः शोभते भासते तपति विरोचते। आभया वर्णेन तेजसा श्रिया॥

एवं पूर्वस्यान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमान् लोकधातूनभि-भूय स्थितः शोभते भासते तपति विरोचते आभया वर्णेन तेज-सा श्रिया॥

एवं दक्षिणस्यान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमान् लोकधातूनभि-भूय स्थितः शोभते भासते तपति विरोचते आभया वर्णेन तेज-सा श्रिया॥

एवं पश्चिमायान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमान् लोकधातूनभि-भूय स्थितः शोभते भासते तपति विरोचते। आभया वर्णेन तेज-सा श्रिया॥

एवमुत्तरस्यान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमान् लोकधातूनभिभूय स्थितः शोभते भासते तपति विरोचते। आभया वर्णेन तेज-सा श्रिया॥

एवमुत्तरपूर्वस्यान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमान् लोकधातूनभि-भूय स्थितः शोभते भासते तपति विरोचते। आभया वर्णेन तेज-सा श्रिया॥

एवं पूर्वदक्षिणस्यान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमान् लोकधातून-भिभूय स्थितः शोभते भासते तपति विरोचते। आभया वर्णेन तेजसा श्रिया॥

एवं दक्षिणपश्चिमायान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमान् लोक-धातूनभिभूय स्थितः शोभते भासते तपति विरोचते। आभया वर्णेन तेजसा श्रिया॥

एवं पश्चिमोत्तरस्यान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमान् लोकधातू-नभिभूय स्थितः शोभते भासते तपति विरोचते। आभया वर्णेन तेजसा श्रिया॥

एवमधस्ताद्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमान् लोकधातुनभिभूय स्थितः शोभते भासते तपति विरोचते। आभया वर्णेन तेज-सा श्रिया॥

एवमुपरिष्टाद्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमान् लोकधातूनभिभूय

स्थितः शोभते भासते तपति विरोचते। आभया वर्णेन तेजसा श्रिया॥

तद्यथाऽपि नाम सुमेरुः पर्वतराजः सर्वांस्तांश्चान्यान् कालपर्वता*नभिभूय स्थितः शोभते भासते तपति विरोचते। आभया वर्णेन तेजसा श्रिया॥

तद्यथाऽपि नाम चन्द्रमण्डलं सर्वतारारूपाण्यभिभूय स्थितं शोभते भासते तपति विरोचते। आभया वर्णेन तेजसा श्रिया॥

तद्यथाऽपि नाम सूर्यमण्डलं सर्वांस्तदन्यानवभासानभिभूय स्थितं शोभते भासते तपति विरोचते। आभया वर्णेन तेजसा श्रिया॥

एवमेव भगवान् दशसु दिक्षु सदेवकं लोकं सेन्द्रकं सब्रह्मकं शुद्धावासमभिभूय स्थितः शोभते भासते तपति विरोचते। आभया वर्णेन तेजसा श्रिया॥

अथ भगवान् पुनरपि यादृशोभगवतः प्रकृत्यात्मभावः तादृशमिमन्त्रिसाहस्रमहासाहस्रे लोकधातावुपदर्शयति स्म॥

अथ यावन्तोऽस्मिन् त्रिसाहस्रमहासाहस्रे लोकधातौ शुद्धावासकायिकादेवनिकाया आभास्वरा ब्रह्मकायिकाः परनिर्मितवशवर्त्तिनो निर्माणरतयः तुषिता यामास्त्रायस्त्रिंशाश्चातुर्महाराजकायिकादेवनिकायास्ते सर्वे सिंहासने निषण्णं तथागतमर्हन्तं सम्यक् सम्बुद्धं पश्यन्ति स्म†। ते तुष्टा उदग्रा आत्तमनस्काः प्रमुदिताः प्रीतिसौमनस्यजाता दिव्यानि पुष्पाण्यादाय दिव्यानि माल्यानि दिव्यानि

---

* कुलपर्व्वतानिति पाठः सङ्गतः प्रतिभाति।

† ग. पुस्तके पश्यन्ति इति पाठः।

गन्धानि दिव्यानि विलेपनानि दिव्यानि चूर्णानि दिव्यानि वासांसि दिव्यान्युत्पलकुमुदपुण्डरीकनलिनसौगन्धिकानि केशरतमालपत्राणि दिव्यानि वस्त्राणि दिव्यान्याभरणानि दिव्यानि छत्राणि दिव्या-ध्वजा दिव्याः पताकागृहीत्वा येन भगवांस्तेनोपसंक्रामन्ति स्म, उप-संक्रम्य* भगवन्तमभिपूजयन्ति स्म। सर्वाणि च तानि पुष्पमाल्यवि-लेपनचूर्णादीनि गन्धवस्त्राभरणानि छत्रध्वजपताकाश्च समनन्तरमेव भगवतोऽधिष्ठानेन त्रिसाहस्रमहासाहस्रलोकधातुप्रमाणे भगवतः उपरि वैहायसे सर्वसत्त्वोमहापुष्पादिकूटागारः संस्थितोऽभूत् । ततश्च कूटागाराद् दिव्यानि पुष्पाणि पुष्पपट्टदामानि लम्बन्ते स्म प्रलम्बन्ते स्म अभिप्रलम्बन्ते स्म । तैश्च पुष्पपट्टदामा†भिरयं त्रिसाहस्रमहासाहस्रो लोकधातुरभिशोभते स्म। तेन च सुवर्णवर्णेन भगवतः प्रभाऽवभासेनात्यर्थं शोभते भासते तपति विरोचते स्म। यथा चायं त्रिसाहस्रमहासाहस्रो लोकधातुरेवं पूर्वस्यान्दिशि गङ्गा-नदीवालुकोपमालोकधातवस्तेन भगवतः प्रभाऽवभासेन स्फुटा-

---

* तैः पुष्पैर्माल्यैर्गन्धैर्विलेपनैश्चूर्णैर्वासैरुत्पलपद्मकुमुदपुण्डरीकनलिनसौ-गन्धिकैः केशरतमालपत्रवस्त्रैराभरणैः छत्रैर्ध्वजैः पताकाभिर्भगवन्त-मवकिरन्ति स्म। अभ्यवकिरन्ति स्म। अभिप्राकिरन्ति स्म। ये च त्रिसाहस्रमहासाहस्रे लोकधातौ मनुष्यास्ते विनेयाभाजनीभूतास्ते जलजस्थलजानि पुष्पाणि गृहीत्वा येन भगवांस्तेनोपसंक्रामन्ति स्म। उपसंक्रम्य भगवन्तमभिपूजयन्ति स्म। इत्यधिकः पाठः ख। ग। घ पुस्तके दृश्यते।

† दामाभिरिति पुस्तकचतुष्टये पाठः। दामभिरिति पाठोयुक्तः।

अभूवन्। दक्षिणस्यान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमालोकधातवस्तेन भगवतः प्रभाऽवभासेन स्फुटा अभूवन्। पश्चिमायान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमालोकधातवस्तेन भगवतः प्रभाऽवभासेन स्फुटा अभूवन्। उत्तरस्यान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमालोकधातवस्तेन भगवतः प्रभाऽवभासेन स्फुटा अभूवन्। उत्तरपूर्वस्यान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमालोकधातवस्तेन भगवतः प्रभाऽवभासेन स्फुटा अभूवन्। पूर्वदक्षिणस्यान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमालोकधातवस्तेन भगवतः प्रभाऽवभासेन स्फुटा अभूवन्। दक्षिणपश्चिमायान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमालोकधातवस्तेन भगवतः प्रभाऽवभासेन स्फुटा अभूवन्। पश्चिमोत्तरस्यान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमालोकधातवस्तेन भगवतः प्रभाऽवभासेन स्फुटा अभूवन्। अधस्ताद्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमालोकधातवस्तेन भगवतः प्रभाऽवभासेन स्फुटा अभूवन्। उपरिष्टाद्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमालोकधातवस्तेन भगवतः प्रभाऽवभासेन स्फुटा अभूवन्। तत्र जाम्बुद्वीपकानां मनुष्याणां तत्तथागतस्यासेचनकदर्शनमात्मभावं दृष्ट्वा एतदभूदस्माकं पुरतस्तथागतो निषण्णो* धर्मं देशयति। यथा च जाम्बुद्वीपकानां मनुष्याणामेवं गोदानीयानां मनुष्याणान्तथागतस्यासेचनकदर्शनमात्मभावं दृष्ट्वा एतदभूदस्माकं पुरतः तथागतो निषण्णो धर्मं देशयतीति। पौर्वविदेहकानां मनुष्यानान्तत्तथागतस्यासेचनकदर्शनमात्मभावं दृष्ट्वा एतदभूदस्माकं पुरतस्तथागतो निषण्णो धर्मं देशयतीति। उत्तरकौरवाणां मनुष्यानां तत्तथागत-

* निषर्ण इति पुस्तकचतुष्टये पाठः।

स्यासेचनकदर्शनमात्मभावं दृष्ट्वा एतदभूदस्माकं पुरतस्तथागतो-निषण्णो धर्मं देशयतीति। चातुर्महाराजकायिकानां देवानान्तथागतस्यासेचनकदर्शनमात्मभावं दृष्ट्वा एतदभूदस्माकं पुरतः तथागतो-निषण्णो धर्मं देशयतीति। त्रायस्त्रिंशानां देवानान्तथागतस्यासेचनकदर्शनमात्मभावं दृष्ट्वा एतदभूदस्माकं पुरतस्तथागतो निषण्णो धर्मं देशयतीति। यामानान्देवानान्तथागतस्यासेचनकदर्शनमात्मभावं दृष्ट्वा एतदभूदस्माकं पुरतस्तथागतो निषण्णो धर्मं देशयतीति। तुषितानां देवानान्तथागतस्यासेचनकदर्शनमात्मभावं दृष्ट्वा एतदभूदस्माकं पुरस्तथागतो निषण्णो धर्मं देशयतीति। निर्माणरतीनां देवानान्तथागतस्यासेचनकदर्शनमाभत्मावं दृष्ट्वा एतदभूदस्माकं पुरतस्तथागतो निषण्णो धर्मं देशयतीति। परनिर्मितवशवर्त्तिनां देवानान्तथागतस्यासेचनकदर्शनमात्मभावं दृष्ट्वा एतदभूदस्माकं पुरतस्तथागतोनिषन्नो धर्मं देशयतीति। ब्रह्मकायिकानां देवानान्तथागतस्यासेचनकदर्शनमात्मभावं दृष्ट्वा एतदभूदस्माकं पुरतस्तथागतो निषण्णो धर्मं देशयतीति। ब्रह्मपुरोहितानां देवानान्तथागतस्यासेचनकदर्शनमात्मभावं दृष्ट्वा एतदभूदस्माकं पुरतस्तथागतोनिषण्णो धर्मं देशयतीति। ब्रह्मपार्षद्यानां देवानान्तथागतस्यासेचनकदर्शनमात्मभावं दृष्ट्वा एतदभूदस्माकं पुरतस्तथागतो निषण्णो धर्मं देशयतीति। महाब्रह्माणां देवानान्तथागतस्यासेचकनदर्शनमात्मभावं दृष्ट्वा एतदभूदस्माकं पुरतस्तथागतो निषण्णो धर्मं देशयतीति। आभानां देवानान्तथागतस्यासेचनकदर्शनमात्मभावं दृष्ट्वा एतदभूदस्माकं पुरतस्तथागतो निषण्णो धर्मं देशयतीति। परीत्ताभानान्देवानान्तथागत-

स्यासेचनकदर्शनमात्मभावं दृष्ट्वा एतदभूदस्माकं पुरतस्तथागतो निषण्णो धर्मन्देशयतीति। अप्रमाणाभानां देवानान्तत्तथागतस्यासेचनकदर्शनमात्मभावं दृष्ट्वा एतदभूदस्माकं पुरतस्तथागतो निषण्णो धर्मन्देशयतीति आभास्वराणां देवानान्तत्तथागतस्यासेचनकदर्शनमात्मभावं दृष्ट्वा एतदभूदस्माकं पुरतस्तथागतो निषण्णो धर्मन्देशयतीति॥

आभानांदेवानान्तत्तथागतस्यासेचनकदर्शनमात्मभावं दृष्ट्वा एतदभूदस्माकं पुरतस्तथागतो निषण्णो धर्मन्देशयतीति। परीत्तशुभानां देवानान्तत्तथागतस्यासेचनकदर्शनमात्मभावं दृष्ट्वा एतदभूदस्माकं पुरतस्तथागतो निषण्णो धर्मन्देशयतीति। अप्रमाणशुभानां देवानान्तत्तथागतस्यासेचनकदर्शनमात्मभावं दृष्ट्वा एतदभूदस्माकं पुरतस्तथागतो निषण्णो धर्मन्देशयतीति। शुभकृत्स्नानां देवानान्तत्तथागतस्यासेचनकदर्शनमात्मभावं दृष्ट्वा एतदभूदस्माकं पुरतस्तथागतो निषण्णो धर्मन्देशयतीति। वृहाणां देवानां तत्तथागतस्यासेचनकदर्शनमात्मभावं दृष्ट्वा एतदभूदस्माकं पुरतस्तथागतोनिषण्णोधर्मन्देशयतीति। परीत्तवृहाणां देवानान्तत्तथागतस्यासेचनकदर्शनमात्मभावं दृष्ट्वा एतदभूदस्माकं पुरतस्तथागतोनिषण्णोधर्मन्देशयतीति। अप्रमाणवृहाणां देवानान्तत्तथागतस्यासेचनकदर्शनमात्मभावं दृष्ट्वा एतदभूदस्माकं पुरतस्तथागतो निषण्णोधर्मन्देशयतीति। वृहत्फलानां देवानान्तत्तथागतस्यासेचनकदर्शनमात्मभावं दृष्ट्वा एतदभूदस्माकं पुरतस्तथागतो निषण्णोधर्मन्देशयतीति। अवृहाणां देवानान्तत्तथागतस्यासेचनकदर्शनमात्मभावं दृष्ट्वा एतदभूदस्माकं पुरतस्तथागतो निषण्णोधर्मन्देशयतीति। अतपानां देवानान्तत्तथागतस्यासेच-

नकदर्शनमात्मभावं दृष्ट्वा एतदभूदस्माकं पुरस्तथागतो निषण्णोधर्मन्देशयतीति । सुदृशानां देवानान्तत्तथागतस्यासेचनकदर्शनमात्मभावं दृष्ट्वैतदभूदस्माकं पुरतस्तथागतो निषण्णोधर्मन्देशयतीति । सुदर्शनानां देवानान्तत्तथागतस्यासेचनकदर्शनमात्मभावं दृष्ट्वा एतदभूदस्माकं पुरतस्तथागतो निषण्णोधर्मन्देशयतीति । अकनिष्ठानां देवानान्तत्तथागतस्यासेचनकदर्शनमात्मभावं दृष्ट्वा एतदभूदस्माकं पुरतस्तथागतो निषण्णोधर्मन्देशयतीति ॥

एवं साहस्रे लोकधातौ सर्वमनुष्याणां सर्वदेवानान्तत् तथागतस्यासेचनकदर्शनमात्मभावं दृष्ट्वा एतदभूदस्माकं पुरतस्तथागतो निषण्णोधर्मन्देशयतीति । द्विसाहस्रे लोकधातौ सर्वमनुष्याणां सर्वदेवानान्तत्तथागतस्यासेचनकदर्शनमात्मभावं दृष्ट्वा एतदभूदस्माकं पुरतस्तथागतो निषण्णो धर्मं देशयतीति ॥

एवं त्रिसाहस्रमहासाहस्रे लोकधातौ सर्वमनुष्याणां सर्वदेवानान्तत्तथागतस्यासेचनकदर्शनमात्मभावं दृष्ट्वा एतदभूदस्माकं पुरतस्तथागतो निषण्णो धर्मन्देशयतीति ॥

अथ भगवांस्तस्मिन्नेव सिंहासने निषण्णः पुनरेवप्रभां प्रामुञ्चद्यया-प्रभया* पुनरेवं त्रिसाहस्रमहासाहस्र लोकधातुरवभाषितो भूत् । पूर्वस्यान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमालोकधातवोऽवभाषिताअभूवन् । दक्षिणस्यान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमालोकधातवोऽवभाषिता-अभूवन् । पश्चिमायान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमालोकधातवोऽवभाषिताअभूवन् । उत्तरस्यान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमा-

---

* प्रभयाऽयं इति ख पुस्तके पाठः ।

लोकधातवोऽवभाषिताश्चभूवन्। उत्तरपूर्वस्यान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमा लोकधातवोऽवभाषिता अभूवन्। पूर्वदक्षिणस्यान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमा लोकधातवो अवभाषिता अभूवन्। दक्षिणपश्चिमायान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमालोकधातवोऽवभाषिता अभूवन्। पश्चिमोत्तरस्यान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमालोकधातवोऽवभाषिता अभूवन्। अधस्ताद्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमालोकधातवोऽवभाषिताश्चभूवन्। उपरिष्टाद्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमालोकधातवोऽवभाषिताश्चभूवन्। येनावभासेनय इमां* त्रिसाहस्रमहासाहस्रे लोकधातौ सत्त्वास्ते सर्वे पूर्वस्यान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु तथागतानर्हतः सम्यक् सम्बुद्धान् सश्रावकसङ्घान् बोधिसत्त्वपरिवारान् पश्यन्ति स्म। तत्र च पूर्वस्यान्दिशि† गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु सत्त्वास्तेपीमं त्रिसाहस्रमहासाहस्रं लोकधातुं भगवन्तं शाक्यमुनिं तथागतमर्हन्तं सम्यक् सम्बुद्धं सभिक्षुसङ्घं बोधिसत्त्वपरिवारं पश्यन्ति स्म। तत्र च दक्षिणस्यान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु सत्त्वास्तेऽपीमं त्रिसाहस्रमहासाहस्रं लोकधातुं भगवन्तं शाक्यमुनिं तथागतमर्हन्तं सम्यक् सम्बुद्धं सभिक्षुसङ्घं बोधिसत्त्वपरिवारं पश्यन्ति स्म। तत्र च पश्चिमायान्दिशि गङ्गानदीवालिकोपमेषु लोकधातुषु सत्त्वास्तेऽपीमं त्रिसाहस्रमहासाहस्रं लोकधातुं भगवन्तं शाक्यमुनिं तथागतमर्हन्तं सम्यक् सम्बुद्धं सभिक्षुसङ्घं बोधिसत्त्वपरिवारं पश्यन्ति स्म। तत्र चोत्तरस्यान्दिशि गङ्गानदी-

---

* इमां इति पुस्तकचतुष्टये पाठः। इमे इति पाठोयुक्तः।

† पुस्तकचतुष्टये ये पाठः क्वचित् क्वचित् दृश्यते वस्तुतः सर्वत्रैव ये इत्यस्य स्थितिरुचिता।

वालुकोपमेषु लोकधातुषु सत्त्वास्तेऽपीमं त्रिसाहस्रमहासाहस्रं लोकधातुं भगवन्तं च शाक्यमुनिं तथागतमर्हन्तं सम्यक् सम्बुद्धं सभिक्षुसङ्घं बोधिसत्त्वपरिवारं पश्यन्ति स्म। तत्र चोत्तरपूर्वस्यान्दिशि ये गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु सत्त्वास्तेऽपीमं त्रिसाहस्रमहासाहस्रं लोकधातुं भगवन्तं शाक्यमुनिं तथागतमर्हन्तं सम्यक् सम्बुद्धं सभिक्षुसङ्घं बोधिसत्त्वपरिवारं पश्यन्ति स्म। तत्र च पूर्वदक्षिणस्यान्दिशि ये गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु सत्त्वास्तेऽपीमं त्रिसाहस्रमहासाहस्रं लोकधातुं भगवन्तं च शाक्यमुनिं तथागतमर्हन्तं सम्यक् सम्बुद्धं सभिक्षुसङ्घं बोधिसत्त्वपरिवारं पश्यन्ति स्म। तत्र च दक्षिणपश्चिमायान्दिशि ये गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु सत्त्वास्तेऽपीमन्त्रिसाहस्रमहासाहस्रं लोकधातुं भगवन्तं शाक्यमुनिं तथागतमर्हन्तं सम्यक् सम्बुद्धं सभिक्षुसङ्घं बोधिसत्त्वपरिवारं पश्यन्ति स्म। तत्र च पश्चिमोत्तरस्यान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु सत्त्वास्तेऽपीमन्त्रिसाहस्रमहासाहस्रं लोकधातुं भगवन्तं शाक्यमुनिं तथागमर्हतन्तं सम्यक् सम्बुद्धं सश्रावकं* सङ्घं बोधिसत्त्वपरिवारं पश्यन्ति स्म। तत्रचाधस्ताद्दिशि ये† गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु सत्त्वास्तेपीमन्त्रिसाहस्रमहासाहस्रं लोकधातुं भगवन्तञ्च‡ शाक्यमुनिस्तथागतमर्हन्तं सम्यक्

---

* क, ग पुस्तके सश्रावकसङ्घं इति पाठः। ख, घ पुस्तके सभिक्षुसङ्घं इति पाठः।

† ये इति पाठः सर्वस्थले पुस्तकचतुष्टये न दृश्यते।

‡ भगवन्तञ्चेति चकारो न सर्वस्थले पुस्तकचतुष्टये दृश्यते। किन्तु सर्वत्रैव स्यातुमुचितः।

सम्बुद्धं सभिक्षुसङ्घं बोधिसत्त्वपरिवारं पश्यन्ति स्म। तत्र चोपरिष्टाद्दिशि ये गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु सत्त्वास्तेऽपीमं त्रिसाहस्रमहासाहस्रं लोकधातुं भगवन्तञ्च शाक्यमुनिं तथागतमर्हन्तं सम्यक् सम्बुद्धं सभिक्षुसङ्घं सबोधिसत्त्वगणपरिवारं* पश्यन्ति स्म॥

अथ पूर्वस्याद्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमान् लोकधातूनतिक्रम्य यः सर्व्वपश्चिमो लोकधातुः रत्नावती नाम तत्र रत्नाकरो नाम तथागतोऽर्हन् सम्यक् सम्बुद्धस्तिष्ठति ध्रियते यापयति स इमामेव प्रज्ञापारमितां बोधिसत्त्वेभ्यो महासत्त्वेभ्यः सम्प्रकाशयति॥

अथ तत्र लोकधातौ समन्तरश्मिर्नाम बोधिसत्त्वोमहासत्त्वस्तं महान्तमवभासन्तञ्च महान्तं पृथिवीचालन्तञ्च तथागतस्यासेचनकदर्शनमात्मभावं दृष्ट्वा येन भगवान् रत्नाकरस्तथागतोऽर्हन् सम्यक्सम्बुद्धस्तेनोपसंक्रान्तः। उपसंक्रम्य तं भगवन्तं तथागतमर्हन्तं सम्यक् सम्बुद्धमेतदवोचत्। को भगवन् हेतुः कः प्रत्ययः योऽस्य महतोऽवभासस्य लोके प्रादुर्भावाय अस्य च महतः पृथिवीचालस्य अस्य चेदृशस्य तथागतकायस्य सन्दर्शनाय॥

एवमुक्ते भगवान् रत्नाकरस्तथागतोऽर्हन् सम्यक् सम्बुद्धस्तं समन्तरश्मिं बोधिसत्वं महासत्वमेतदवोचत्। एष कुलपुत्र पश्चिमायान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमान् लोकधातूनतिक्रम्य सहा नाम लोकधातुस्तत्र शाक्यमुनिर्नाम तथागतोऽर्हन् सम्यक्सम्बुद्धस्तिष्ठति ध्रियते यापयति स बोधिसत्त्वेभ्यो महासत्त्वेभ्यः प्रज्ञापारमितां सम्प्रकाशयति। तस्यैष ईदृशोऽनुभावः॥

---

* सबोधिसत्त्वगणपरिवारमिति क, ग पुस्तके पाठः। बोधिसत्त्वपरिवारमिति ख, घ पुस्तके पाठः।

अथ समन्तरश्मिर्बोधिसत्त्वोमहासत्त्वस्तं भगवन्तं रत्नाकरन्तथागतमर्हन्तं सम्यक् सम्बुद्धमेतदवोचत्। गच्छेयमहं भगवंस्तां सहां लोकधातुं तस्य भगवतः शाक्यमुनेस्तथागतस्यार्हतः सम्यक् सम्बुद्धस्य दर्शनाय वन्दनाय पर्य्युपासनाय तेषाञ्च बोधिसत्त्वानां महासत्त्वानां सर्वेषां प्रायःकुमारभूतानां धारणीप्रतिसम्विन्निर्हार* प्रतिलब्धानां सर्वसमाधिसमापत्तिवर्षिता†प्रज्ञानाम्। भगवान् रत्नाकरस्तथागत आह। गच्छत्वं कुलपुत्र तां सहां लोकधातुं यस्येदानीं कालं मन्यसे॥

अथ रत्नाकरस्तथागतोऽर्हन् सम्यक् संबुद्धो नानारत्नमयानां सुवर्णनिर्भासानां सहस्रपत्राणां पद्मानां सहस्रं समन्तरश्मये बोधिसत्त्वाय महासत्त्वाय प्रादात्। एभिः कुलपुत्र पद्मैस्तं भगवन्तं शाक्यमुनिं तथागतमर्हन्तं सम्यक् संबुद्धं अभ्यवकिर सम्प्रजान विहारी च तत्र बुद्धक्षेत्रे भवेत्। तत्कस्य हेतोर्दुरासदाहिते बोधिसत्त्वामहासत्त्वा ये तत्र लोकधातादुपपन्नामा तत्र क्षणेथाः॥

अथ समन्तरश्मिर्बोधिसत्त्वोमहासत्त्वस्तस्य भगवतोरत्नाकरस्य तथागतस्यार्हतः सम्यक्संबुद्धस्यान्तिकात्तानि सुवर्णनिर्भासानि सहस्रपत्राणि पद्मानि गृहीत्वानेकैर्बोधिसत्त्व कोटीनियुतशतसहस्रैः सार्द्धं गृहस्थैः प्रव्रजितैश्च दारकदारिकारूपिभिश्च ततो बुद्धक्षेत्रादन्तर्हितो यावन्तः पूर्वस्यान्दिशि बुद्धा भगवन्तस्तिष्ठन्ति ध्रियन्ते यापयन्ति तान् सर्वान् सत् कुर्वन् गुरुकुर्वन् मानयन् पूजयन् पुष्पधूपगन्धमाल्यविलेपनचूर्णचीवरच्छत्रध्वजपताकाभिर्महत्याबोधिसत्त्वर्द्ध्यामहता

---

* न्निहार इति ख, ग पुस्तके पाठः।

† वसिता इति पुस्तकचतुष्टये पाठः। वशिता इति पाठोयुक्तः।

बोधिसत्त्वानुभावेन। येन भगवान् शाक्यमुनिस्तथागतोऽर्हन् सम्यक् संबुद्धस्तेनोपसंक्रान्तः उपसंक्रम्य भगवतः पादौ शिरसावन्दित्वा एकान्तेस्थितः समन्तरश्मिर्बोधिसत्त्वोमहासत्त्वो भगवन्तमेतदवोचत्। रत्नाकरोभगवंस्तथागतोऽर्हन् सम्यक् संबुद्धो भगवतोऽल्पाबाधतां परिपृच्छत्यऽल्पातङ्कताञ्च लघूत्थानतां बलं सुखस्पर्शविहारताञ्च। इमानि च तेन भगवता रत्नाकरेण तथागतेनार्हता सम्यक् संबुद्धेन सुवर्णनिर्भासानि सहस्रपत्राणि पद्मानि प्रणिहितानि भगवतः पूजाकर्मणे॥

अथ भगवान् शाक्यमुनिस्तथागतोऽर्हन् सम्यक् संबुद्धस्तानि पद्मानि गृहीत्वा येन ते पूर्वस्यान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु तथागता अर्हन्तः सम्यक् संबुद्धास्तेनाक्षैप्सीत्॥

अथ तैः पद्मैस्ते सर्वलोकधातवः स्फुटा अभूवन् तत्र च पद्मेषु तथागतविग्रहानिषण्णा धर्मं देशयन्ति स्म। यदुतेमामेव* षट्पारमिता आरभ्य यैश्च सत्त्वैः साधर्मदेशनाश्रुता ते सर्वेनियता अभूवन्ननुत्तरायां सम्यक् सम्बोधौ(१)। तेऽपि बोधिसत्त्वागृहस्थाश्च प्रव्रजिताश्च दारकदारिकाश्च स्वकस्वकैः कुशलमूलैर्भगवन्तं शाक्यमुनिं तथागतमर्हन्तं सम्यक् संबुद्धं सत्कुर्वन्ति स्म। गुरुकुर्वन्ति स्म। मानयन्ति स्म। पूजयन्ति स्म। दक्षिणस्यान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमाल्लोकधातूनतिक्रम्य यः सर्वपश्चिमोलोकधातुः सर्वशोकापगतो नाम

---

* इमामेव इति पुस्तकचतुष्टये पाठः। इमा एव इति पाठोयुक्तः।

---

(१) नास्त्युत्तरं प्रधानं यस्याः सेयमनुत्तरा सम्यक् अविपरीता सम्बोधिः सर्व्वाकाराभिसम्बोधिर्बुद्धभूमिरिति यावत्।

तत्राशोकश्रीर्नाम तथागतोऽर्हन् सम्यक् संबुद्धस्तिष्ठति ध्रियते यापयति। स इमामेव प्रज्ञापारमितां बोधिसत्त्वेभ्यो महासत्त्वेभ्यः सम्प्रकाशयति॥

अथ तत्र लोकधातौ विगतशोको नाम बोधिसत्त्वोमहासत्त्वस्तं महान्तमवभासं तं च महान्तं पृथिवीचालन्तञ्च तथागतस्यासेचनकदर्शनमात्मभावं दृष्ट्वा येन स भगवानशोकश्रीस्तथागतोऽर्हन् सम्यक् संबुद्धस्तेनोपसंक्रान्तः उपसंक्रम्यतं भगवन्तमशोकश्रियं तथागतं सम्यक् संबुद्धमेतदवोचत्। को भगवन् हेतुः कः प्रत्ययोऽस्य महतोऽवभासस्य लोके प्रादुर्भावायास्य च महतः पृथिवीचालस्य चेदृशस्य तथागतकायस्य सन्दर्शनाय। एवमुक्ते भगवानशोकश्रीस्तथागतोऽर्हन् सम्यक् संबुद्धस्तं विगतशोकं बोधिसत्त्वं महासत्त्वमेतदवोचत्। एष कुलपुत्र उत्तरस्यान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमाल्लोकधातूनतिक्रम्य सहानाम लोकधातुस्तत्र शाक्यमुनिर्नाम तथागतोऽर्हन् सम्यक् संबुद्धस्तिष्ठति ध्रियते यापयति। स बोधिसत्त्वेभ्यो महासत्त्वेभ्यः प्रज्ञापारमितां सम्प्रकाशयति। तस्यैष ईदृशोऽनुभावः॥

अथ विगतशोको बोधिसत्त्वोमहासत्त्वस्तं भगवन्तमशोकश्रियं तथागतमर्हन्तं सम्यक् संबुद्धमेतदवोचत्। गच्छेयमहं भगवंस्तां सहां लोकधातुं तस्य शाक्यमुनेस्तथागतस्यार्हतः सम्यक् संबुद्धस्य दर्शनाय वन्दनाय पर्युपासनाय तेषां च बोधिसत्त्वानां महासत्त्वानां सर्वेषां प्रायः कुमारभूतानां धारणीप्रतिसम्विन्निर्हार प्रतिलब्धानां सर्वसमाधिसमापत्तिवशिता प्राप्तानाम्। स भगवानशोकश्रीस्तथागत आह। गच्छत्वं कुलपुत्र तां सहां लोकधातुं यस्येदानीं कालं मन्यसे॥

अथ भगवानशोकश्रीस्तथागतोऽर्हन् सम्यक् संबुद्धो नानारत्नमयानां सुवर्णनिर्भासानां सहस्रपत्राणां पद्मानां सहस्रं विगतशोकाय बोधिसत्त्वायमहासत्त्वाय प्रादात् । एभिः कुलपुत्र पद्मैस्त्वं भगवन्तं शाक्यमुनिं तथागतमर्हन्तं सम्यक् संबुद्धमभ्यवकिर सम्प्रजानहारी च कुलपुत्र तत्र बुद्धक्षेत्रे भवेत् । तत्कस्य हेतोर्दुरासदा हि ते बोधिसत्त्वामहासत्त्वाः ये तत्र लोकधातावुपपन्ना मा तत्र क्षणेयाः ॥

अथ विगतशोको बोधिसत्त्वोमहासत्त्वस्तस्य भगवतोऽशोकश्रियस्तथागतस्यार्हतः सम्यक्संबुद्धस्यान्तिकात्तानि सुवर्णनिर्भासानि सहस्रपत्राणि पद्मानि गृहीत्वानेकैर्बोधिसत्त्वकोटीनियुतशतसहस्रैः सार्द्धं गृहीभिः प्रव्रजितैश्च दारकदारिकारूपिभिश्च ततो बुद्धक्षेत्रादन्तर्हितोयावन्तोदक्षिणस्यान्दिशि बुद्धाभगवन्तस्तिष्ठन्ति ध्रियन्ते यापयन्ति* सत्कुर्वन् गुरुकुर्वन् मानयन् पूजयन् पुष्पधूपगन्धमाल्यविलेपनचूर्णवस्त्राभरणच्छत्रध्वजपताकाभिर्महत्याबोधिसत्त्वर्ध्यामहता बोधिसत्त्वानुभावेन येन भगवान् शाक्यमुनिस्तथागतोऽर्हन् सम्यक् संबुद्धस्तेनोपसंक्रान्तः उपसंक्रम्य भगवतः पादौ शिरसावन्दित्वा-एकान्तेस्थात् एकान्तेस्थितश्च विगतशोको बोधिसत्त्वोमहासत्त्वोभगवन्तमेतदवोचत् । अशोकश्रीर्भगवंस्तथागतोऽर्हन् सम्यक् संबुद्धोभगवतोऽल्पाबाधतां परिपृच्छत्यल्पातङ्कतां लघूत्थानतां बलं सुखस्पर्शविहारताञ्च । इमानि च तेन भगवता अशोकश्रिया तथागतेनार्हता सम्यक् संबुद्धेन सुवर्णनिर्भासानि सहस्रपत्राणि पद्मानि प्रहितानि† भगवतः पूजाकर्मणे ॥

---

* तान् सर्वान् इति ख, घ, पुस्तके पाठोऽधिकः ।

† प्रणिहितानि इति ग, घ, पुस्तके पाठः ।

अथ भगवान् शाक्यमुनिस्तथागतोऽर्हन् सम्यक् संबुद्धस्तानि पद्मानि गृहीत्वा येन ते दक्षिणस्यान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु तथागता अर्हन्तः सम्यक् संबुद्धास्तेनाक्षैप्सीत् ॥

अथ तैः पद्मैस्तैसर्वैर्लोकधातवः स्फुटा अभूवन्। तत्र च पद्मेषु तथागतविग्रहानिषण्णाधर्मं देशयन्ति स्म। यदुतेमामेव षट्पारमिता*मारभ्य यैश्च सत्त्वैः साधर्मदेशनाश्रुता ते सर्वे नियता अभूवन्ननुत्तरायां सम्यक् सम्बोधौ। तेपि बोधिसत्त्वास्गृहस्थाः प्रव्रजिताश्च दारकदारिकाश्च स्वकस्वकैः कुशलमूलैर्भगवन्तं शाक्यमुनिं तथागतमर्हन्तं सम्यक् संबुद्धं सत्कुर्वन्ति स्म गुरुकुर्वन्ति स्म मानयन्ति स्म पूजयन्ति स्म। पश्चिमायान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमां†ल्लोकधातूनतिक्रम्य यः सर्वपश्चिमोल्लोकधातुरूपशान्ता नाम लोकधातु‡स्तत्र रत्नार्चिर्नाम तथागतोऽर्हन् सम्यक् संबुद्धस्तिष्ठति ध्रियते यापयति। स इमामेव प्रज्ञापारमितां बोधिसत्त्वेभ्यो महासत्त्वेभ्यः सम्प्रकाशयति ॥

अथ तत्र लोकधातौ चारित्रमतिर्नाम बोधिसत्त्वस्तं महान्तमवभासन्तञ्च महान्तं पृथिवीचालन्तं च तथागतस्यासेचनकदर्शनमात्मभावं दृष्ट्वा येन स भगवान् रत्नार्चिस्तथागतोऽर्हन् सम्यक् संबुद्धस्तेनोपसंक्रान्तः उपसंक्रम्य भगवन्तं रत्नार्चिषं तथागतमर्हन्तं सम्यक् संबुद्धमेतदवोचत्। को भगवन् हेतुः कः प्रत्ययोऽस्य

---

* पारमिता आरभ्येति ख, ग, घ, पुस्तके पाठः।

† वालकोपमान् इति ख, ग, घ, पुस्तके पाठः।

‡ पुस्तकचतुष्टये लोकधातुशब्दस्य पुनः पाठोदृश्यते।

महतोऽवभासस्य लोके प्रादुर्भावायास्य च महतः पृथिवीचालस्य चेदृशस्य तथागतकायस्य सन्दर्शनाय। एवमुक्ते भगवान् रत्नार्चि-स्तथागतोर्हन् सम्यक् संबुद्धस्तं चारित्रमतिं बोधिसत्त्वं महासत्त्व-मेतदवोचत्। एष कुलपुत्र पूर्वस्यान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमान् लोकधातूनतिक्रम्य सहा नाम लोकधातुस्तत्र शाक्यमुनिर्नाम तथागतोऽर्हन् सम्यक्संबुद्धस्तिष्ठति ध्रियते यापयति। स बोधि-सत्त्वेभ्योमहासत्त्वेभ्यः प्रज्ञापारमितां सम्प्रकाशयति। तस्ये-ईदृशोऽनुभावः॥

अथचारित्रमतिर्बोधिसत्त्वो महासत्त्वस्तं भगवन्तं रत्नार्चिषं तथा-गतमर्हन्तं सम्यक् संबुद्धमेतदवोचत्। गच्छेयमहं भगवंस्तां सहां लोकधातुं तस्य भगवतः शाक्यमुनेस्तथागतस्यार्हतः सम्यक् संबुद्धस्य दर्शनाय वन्दनाय पर्य्युपासनाय। तेषां च बोधिसत्त्वानां महा-सत्त्वानां सर्वेषां प्रायः कुमारभूतानां धारणीप्रतिसम्विन्निर्हार-प्रतिलब्धानां सर्वसमाधिसमापत्तिवशिताप्राप्तानाम्। स भगवान् रत्नार्चिस्तथागत आह। गच्छत्वं कुलपुत्र तां सहां लोकधातुं यस्ये-दानीं कालं मन्यसे॥

अथ रत्नार्चिस्तथागतोऽर्हन् सम्यक् संबुद्धोनानारत्नमयानां सुवर्णनिर्भासानां सहस्रपत्राणां पद्मानां सहस्रं चारित्रमतये बोधिसत्त्वाय महासत्त्वाय प्रादात्। एभिः कुलपुत्र पद्मैस्तं भगवन्तं शाक्यमुनिं तथागतमर्हन्तं सम्यक् संबुद्धमभ्यवकिर सम्प्रजानचारी च कुलपुत्र तत्र बुद्धक्षेत्रे भवेत्। तत्कस्य हेतोर्दुरासदा हि ते बोधिसत्त्वामहासत्त्वाये तत्र लोकधातावुपपन्ना मा तत्र क्षणेयाः॥

अथ चारित्रमतिर्बोधिसत्त्वोमहासत्त्वस्तस्य भगवतो रत्नार्चिष-स्तथागतस्यार्हतः सम्यक् सम्बुद्धस्यान्तिकात्तानि सुवर्णनिर्भासानि सहस्रपत्राणि पद्मानि गृहीत्वानेकैर्बोधिसत्त्वकोटीनियुतशतसहस्रैः सार्द्धं गृहस्थैः प्रव्रजितैश्चदारकदारिकाभिश्चततो बुद्धक्षेत्रादन्तर्हितः यावन्तः पश्चिमायान्दिशि बुद्धा भगवन्त स्तिष्ठन्ति ध्रियन्ते याप-यन्ति तान् सर्वान् सत्कुर्व्वन् गुरुकुर्व्वन्मानयन् पूजयन् पुष्पधूपगन्ध-माल्यविलेपनचूर्णवस्त्राभरणच्छत्रध्वजपताकाभिर्महत्याबोधिसत्त्वर्ध्या महता बोधिसत्त्वानुभभावेन। येन भगवान् शाक्यमुनिस्तथागतो-ऽर्हन् सम्यक् सम्बुद्धस्तेनोपसंक्रान्तः उपसंक्रम्य भगवतः पादौ शिरसा-वन्दित्वा एकान्तेऽस्थात् एकान्तेस्थितश्चारित्रमतिर्बोधिसत्त्वोमहा-सत्त्वोभगवन्तमेतदवोचत्। रत्नार्चिर्भगवंस्तथागतोऽर्हन् सम्यक् सम्बुद्धो भगवतोऽल्पाबाधतां परिपृच्छत्यल्पातङ्कताञ्चलघूत्थानता बलं सुखस्पर्श-विहारताञ्च इमानि च तेन भगवतारत्नार्चिषातथागतेनार्हता सम्यक् सम्बुद्धेन सुवर्णनिर्भासानि सहस्रपत्राणि पद्मानि प्रणि-हितानि भगवतः पूजाकर्मणे ॥

अथ भगवान् शाक्यमुनिस्तथागतोऽर्हन् सम्यक् सम्बुद्धस्तानि पद्मानि गृहीत्वा येन ते पश्चिमायान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु तथागता अर्हन्तः सम्यक् सम्बुद्धास्तेनाक्षैप्सीत् ॥

अथ तैः पद्मैस्ते सर्वे लोकधातवः स्फुटा अभूवन्। तत्र च पद्मेषु तथागतविग्रहातिषणाधर्मं देशयन्ति स्म। यदुतेमामेव षट्पारमिता आरभ्य यैश्च सत्त्वैः सा धर्मदेशताश्रुता ते सर्वे नियता अभूवन्ननुत्तरायां सम्यक् सम्बोधौ तेपि बोधिसत्त्वा महा-

सत्त्वा गृहस्थाः प्रव्रजिताश्चदारकदारिकाश्च स्वकस्वकैः कुशलमूलै-र्भगवन्तं शाक्यमुनिं तथागतमर्हन्तं सम्यक् सम्बुद्धं सत् कुर्व्वन्ति स्म गुरुकुर्व्वन्ति स्म मानयन्ति स्म पूजयन्ति स्म। उत्तरस्यान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमान् लोकधातूनतिक्रम्य यः सर्वपश्चिमोलोक-धातुर्जयानाम तत्र जयेन्द्रो नाम तथागतोऽर्हन् सम्यक् सम्बुद्ध-स्तिष्ठति ध्रियते यापयति स इमामेव प्रज्ञापारमितां बोधि-सत्त्वेभ्यो महासत्त्वेभ्यः सम्प्रकाशयति॥

अथ तत्र लोकधातौ जयदत्तो नाम बोधिसत्त्वो महासत्त्वस्त-महान्तमवभासन्तं च महान्तं पृथिवीचालन्तञ्च तथागतस्यासेचनक-दर्शनमात्मभावं दृष्ट्वा येन भगवान् जयेन्द्रस्तथागतोऽर्हन् सम्यक् सम्बुद्धस्तेनोपसंक्रान्तः उपसंक्रम्य तं भगवन्तं जयेन्द्रं तथागतमर्हन्तं सम्यक् सम्बुद्धमेतदवोचत् को भगवन् हेतुः कःप्रत्ययोऽस्य महतोऽव-भासस्य लोके प्रादुर्भावायास्यच महतः पृथिवीचालस्यास्यचेदृशस्य तथागतकायस्य सन्दर्शनाय*वन्दनायपर्युपासनाय॥

एवमुक्ते भगवान् जयेन्द्रस्तथागतोऽर्हन् सम्यक् सम्बुद्धस्तं जयदत्तं बोधिसत्त्वं महासत्त्वमेतदवोचत्। एष कुलपुत्र दक्षिणस्यान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमान् लोकधातूनतिक्रम्य सहा नाम लोकधातुस्तत्र शाक्यमुनिर्नाम तथागतोऽर्हन् सम्यक् संबुद्धस्तिष्ठति ध्रियते यापयति सबोधिसत्त्वेभ्यो महासत्त्वेभ्यः प्रज्ञापारमितां सम्प्रकाशयति। तस्यैष-ईदृशोऽनुभावः॥

अथ जयदत्तो बोधिसत्त्वो महासत्त्वस्तं भगवन्तं जयेन्द्रन्तथागत-

---

* वन्दनाय पर्य्युपासनायेति पाठोऽत्रैव स्थले पुस्तकचतुष्टये दृश्यते॥

मर्हन्तं सम्यक्सम्बुद्धमेतदवोचत्। गच्छयमहं भगवंस्तां सहां लोकधातुन्तस्य भगवतः शाक्यमुनेस्तथागतस्यार्हतः सम्यक् संबुद्धस्य दर्शनाय वन्दनाय पर्युपासनाय तेषाञ्च बोधिसत्त्वानां महासत्त्वानां सर्वेषां प्रायः कुमारभूतानां धारणी प्रतिसम्विन्निर्हारप्रतिलब्धानां सर्वसमाधिसमापत्तिवसिताप्राप्तानां स भगवान् जायेन्द्रस्तथागत आह। गच्छत्वं कुलपुत्र तां सहां लोकधातुं यस्येदानीङ्कालं मन्यसे॥

अथ जायेन्द्र स्तथागतोऽर्हन् सम्यक् सम्बुद्धो नानारत्नमयानां सुवर्णनिर्भासानां सहस्रपत्राणां पद्मानां सहस्रं जयदत्ताय बोधिसत्त्वाय महासत्त्वाय प्रादात्। एभिः कुलपुत्र पद्मैस्त्वं भगवन्तं सम्यक् सम्बुद्धमभ्यवकिर। सम्प्रजान विहारीच कुलपुत्र तत्र बुद्धक्षेत्रे भवेत् तत् कस्य हेतोर्दुरासदाहिते बोधिसत्त्वा महासत्त्वा ये तत्र लोकधातावुपपन्ना मा तत्र क्षण्येथाः॥

अथ जयदत्तो बोधिसत्त्वोमहासत्त्वस्तस्य भगवतो जायेन्द्रस्य तथागतस्यार्हतः सम्यक् संबुद्धस्यान्तिकात्तानि सुवर्णनिर्भासानि सहस्रपत्राणि पद्मानि गृहीत्वानेकै र्बोधिसत्त्वकोटीनियुतशतसहस्रैः सार्द्धं गृहस्थैः प्रव्रजितैश्च दारकदारिकारूपिभिश्च ततो बुद्धक्षेत्रादन्तर्हितोयावन्तः उत्तरस्यान्दिशि बुद्धा भगवन्तस्तिष्ठन्ति ध्रियन्ते यापयन्तितान् सर्वान् सत्कुर्वन् गुरुकुर्वन्मानयन् पूजयन् पुष्पधूपगन्धमाल्यविलेपनचूर्णचीवरच्छत्रध्वजपताकाभिः महत्या बोधिसत्त्वर्द्ध्या महता बोधिसत्त्वानुभावेन येन भगवान् शाक्यमुनिस्तथागतोऽर्हन् सम्यक् संबुद्धस्तेनोपसंक्रान्तः उपसंक्रम्य भगवतः पादौ शिरसा वन्दित्वा एकान्तेऽस्थात् एकान्तेस्थितोजयदत्तोबोधिसत्त्वोमहासत्त्वो

भगवन्तमेतदवोचत्। जायेन्द्रो भगवंस्तथागतोऽर्हन् सम्यक् संबुद्धो भगवतोऽल्पाबाधतां परिपृच्छत्यल्पातङ्कतां लघूत्थानतां बलञ्च सुखस्पर्शविहारतां च। इमानि च तेन भगवताजायेन्द्रेण तथागतेनार्हता सम्यक् संबुद्धेन सुवर्णनिर्भासानि सहस्रपत्राणि पद्मानि प्रनिहितानि भगवतः पूजाकर्मणे॥

अथ भगवान् शाक्यमुनिस्तथागतोर्हन् सम्यक् संबुद्धस्तानि पद्मानि गृहीत्वा येन ते उत्तरस्यान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु तथागता अर्हन्तः सम्यक् संबुद्धास्तेनाक्षैप्सीत्॥

अथ तैः पद्मैस्ते सर्वे लोकधातवः स्फुटा अभूवन्। तत्र च पद्मेषु तथागतविग्रहानिषण्णाधर्मं देशयन्ति स्म। यदुतेमामेव षट्-पारमिता आरभ्ययैश्च सत्त्वैः साधर्मदेशना श्रुता ते सर्वे नियता अभूवन्ननुत्तरायां सम्यक् सम्बोधौ तेऽपि बोधिसत्त्वाः गृहस्थाः प्रव्रजिताश्च दारिकदारिकाश्च स्वकस्वकैः कुशलमूलैर्भगवन्तं शाक्यमुनिं तथागतमर्हन्तं सम्यक् संबुद्धं सत् कुर्वन्ति स्म। गुरुकुर्वन्ति स्म मानयन्ति स्म पूजयन्ति स्म। उत्तरपूर्वस्यान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमान् लोकधातूनतिक्रम्य यः सर्व पश्चिमोलोकधातुः समाध्यलङ्कृतोनाम तत्र समाधिहस्त्युत्तरश्रीर्नाम तथागतोऽर्हन् सम्यक् संबुद्धस्तिष्ठति ध्रियते यापयति। इमामेव प्रज्ञापारमितां बोधिसत्त्वेभ्यो महासत्त्वेभ्यः सम्प्रकाशयति॥

अथ तत्र लोकधातौ विजयविक्रामी नाम बोधिसत्त्वोमहासत्त्वस्तमवभासन्तञ्च महान्तं पृथिवीचालन्तञ्च तथागतस्यासेचनकदर्शनमात्मभावं दृष्ट्वा येन स भगवान् समाधिहस्त्युत्तरश्रीस्तथागतो-

ऽर्हन् सम्यक् संबुद्धस्तेनोपसङ्क्रान्तः उपसंक्रम्यतं भगवन्तं समाधिहस्त्युत्तरश्रियं तथागतमर्हन्तं सम्यक् संबुद्धमेतदवोचत्। को भगवन् हेतुः कः प्रत्ययोऽस्य महतोऽवभासस्य लोके प्रादुर्भावायास्य च महतः पृथिवीचालस्य अस्य चेदृशस्य तथागतकायस्य सन्दर्शनाय। एवमुक्ते भगवान् समाधिहस्त्युत्तरश्रीस्तथागतोऽर्हन् सम्यक् संबुद्धस्तं विजयविक्रामिणं बोधिसत्त्वं महासत्त्वमेतदवोचत्। एष कुलपुत्र दक्षिणपश्चिमायान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमान् लोकधातूनतिक्रम्य सहा नाम लोकधातुस्तत्र शाक्यमुनिर्नामतथागतोऽर्हन् सम्यक् संबुद्धस्तिष्ठति ध्रियते यापयति। स बोधिसत्त्वेभ्यो महासत्त्वेभ्यः प्रज्ञापारमितां सम्प्रकाशयति। तस्यैष ईषदृशोऽनुभावः॥

अथ विजयविक्रामी बोधिसत्त्वोमहासत्त्वस्तं भगवन्तं समाधिहस्त्युत्तरश्रियं तथागतमर्हन्तं सम्यक् संबुद्धमेतदवोचत्। गच्छेयमहं भगवं स्तां सहा लोकधातुं तस्य भगवतः शाक्यमुनेस्तथागतस्यार्हतः सम्यक् संबुद्धस्य दर्शनाय वन्दनाय पर्य्युपासनाय। तेषाञ्च बोधिसत्त्वानां महासत्त्वानां प्रायः कुमारभूतानां धारणीप्रतिसम्विन्निर्हार प्रतिलब्धानां सर्वसमाधिसमापत्तिवशिताप्राप्तानां। स भगवान् समाधिहस्त्युत्तरश्रीर्नाम तथागत आह। गच्छत्वं कुलपुत्र तां सहां लोकधातुं यस्येदानीं कालं मन्यसे॥

अथ समाधिहस्त्युत्तरश्रीस्तथागतोर्हन् सम्यक् संबुद्धो नानारत्नमयानां सुवर्णनिर्भासानां सहस्रपत्राणां पद्मानां सहस्रं विजयविक्रामिणे बोधिसत्त्वाय महासत्त्वाय प्रादात्। एभिः कुलपुत्र पद्मैस्तं भगवन्तं शाक्यमुनिं तथागतमर्हन्तं सम्यक् संबुद्धमभ्यकिर सम्प्रजान-

विहारी च कुलपुत्र तत्र बुद्धक्षेत्रे भवेत्। तत् कस्य हेतोर्दुरा-सदाहि ते बोधिसत्त्वामहासत्त्वा ये तत्र लोकधातावुपपन्नाः मा तत्र चणेथाः ॥

अथ विजयविक्रामी बोधिसत्त्वोमहासत्त्वस्तस्य भगवतः समा-धिहस्त्युत्तरश्रियस्तथागतस्याऽर्हतः सम्यक् संबुद्धस्याऽन्तिकात् तानि सुवर्णनिर्भासानि सहस्रपत्राणि पद्मानि गृहीत्वाऽनेकैर्बोधिसत्त्व-कोटीनियुतशतसहस्रैः सार्द्धं गृहस्थैः प्रव्रजितैश्च दारकदारिकाभ्यपि-भिश्च ततो बुद्धक्षेत्रादन्तर्हितो यावन्तः उत्तरपूर्वस्यान्दिशि बुद्धा-भगवन्तस्तिष्ठन्ति भ्रियन्ते यापयन्ति तान् सर्वान् सत्कुर्वन् गुरुकुर्वन् मानयन् पूजयन् पुष्पधूपगन्धमाल्यविलेपनचूर्णचीवरवस्त्रध्वजपता-काभिर्महत्या बोधिसत्त्वर्ध्या महता बोधिसत्त्वाऽनुभावेन येन भगवान्[*] शाक्यमुनिस्तथागतोऽर्हन् सम्यक् संबुद्धस्तेनोपसंक्रान्तः। उपसंक्रम्य भगवतः पादौ शिरसा वन्दित्वा एकान्तेऽस्थादेकान्ते स्थितोविजयविक्रामी बोधिसत्त्वोमहासत्त्वोभगवन्तमेतदवोचत्। स-माधिहस्त्युत्तरश्रीर्भगवंस्तथागतोऽर्हन् सम्यक् संबुद्धो भगवतोऽल्पा-बाधतां परिपृच्छत्यल्पातङ्कतां लघूत्थानतां बलञ्च सुखस्पर्शविहारि-ताञ्च। इमानि च तेन भगवता समाधिहस्त्युत्तरश्रिया तथागते-नाऽर्हता सम्यक् संबुद्धेन सुवर्णनिर्भासानि सहस्रपत्राणि पद्मानि प्रणिहितानि[†] भगवतः पूजाकर्मणे ॥

अथ भगवान् शाक्यमुनिस्तथागतोऽर्हन् सम्यक् संबुद्धस्तानि

---

[*] भगवाञ्छाक्यमुनिरिति ग, घ, पुस्तके सन्धिनिर्देशः एवमन्यत्र।

[†] प्रहितानि इति घ पुस्तके पाठः।

पद्मानि गृहीत्वा येन उत्तरपूर्वस्यान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु तथागता अर्हन्तः सम्यक् संबुद्धास्तेनाऽक्षैप्सीत् ॥

अथ तैः पद्मैः सर्वे लोकधातवः स्फुटा अभूवन्। तत्र च पद्मेषु तथागतविग्रहाः निषस्याधर्म्मं देशयन्ति स्म। यदुतेमामेव षट्पारमितामारभ्य। यैश्च सत्त्वैः सा धर्मदेशना श्रुता ते सर्वे नियता अभूवन्ननुत्तरायां सम्यक् सम्बोधौ। तेपि च बोधिसत्त्वा-गृहस्थाः प्रव्रजिताश्च दारकदारिकाश्च स्वकस्वकैः कुशलमूलैर्भगवन्तं शाक्यमुनिं तथागतमर्हन्तं सम्यक् संबुद्धं सत्कुर्वन्ति स्म गुरूकुर्वन्ति स्म मानयन्ति स्म पूजयन्ति स्म। पूर्वदक्षिणस्यान्दिशि गङ्गानदी-वालुकोपमान् लोकधातूनतिक्रम्य यः सर्वपश्चिमोलोकधातुर्बोधि-मण्डालङ्कारसुरुचिरा नाम तत्र पद्मोत्तरश्रीर्नाम तथागतोऽर्हन् सम्यक् संबुद्धस्तिष्ठति ध्रियते यापयति। स इमामेव प्रज्ञापारमितां बोधिसत्त्वेभ्यो महासत्त्वेभ्यः सम्प्रकाशयति ॥

अथ तत्र लोकधातौ पद्महस्तो नाम बोधिसत्त्वोमहासत्त्वस्तं महान्तमवभास तञ्च महान्तं पृथिवीचालन्तञ्च तथागतस्याऽसेचनक-दर्शनमात्मभावं दृष्ट्वा येन भगवान् पद्मोत्तरश्रीस्तथागतोऽर्हन् सम्यक् संबुद्धस्तेनोपसंक्रान्तः। उपसंक्रम्य तं भगवन्तं पद्मोत्तरश्रियं तथागत-मर्हन्तं सम्यक् संबुद्धमेतदवोचत्। को भगवन् हेतुः कः प्रत्ययोऽस्य महतोऽवभासस्य लोके प्रादुर्भावायाऽस्य च महतः पृथिवीचालस्याऽस्य चेदृश्यस्य तथागतकायस्य सन्दर्शनाय ॥

एवमुक्ते भगवान् पद्मोत्तरश्रीस्तथागतोऽर्हन् सम्यक् संबुद्धस्तं पद्महस्तं बोधिसत्त्वं महासत्त्वमेतदवोचत्। एष कुलपुत्र पश्चिमो-

त्तरस्यान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमान् लोकधातूनतिक्रम्य सहा नाम लोकधातुस्तत्र शाक्यमुनिर्नाम तथागतोऽर्हन् सम्यक् संबुद्धस्तिष्ठति ध्रियते यापयति। स बोधिसत्त्वेभ्यो महासत्त्वेभ्यः प्रज्ञापारमितां सम्प्रकाशयति। तस्यैष ईदृशोऽनुभावः॥

अथ पद्महस्तोबोधिसत्त्वोमहासत्त्वस्तं भगवन्तं पद्मोत्तरश्रियं तथागतमर्हन्तं सम्यक् संबुद्धमेतदवोचत्। गच्छेयमहं भगवंस्तां सहां लोकधातुं तस्य भगवतः शाक्यमुनेस्तथागतस्याऽर्हतः सम्यक् संबुद्धस्य दर्शनाय वन्दनाय पर्युपासनाय। तेषाञ्च बोधिसत्त्वानां महासत्त्वानां सर्वेषां प्रायः कुमारभूतानां धारणीप्रतिसम्विन्निर्हारप्रतिलब्धानां सर्वसमाधिसमापत्तिवशिताप्राप्तानाम्। स भगवान् पद्मोत्तरश्रीस्तथागत आह। गच्छ त्वं कुलपुत्र तां सहां लोकधातुं यस्येदानीं कालं मन्यसे॥

अथ पद्मोत्तरश्रीस्तथागतोऽर्हन् सम्यक् संबुद्धो नानारत्नमयानां सुवर्णनिर्भासानां सहस्रपत्राणां पद्मानां सहस्रं पद्महस्ताय बोधिसत्त्वाय महासत्त्वाय प्रादात्। एभिः कुलपुत्र पद्मैस्त्वं भगवन्तं शाक्यमुनिं तथागतमर्हन्तं सम्यक् संबुद्धमभ्यवकिर। सम्प्रजानविचारी च कुलपुत्र तत्र बुद्धक्षेत्रे भवेत्। तत्कस्य हेतोर्दुरासदा हि ते बोधिसत्त्वामहासत्त्वा ये तत्र लोकधातावुपपन्नाः। मा तत्र क्षण्याः॥

अथ पद्महस्तो बोधिसत्त्वो महासत्त्वस्तस्य भगवतः पद्मोत्तरश्रियस्तथागतस्याऽर्हतः सम्यक् संबुद्धस्याऽन्तिकात्तानि सुवर्णनिर्भासानि सहस्रपत्राणि पद्मानि गृहीत्वाऽनेकैर्बोधिसत्त्वकोटीनियुतशतसहस्रैः

सार्द्धं गृहस्थैः प्रव्रजितैश्च दारकदारिकारूपिभिश्च ततोबुद्धक्षेत्रादन्तर्हितोयावन्तः पूर्वस्यान्दिशि बुद्धाभगवन्तस्तिष्ठन्ति ध्रियन्ते यापयन्ति, तान् सर्वान् सत्कुर्वन् गुरुकुर्वन् मानयन् पूजयन् पुष्पधूपगन्धमाल्यविलेपनचूर्णचीवरच्छत्रध्वजपताकाभिर्महत्या बोधिसत्त्वर्ध्या महता बोधिसत्त्वाऽनुभावेन, येन भगवान् शाक्यमुनिस्तथागतोऽर्हन् सम्यक् संबुद्धस्तेनोपसंक्रान्त. । उपसंक्रम्य भगवतः पादौ शिरसा वन्दित्वा एकान्तेऽस्थात्। एकान्ते स्थितः पद्महस्तो बोधिसत्त्वो-महासत्त्वो भगवन्तमेतदवोचत्। पद्मोत्तरश्रीर्भगवन् सम्यक् सम्बुद्धस्तथागतोऽर्हन् भगवतोऽल्पाबाधतां परिपृच्छत्यल्पातङ्कताञ्च लघूत्थानतां बलञ्च सुखस्पर्शविहारताञ्च। इमानि च तेन भगवता पद्मोत्तरश्रिया तथागतेनाऽर्हता सम्यक् संबुद्धेन सुवर्णनिर्भासानि सहस्रपत्राणि पद्मानि प्रणिहितानि* भगवतः पूजाकर्मणे॥

अथ भगवान् शाक्यमुनिस्तथागतोऽर्हन् सम्यक् संबुद्धस्तानि पद्मानि गृहीत्वा तेन पूर्वदक्षिणस्यान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु तथागता अर्हन्तः सम्यक् संबुद्धास्तेनाऽक्षैप्सीत्॥

अथ तैः पद्मैः सर्वे लोकधातवः स्फुटा अभूवन्। तत्र च पद्मेषु तथागतविग्रहानिषण्णाधर्मं देशयन्ति स्म। यदुतेमामेव षट्पारमितामारभ्य। यैश्च सत्त्वैः सा धर्मदेशना श्रुता ते सर्वे नियताअभूवन्ननुत्तरायां सम्यक् सम्बोधौ। तेपि बोधिसत्त्वा महासत्त्वागृहस्थाः प्रव्रजिताश्च दारकदारिकाश्च स्वकस्वकैः कुशलमूलैर्भगवन्तं शाक्यमुनिं तथागतमर्हन्तं सम्यक् संबुद्धं सत्कुर्वन्ति स्म। गुरुकुर्वन्ति

* क, घ, पुस्तके प्रहितानीति पाठः।

स्म। मानयन्ति स्म। पूजयन्ति स्म। दक्षिणपश्चिमायान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमान् लोकधातूनतिक्रम्य यः सर्वपश्चिमोलोकधातुर्विगतराजसम्भवा नाम तत्र सूर्यमण्डलप्रतिभासोत्तमश्रीर्नाम तथागतोऽर्हन् सम्यक् संबुद्धस्तिष्ठति ध्रियते यापयति। स इमामेव प्रज्ञापारमितां बोधिसत्त्वेभ्योमहासत्त्वेभ्यः सम्प्रकाशयति॥

अथ तत्र लोकधातौ सूर्यप्रतिभासो नाम बोधिसत्त्वो महासत्त्वस्तं महान्तमवभासन्तञ्चमहान्तं पृथिवीचालन्तञ्च तथागतस्याऽसेचनकदर्शनमात्मभावं दृष्ट्वा येन स भगवान् सूर्यमण्डलप्रतिभासोत्तमश्रीस्तथागतस्तेनोपसंक्रान्तः। उपसंक्रम्य तं भगवन्तं सूर्य्यमण्डलप्रतिभासोत्तमश्रियं तथागतमर्हन्तं सम्यक् संबुद्धमेतदवोचत्। कोभगवन् हेतुः कः प्रत्ययोऽस्य महतोऽवभासस्य लोके प्रादुर्भावायाऽस्य च महतः पृथिवीचालस्याऽस्य चेदृशस्य तथागतकायस्य सन्दर्शनाय॥

एवमुक्ते भगवान् सूर्य्यमण्डलप्रतिभासोत्तमश्रीर्नाम तथागतोऽर्हन् सम्यक् संबुद्धस्तं सूर्य्यप्रतिभासबोधिसत्त्वं महासत्त्वमेतदवोचत्। एष कुलपुत्र उत्तरपूर्वस्यान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमान् लोकधातूनतिक्रम्य सहा नाम लोकधातुस्तत्र शाक्यमुनिर्नाम तथागतोऽर्हन् सम्यक् संबुद्धस्तिष्ठति ध्रियते यापयति। स बोधिसत्त्वेभ्यो महासत्त्वेभ्यः प्रज्ञापारमितां सम्प्रकाशयति। तस्यैष ईदृशोऽनुभावः॥

अथ सूर्य्यप्रतिभासोबोधिसत्त्वोमहासत्त्वस्तं भगवन्तं सूर्य्यमण्डलप्रतिभासोत्तमश्रियं तथागतमर्हन्तं सम्यक् संबुद्धमेतदवोचत्। गच्छेयमहं भगवन्तां सहां लोकधातुं तस्य भगवतः शाक्यमुनेस्तथागतस्याऽर्हतः सम्यक् संबुद्धस्य दर्शनाय वन्दनाय पर्य्युपासनाय।

तेषाञ्च बोधिसत्त्वानां महासत्त्वानां सर्व्वेषां प्रायः कुमारभूतानां धारणीप्रतिसम्विन्निर्हारप्रतिलब्धानां सर्वसमाधिसमापत्तिवशिताप्राप्तानाम्। स भगवान् सूर्य्यमण्डलप्रतिभासोत्तमश्रीस्तथागत आह। गच्छ त्वं कुलपुत्र तां सहां लोकधातुं यस्येदानीङ्कालं मन्यसे॥

अथ सूर्य्यमण्डलप्रतिभासोत्तमश्रीस्तथागतोऽर्हन् सम्यक् संबुद्धो-नानारत्नमयानां सुवर्णनिर्भासानां सहस्रपत्राणां पद्मानां सहस्र सूर्य्य-प्रतिभासाय बोधिसत्त्वाय महासत्त्वाय प्रादात्। एभिः कुलपुत्र पद्मैस्त्वं भगवन्तं शाक्यमुनिं तथागतमर्हन्तं सम्यक् संबुद्धमभ्यवकिर। सम्प्रजानविहारी च कुलपुत्र तत्र बुद्धक्षेत्रे भवेत्। तत् कस्य हेतोर्दुरासदा हि ते बोधिसत्त्वामहासत्त्वा ये तत्र लोकधातावुपपन्नाः सा तत्र चरणीयाः॥

अथ सूर्य्यप्रतिभासोबोधिसत्त्वोमहासत्त्वस्तस्य भगवतः सूर्य्य-मण्डलप्रतिभासोत्तमश्रियस्तथागतस्याऽर्हतः सम्यक् संबुद्धस्याऽन्तिकान्तानि सुवर्णनिर्भासानि सहस्रपत्राणि पद्मानि गृहीत्वाऽनेकैर्बोधि-सत्त्वकोटीनियुतशतसहस्रैः सार्द्धं गृहस्थैः प्रव्रजितैश्च दारकदारिका-रूपिभिश्च ततोबुद्धक्षेत्रादन्तर्हितोयावन्तोदक्षिणपश्चिमायान्दिशि बुद्धाभगवन्तस्तिष्ठन्ति ध्रियन्त यापयन्ति, तान् सर्वान् सत्कुर्वन् गुरु-कुर्वन्मानयन् पूजयन् पुष्पधूपगन्धमाल्यविलेपनचूर्णचीवरच्छत्रध्वज-पताकाभिर्महत्या बोधिसत्त्वर्ध्या महता बोधिसत्त्वाऽनुभावेन येन भगवान् शाक्यमुनिस्तथागतोऽर्हन् सम्यक् संबुद्धस्तेनोपसंक्रान्तः। उप-संक्रम्य भगवतः पादौ शिरसा वन्दित्वा एकन्तेऽस्थादेकान्ते स्थितः सूर्य्यप्रतिभासोबोधिसत्त्वोमहासत्त्वोभगवन्तमेतदवोचत्। सूर्य्यमण्डल-प्रतिभासोत्तमश्रीस्तथागतोऽर्हन् सम्यक् संबुद्धोभगवतोऽल्पाबाधतां

परिपृच्छत्यल्पातङ्कतां लघूत्थानतां बलञ्च सुखस्पर्शविहारताञ्च। इमानि च तेन भगवता सूर्य्यमण्डलप्रतिभासोत्तमश्रिया तथागतेनार्हता सम्यक् संबुद्धेन सुवर्णनिर्भासानि सहस्रपत्राणि पद्मानि प्रहितानि भगवतः पूजाकर्मणे॥

अथ भगवान् शाक्यमुनिस्तथागतोऽर्हन् सम्यक् संबुद्धस्तानि पद्मानि गृहीत्वा येन ते दक्षिणपश्चिमायान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु तथागता अर्हन्तः सम्यक् संबुद्धास्तेनाऽक्षैप्सीत्॥

अथ तैः पद्मैः सर्व्वे लोकधातवः स्फुटा अभूवन्। तत्र च पद्मेषु तथागतविग्रहानिषण्णाधर्म्मं देशयन्ति स्म। यदुतेमामेव षट्पारमितामारभ्य। यैश्च सत्त्वैः सा धर्म्मदेशना श्रुता ते सर्व्वे नियता अभूवन्ननुत्तरायां सम्यक्सम्बोधौ। तेऽपि बोधिसत्त्वागृहस्थाः प्रव्रजिताश्च दारकदारिकाश्च स्वकस्वकैः कुशलमूलैर्भगवन्तं शाक्यमुनिं तथागतमर्हन्तं सम्यक्सम्बुद्धं सत् कुर्व्वन्ति स्म। गुरुकुर्व्वन्ति स्म। मानयन्ति स्म। पूजयन्ति स्म। पश्चिमोत्तरस्यान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमान् लोकधातूनतिक्रम्य यः सर्व्वपश्चिमोलोकधातुर्वशीभूता नाम तत्र एकछत्रोनाम तथागतोऽर्हन् सम्यक्सम्बुद्धस्तिष्ठति ध्रियते यापयति। इमामेव प्रज्ञापारमितां बोधिसत्त्वेभ्योमहासत्त्वेभ्यः सम्प्रकाशयति।

अथ तत्र लोकधातौ रत्नोत्तमोनाम बोधिसत्त्वोमहासत्त्वस्तं महान्तमवभासं तञ्च महान्तं पृथिवीचालं तञ्च तथागतस्याऽसेचनकदर्शनमात्मभावं दृष्ट्वा येन भगवानेकछत्रस्तथागतोऽर्हन् सम्यक्सम्बुद्धस्तेनोपसंक्रान्तः। उपसंक्रम्य तं भगवन्तमेकछत्रं तथागतमर्हन्तं

सम्यक्सम्बुद्धमेतदवोचत् । को भगवन् हेतुः कः प्रत्ययोऽस्य महतोऽवभासस्य लोके प्रादुर्भावायाऽस्य च महतः पृथिवीचालस्याऽस्य चेदृशस्य तथागतकायस्य सन्दर्शनाय ॥

एवमुक्ते भगवानेकछत्रस्तथागतोऽर्हन् सम्यक्सम्बुद्धस्तं रत्नोत्तमं बोधिसत्त्वं महासत्त्वमेतदवोचत् । एष कुलपुत्र दक्षिणपश्चिमाया-न्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमान् लोकधातूनतिक्रम्य सहानाम लोकधातुः, तत्र शाक्यमुनिर्नाम तथागतोऽर्हन् सम्यक्सम्बुद्धस्तिष्ठति ध्रियते यापयति । स बोधिसत्त्वेभ्योमहासत्त्वेभ्यः प्रज्ञापारमितां सम्प्रकाशयति । तस्यैषईदृशोऽनुभावः ॥

अथ रत्नोत्तमोबोधिसत्त्वोमहासत्त्वस्तं भगवन्तमेकछत्रं तथा-गतमर्हन्तं सम्यक्सम्बुद्धमेतदवोचत् । गच्छेयमहं भगवंस्तां सहां लोकधातुं तस्य भगवतः शाक्यमुनेस्तथागतस्याऽर्हतः सम्यक्सम्बुद्धस्य दर्शनाय वन्दनाय पर्युपासनाय। तेषाञ्च बोधिसत्त्वानां महासत्त्वानां सर्व्वेषां प्रायः कुमारभूतानां धारणीप्रतिसम्विल्लब्धारप्रतिलब्धानां सर्व्वसमाधिसमापत्तिवशिताप्राप्तानाम् । स भगवानेकछत्रस्तथागत-आह । गच्छ त्वं कुलपुत्र तां सहां लोकधातुं यस्येदानीं कालं मन्यसे ॥

अथैकछत्रस्तथागतोऽर्हन् सम्यक्सम्बुद्धोनानारत्नमयानां सुवर्ण-निर्भासानां सहस्रपत्राणां पद्मानां सहस्रं रत्नोत्तमाय बोधिसत्त्वाय महासत्त्वाय प्रादात् । एभिः कुलपुत्र पद्मैस्त्वं भगवन्तं शाक्यमुनिं तथागतमर्हन्तं सम्यक्सम्बुद्धमभ्यवकिर । सम्प्रजानविहारी च कुलपुत्र तत्र बुद्धक्षेत्रे भवेत् । तत् कस्य हेतोर्दुरासदाहि

ते बोधिसत्त्वा महासत्त्वा ये तत्र लोकधातावुपपन्नाः मा तत्र क्षणेथाः।

अथ रत्नोत्तमोबोधिसत्त्वोमहासत्त्वस्तस्य भगवतएकछत्रस्य तथागतस्याऽर्हतः सम्यक्सम्बुद्धस्याऽन्तिकात्तानि सुवर्णनिर्भासानि सहस्रपत्राणि पद्मानि गृहीत्वाऽनेकैर्बोधिसत्त्वकोटीनियुतशतसहस्रैः सार्द्धं गृहस्थैः प्रव्रजितैश्च दारकदारिकारूपिभिश्च ततोबुद्धक्षेत्रा-दन्तर्हितोयावन्त पश्चिमोत्तरस्यान्दिशि बुद्धाभगवन्तस्तिष्ठन्ति ध्रियन्ते यापयन्ति। तान् सर्व्वान् सत्कुर्व्वन् गुरुकुर्व्वन् मानयन् पूजयन् पुष्पधूपगन्धमाल्यविलेपनचूर्णचीवरछत्रध्वजपताकाभिर्महत्या बोधि-सत्त्वर्द्ध्या महता च बोधिसत्त्वाऽनुभावेन। येन भगवांछाक्यमुनि-स्तथागतोऽर्हन् सम्यक्सम्बुद्धस्तेनोपसंक्रान्तः। उपसंक्रम्य भगवतः पादौ शिरसा वन्दित्वा एकान्तेऽस्थात्। एकान्ते स्थितोरत्नोत्तमो बोधिसत्त्वोमहासत्त्वोभगवन्तमेतदवोचत्। एकछत्रोभगवंस्तथागतो-ऽर्हन् सम्यक्सम्बुद्धोभगवतोऽल्पाबाधतां परिपृच्छत्यल्पातङ्कतां लघू-त्थानतां बलञ्च सुखस्पर्शविहारताञ्च। इमानि च तेन भगवता एकछत्रेण तथागतेनाऽर्हता सम्यक्सम्बुद्धेन सुवर्णनिर्भासानि सहस्र-पत्राणि पद्मानि प्रहितानि भगवतः पूजाकर्म्मणे।

अथ भगवांछाक्यमुनिस्तथागतोऽर्हन् सम्यक्सम्बुद्धस्तानि पद्मानि गृहीत्वा येन ते पश्चिमोत्तरस्यान्दिशि गङ्गानदीवालुको-पमेषु लोकधातुषु तथागता अर्हन्तः सम्यक्सम्बुद्धास्तेनाऽक्षैप्सीत्।

अथ तैः पद्मैस्ते सर्व्वे लोकधातवः स्फुटा अभूवन्। तत्र च पद्मेषु तथागतविग्रहानिषण्णाधर्म्मं देशयन्ति स्म। यदुतेमामेव षट्-

पारमिता आरभ्य। यैश्च सत्त्वैः सा धर्म्मदेशना श्रुता ते सर्व्वे नियता अभूवन्ननुत्तरायां सम्यक्सम्बोधौ। तेऽपि बोधिसत्त्वा गृहस्थाः प्रव्रजिताश्च दारकदारिकाश्च स्वकस्वकैः कुशलमूलैर्भगवन्तं शाक्यमुनिं तथागतमर्हन्तं सम्यक्सम्बुद्धं सत्कुर्व्वन्ति स्म। गुरुकुर्व्वन्ति स्म। मानयन्ति स्म। पूजयन्ति स्म। अधस्ताद्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमान्लोकधातूनतिक्रम्य यः सर्व्वपश्चिमोलोकधातुः पद्मा नाम तत्र पद्मश्रीर्नाम तथागतोऽर्हन् सम्यक्सम्बुद्धस्तिष्ठति ध्रियते यापयति। इमामेव प्रज्ञापारमितां बोधिसत्त्वेभ्योमहासत्त्वेभ्यः सम्प्रकाशयति।

अथ तत्र लोकधातौ पद्मोत्तरो नाम बोधिसत्त्वोमहासत्त्वस्तं महान्तमवभासं तञ्च महान्तं पृथिवीचालं तञ्च तथागतस्याऽसेचनकदर्शनमात्मभावं दृष्ट्वा येन स भगवान् पद्मश्रीस्तथागतोऽर्हन् सम्यक्सम्बुद्धस्तेनोपसंक्रान्तः। उपसंक्रम्य तं भगवन्तं पद्मश्रियं तथागतमर्हन्तं सम्यक्सम्बुद्धमेतदवोचत्। कोभगवन् हेतुः कः प्रत्ययोऽस्य महतोऽवभासस्य लोके प्रादुर्भावायाऽस्य च महतः पृथिवीचालस्याऽस्य चेदृशस्य तथागतकायस्य सन्दर्शनाय।

एवमुक्ते भगवान् पद्मश्रीस्तथागतोऽर्हन् सम्यक्सम्बुद्धस्तं पद्मोत्तरं बोधिसत्त्वं महासत्त्वमेतदवोचत्। एष कुलपुत्र उपरिष्टाद्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमान् लोकधातूनतिक्रम्यसहानाम लोकधातुस्तत्र शाक्यमुनिर्नाम तथागतोऽर्हन् सम्यक्सम्बुद्धस्तिष्ठति ध्रियते यापयति। बोधिसत्त्वेभ्यो महासत्त्वेभ्यः प्रज्ञापारमितां सम्प्रकाशयति। तस्यैष ईदृशोऽनुभावः।

अथ पद्मोत्तरोबोधिसत्त्वोमहासत्त्वस्तं भगवन्तं पद्मश्रियं तथागतमर्हन्तं सम्यक्सम्बुद्धमेतदवोचत्। गच्छेयमहं भगवंस्तां सहां लोकधातुं तस्य भगवतः शाक्यमुनेस्तथागतस्यार्हतः सम्यक्सम्बुद्धस्य दर्शनाय वन्दनाय पर्य्युपासनाय। तेषाञ्च बोधिसत्त्वानां महासत्त्वानां प्रायः कुमारभूतानां धारणीप्रतिसम्विन्निर्हारप्रतिलब्धानां सर्व्वसमाधिसमापत्तिवशिताप्राप्तानाम्। स भगवान् पद्मश्रीस्तथागत आह। गच्छ त्वं कुलपुत्र तां सहां लोकधातुं यस्येदानीं कालं मन्यसे।

अथ पद्मश्रीस्तथागतोऽर्हन् सम्यक्सम्बुद्धोनानारत्नमयानां सुवर्णनिर्भासानां सहस्रपत्राणां पद्मानां सहस्रं पद्मोत्तराय बोधिसत्त्वाय महासत्त्वाय प्रादात्। एभिः कुलपुत्र पद्मैस्त्वं भगवन्तं शाक्यमुनिं तथागतमर्हन्तं सम्यक्सम्बुद्धमभ्यवकिर। सम्प्रजानविहारी च कुलपुत्र तत्र बुद्धक्षेत्रे भवेत्। तत्कस्य हेतोर्दुरासदा हि ते बोधिसत्त्वामहासत्त्वाये तत्र लोकधातावुपपन्नाः मा तत्र क्षणे स्याः।

अथ पद्मोत्तरो बोधिसत्त्वोमहासत्त्वस्तस्य भगवतः पद्मश्रियस्तथागतस्याऽर्हतः सम्यक्सम्बुद्धस्याऽन्तिकात्तानि सुवर्णनिर्भासानि सहस्रपत्राणि पद्मानि गृहीत्वाऽनेकैर्बोधिसत्त्वकोटीनियुतशतसहस्रैः सार्द्धं गृहस्थैः प्रव्रजितैश्च दारकदारिकारूपिभिश्च ततो बुद्धक्षेत्रादन्तर्हितो यावन्तोऽधस्ताद्दिशि बुद्धाभगवन्तस्तिष्ठन्ति ध्रियन्ते यापयन्ति तान् सर्व्वान् सत्कुर्व्वन् गुरुकुर्व्वन् मानयन् पूजयन् पुष्पधूपगन्धमाल्यविलेपनचूर्णचीवरवस्त्राभरणछत्रध्वजपताकाभिर्महत्या बोधिसत्त्वर्ध्यामहता बोधिसत्त्वानुभावेन। येन भगवान् शाक्य-

मुनिस्तथागतोऽर्हन् सम्यक्सम्बुद्धस्तेनोपसंक्रान्तः उपसंक्रम्य भगवतः पादौ शिरसावन्दित्वा एकान्तेऽस्थात्। एकान्तेऽस्थितः पद्मोत्तरो बोधिसत्त्वोमहासत्त्वोभगवन्तमेतदवोचत्। पद्मश्रीभर्गवंस्तथागतोऽर्हन् सम्यक्सम्बुद्धोभगवतोऽल्पाबाधतां परिपृच्छत्यल्पातङ्कतां लघूत्थानतां बलञ्च सुखस्पर्शविहारताञ्च। इमानि च तेन भगवता पद्मश्रिया तथागतेनार्हता सम्यक्सम्बुद्धेन सुवर्णनिर्भासानि सहस्रपत्राणि पद्मानि प्रणिहितानि भगवतः पूजाकर्म्मणे।

अथ भगवाञ्छाक्यमुनिस्तथागतोऽर्हन् सम्यक्सम्बुद्धस्तानि पद्मानि गृहीत्वा येन तेऽधस्ताद्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु तथागताऽर्हन्तः सम्यक्सम्बुद्धास्तेनाऽक्षैप्सीत्।

अथतैः पद्मैस्ते सर्व्वलोकधातवः स्फुटाऽभूवन्। तत्र च पद्मेषु तथागतविग्रहानिषण्णाधर्म्मं देशयन्ति स्म। यदुतेमामेव षट्पारमिता आरभ्य। येस्त्र सत्त्वैः साधर्म्मदेशनाश्रुता ते सर्व्वे नियताअभूवन्ननुत्तरायां सम्यक्सम्बोधौ। तेऽपि च बोधिसत्त्वागृहस्थाः प्रव्रजिताश्च दारकदारिकाश्च स्वकस्वकैः कुशलमूलैर्भगवन्तं शाक्यमुनिं तथागतमर्हन्तं सम्यक्सम्बुद्धं सत्कुर्व्वन्ति स्म, गुरुकुर्व्वन्ति स्म मानयन्ति स्म पूजयन्ति स्म। उपरिष्टाद्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमान् लोकधातूनतिक्रम्य यः सर्व्वपश्चिमो लोकधातुर्नन्दानाम तत्र नन्दश्रीर्नाम तथागतोऽर्हन् सम्यक्सम्बुद्धस्तिष्ठति ध्रियते यापयति। स इमामेव प्रज्ञापारमितां बोधिसत्त्वेभ्यो महासत्त्वेभ्यः सम्प्रकाशयति।

अथ तत्र लोकधातौ नन्ददत्तो नाम बोधिसत्त्वोमहासत्त्वस्तं

महान्तमवभासं तञ्च महान्तं पृथिवीचालं तञ्च तथागतस्याऽसेचनकदर्शनमात्मभावं दृष्ट्वा येन भगवान् नन्दश्रीस्तथागतोऽर्हन् सम्यक्सम्बुद्धस्तेनोपसंक्रान्तः। उपसंक्रम्य तं भगवन्तं नन्दश्रियं तथागतमर्हन्तं सम्यक्सम्बुद्धमेतदवोचत्। कोभगवन् हेतुः कः प्रत्ययोऽस्य महतोऽवभासस्य लोके प्रादुर्भावायाऽस्य च महतः पृथिवीचालस्याऽस्य च तथागतकायस्य सन्दर्शनाय।

एवमुक्ते भगवान् नन्दश्रीस्तथागतोऽर्हन् सम्यक्सम्बुद्धस्तं नन्ददत्तं बोधिसत्त्वं महासत्त्वमेतदवोचत्। एष कुलपुत्राऽधस्ताद्दिग्गिगङ्गानदीवालुकोपमान् लोकधातूनति क्रम्य सहानामलोकधातुस्तत्र शाक्यमुनिर्नाम तथागतोऽर्हन् सम्यक्सम्बुद्धस्तिष्ठति ध्रियते यापयति। स बोधिसत्त्वेभ्योमहासत्त्वेभ्यः प्रज्ञापारमितां सम्प्रकाशयति तस्यैष ईदृशोऽनुभावः।

अथ नन्ददत्तोबोधिसत्त्वोमहासत्त्वस्तं नन्दश्रियं तथागतमर्हन्तं सम्यक्सम्बुद्धमेतदवोचत्। गच्छेयमहं भगवंस्तां सहां लोकधातुं तस्य भगवतः शाक्यमुनेस्तथागतस्याऽर्हतः सम्यक्सम्बुद्धस्य दर्शनाय वन्दनाय पर्य्युपासनाय तेषाञ्च बोधिसत्त्वानां महासत्त्वानां प्रायः कुमारभूतानां धारणीप्रतिसम्विन्निर्हारप्रतिलब्धानां सर्व्वसमाधिसमापत्तिवशिताप्राप्तानां। सभगवान् नन्दश्रीस्तथागत आह। गच्छ त्वं कुलपुत्र तां सहां लोकधातुं यस्येदानीं कालं मन्यसे।

अथ नन्दश्रीस्तथागतोऽर्हन् सम्यक्सम्बुद्धोनानारत्नमयानां सुवर्णनिर्भासानां सहस्रपत्राणां पद्मानां सहस्रं नन्ददत्ताय बोधिसत्त्वाय महासत्त्वाय प्रादात्। एभिः कुलपुत्र पद्मैस्तं भगवन्तं

शाक्यमुनिं तथागतमर्हन्तं सम्यक्सम्बुद्धमभ्यवकिर । संप्रजज्ञान-विहारी च कुलपुत्र तत्र बुद्धक्षेत्रे भवेत् तत् कस्य हेतोर्दुरास-दाहि ते बोधिसत्त्वामहासत्त्वाये तत्र लोकधातावुपपन्नाः मा तत्र क्षणेथाः ।

अथ नन्ददत्तोबोधिसत्त्वोमहासत्त्वस्तस्य भगवतोनन्दश्रिय-स्तथागतस्याऽर्हतः सम्यक्सम्बुद्धस्याऽन्तिकात्तानि सुवर्णनिर्भासानि सहस्रपत्राणि पद्मानि गृहीत्वाऽनेकैर्बोधिसत्त्वकोटीनियुतशतसहस्रैः सार्द्धं गृहस्थैः प्रव्रजितैश्च दारकदारिकाभिरपिभिश्च ततो बुद्ध-क्षेत्रादन्तर्हितः । यावन्त उपरिष्टाद्दिशि बुद्धा भगवन्तस्तिष्ठन्ति ध्रियन्ते यापयन्ति तान् सर्व्वान् सत्कुर्व्वन् गुरुकुर्व्वन् मानयन् पूजयन् पुष्पधूपगन्धमाल्यविलेपनचूर्णचीवरछत्रध्वजपताकाभिर्महत्या बोधिसत्त्वर्द्ध्या महता बोधिसत्त्वानुभावेन । येन भगवांञ्छाक्यमुनि-स्तथागतोऽर्हन् सम्यक्सम्बुद्धस्तेनोपसंक्रान्तः । उपसंक्रम्य भगवतः पादौ शिरसावन्दित्वा एकान्तेऽस्थात् । एकान्तेऽस्थितोनन्ददत्तो बोधिसत्त्वोमहासत्त्वोभगवन्तमेतदवोचत् नन्दश्रीर्भगवंस्तथागतोऽर्हन् सम्यक्सम्बुद्धोभगवतोऽल्पाबाधतां परिपृच्छत्यल्पातङ्कतां लघूत्थानतां बलञ्च सुखस्पर्शविहारताञ्च । इमानि च तेन भगवता नन्दश्रिया तथागतेनाऽर्हता सम्यक्सम्बुद्धेन सुवर्णनिर्भासानि सहस्रपत्राणि पद्मानि प्रणिहितानि भगवतः पूजाकर्म्मणे ।

अथ भगवांञ्छाक्यमुनिस्तथागतोऽर्हन् सम्यक्सम्बुद्धस्तानि पद्मानि गृहीत्वा येन ते उपरिष्टाद्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु तथागताऽर्हन्तः सम्यक्सम्बुद्धास्तेनाऽक्षैप्सीत् ।

अथ तैः पद्मैस्ते सर्व्वे लोकधातवः स्फुटा अभूवन्। तत्र च पद्मेषु तथागतविग्रहानिषण्णाधर्म्मं देशयन्ति स्म। यदुतेमामेव षट्पारामिता आरभ्य यैश्च सत्त्वैः साधर्म्मदेशनाश्रुता ते सर्व्वे नियताअभूवन्ननुत्तरायां सम्यक्सम्बोधौ। तेऽपि च बोधिसत्त्वा गृहस्थाः प्रव्रजिता दारकदारिकाश्च स्वकस्वकैः कुशलमूलैर्भगवन्तं शाक्यमुनिं तथागतमर्हन्तं सम्यक्सम्बुद्धं सत्कुर्व्वन्ति स्म गुरुकुर्व्वन्ति स्म मानयन्ति स्म पूजयन्ति स्म॥

अथ तेन चणलवमूहूर्त्तेनाऽयं त्रिसाहस्रमहासाहस्रोलोकधातुः रत्नमयः संस्थितोऽभूत् विचित्रपुष्पावकीर्णोऽवसक्तपट्टदामकलापोनानागन्धघटिकानिर्धूपितः। कल्पवृचैर्नानालङ्कारफलाग्रविटपैः सर्व्वपुष्पवृचैः फलवृचैर्गन्धवृचैर्माल्यवृचैश्चूर्णवृचैः प्रतिमण्डितः। तद्यथापि नाम पद्मावतीलोकधातुः समन्तकुसुमस्य तथागतस्याऽर्हतः सम्यक्सम्बुद्धस्य बुद्धचेत्रे मञ्जुश्रीः कुमारः प्रतिवसति। सुस्थितमतिश्च देवपुत्रोऽन्ये सुमहोजस्काबोधिसत्त्वा महासत्त्वाः। यदा च भगवानाज्ञासीत् स देवकं लोकं समारकं सब्रह्मकं सश्रमणब्राह्मणीं प्रजां सदेवमानुषासुरां तांश्च बोधिसत्त्वान् महासत्त्वान् भूयस्त्वेन कुमारभूतान्। तदा भगवान् आयुष्मन्तं शारद्वतीपुत्रमामन्त्रयति स्म। इह शारद्वतीपुत्रबोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन सर्व्वाकारान् सर्व्वधर्म्मानभिसम्बोद्धुकामेन प्रज्ञापारमितायां योगः करणीयः।

अथ खल्वायुष्मान्छारद्वतीपुत्रो भगवन्तमेतदवोचत् कथं भगवन् बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन सर्व्वाकारान् सर्व्वधर्म्मानभिसम्बोद्धुकामेन प्रज्ञापारमितायां योगः करणीयः॥

एवमुक्ते भगवान् आयुष्मन्तं शारद्वतीपुत्रमेतदवोचत् । इह शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां स्थित्वा अस्थानयोगेन दानपारमिता परिपूरयितव्या । अपरित्यागयोगेन देयदायकपरिग्राहकाऽनुपलब्धितामुपादाय । शीलपारमिता परिपूरयितव्या आपत्त्यना*पत्त्यनध्यापत्तितामुपादाय । क्षान्तिपारमिता परिपूरयितव्या अक्षोभनतामुपादाय । वीर्य्यपारमिता परिपूरयितव्या कायचित्तवीर्य्यास्रंसनता†मुपादाय । ध्यानपारमिता परिपूरयितव्या अविक्षेपा(१)शङ्करणता‡मुपादाय । प्रज्ञापारमिता परिपूरयितव्या सर्व्वधर्म्मानुपलब्धितामुपादाय । प्रज्ञापारमितायां शारद्वतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन चत्वारि स्मृत्युपस्थानानि(२)परिपूरयितव्यानि स्मृत्युपस्थानाऽनुपलब्धितामुपादाय । प्रज्ञापारमितायां शारद्वतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन चत्वारि सम्यक्प्रहाणानि परिपूरयितव्यानि सम्यक्प्रहाणानुपलब्धितामुपा-

* आपत्त्यनानापत्त्य इति ख, ग, घ, पुस्तके पाठः ।

† स्रंसनता ख, घ, पाठः ।

‡ ग पुस्तके शङ्करणता इति पाठः । सङ्करणता इति युक्तम् ।

(१) व्याधिस्त्यानसंशयप्रमादालस्याविरतिभ्रान्तिदर्शनालब्धभूमिकत्वानवस्थितत्वानि चित्तविक्षेपास्तेऽन्तरायाः । पातञ्जलदर्शनसमाधिपादे ३० सूत्रम् ॥ स्त्यानं अकर्म्मण्यताचित्तस्य अविरतिश्चित्तस्य विषयसंप्रयोगात्मागर्द्धः । अलब्धभूमिकत्वं समाधिभूमेरलाभः । अनवस्थितत्वं लब्धायां भूमौ चित्तस्याप्रतिष्ठा । टीका । विक्षेपाभावोऽविक्षेपम् ।

(२) चत्वारि स्मृत्युपस्थानानीति । कायवेदनाचित्तधर्म्माणां स्मृत्युपस्थानानि चत्वारि ।

दाय। प्रज्ञापारमितायां शारद्वतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन चत्वारः ऋद्धिपादाः परिपूरयितव्याः ऋद्धिपादाऽनुपलब्धितामुपादाय। प्रज्ञापारमितायां शारद्वतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन पञ्चेन्द्रियाणि परिपूरयितव्यानि इन्द्रियाऽनुपलब्धितामुपादाय। प्रज्ञापारमितायां शारद्वतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन पञ्च-बलानि परिपूरयितव्यानि बलाऽनुपलब्धितामुपादाय। प्रज्ञापार-मितायां शारद्वतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन सप्तबोध्यङ्गानि परिपूरयितव्यानि बोध्यङ्गाऽनुपलब्धितामुपादाय। प्रज्ञापारमितायां शारद्वतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन आर्य्याष्टाङ्गमार्गः परि-पूरयितव्यः मार्गाऽनुपलब्धितामुपादाय। प्रज्ञापारमितायां शार-द्वतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन शून्यतासमाधिः परिपूरयि-तव्यः शून्यताऽनुपलब्धितामुपादाय। प्रज्ञापारमितायां शारद्वतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेनानिमित्तः समाधिः परिपूरयितव्यः आनिमित्ताऽनुपलब्धितामुपादाय। प्रज्ञापारमितायां शारद्वती-पुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेनाऽप्रणिहितः परिपूरयितव्यः अप्रणिहिताऽनुपलब्धितामुदाय। प्रज्ञापारमितायां शारद्वतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन चत्वारिध्यानानि[१] परिपूरयित-

---

(१) समापत्तिजातिरूपधातुस्वभावानि चत्वारिध्यानानि तत्प्रथमं ध्यान वितर्को विचारः प्रीतिः सुखं चित्तैकाग्रतेति पञ्चाङ्गं। द्वितीयं ध्यानमात्मसम्प्रसादः प्रीतिः सुखञ्चित्तैकाग्रतेति चतुरङ्गं। तृतीय-मुपेक्षा स्मृतिः सम्प्रजन्यं सुखञ्चित्तैकाग्रतेति पञ्चाङ्गं। चतुर्थं ध्यानमुपेक्षापरिशुद्धिः स्मृतिरदुःखासुखवेदना चित्तैकाग्रता चेति चतुरङ्गं॥ इत्यष्टसाहस्रीटीका।

व्यानि ध्यानाऽनुपलब्धितामुपादाय। प्रज्ञापारमितायां शारद्वतीपुत्र-स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन चत्वार्य्यप्रमाणानि[१] परिपूरयितव्यानि अप्रमाणाऽनुपलब्धितामुपादाय। प्रज्ञापारमितायां शारद्वतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन चतस्रः आरूप्यसमापत्तयः[२] परिपूरयितव्याः आरूप्याऽनुपलब्धितामुपादाय। प्रज्ञापारमितायां शारद्वतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन अष्टौ विमोक्षाः परिपूरयितव्याः विमोक्षाऽनुपलब्धितामुपादाय। प्रज्ञापारमितायां शारद्वतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन नवाऽनुपूर्व्वविहारसमापत्तिः परिपूरयितव्याः अनुपूर्व्वविहाराऽनुपलब्धितामुपादाय। प्रज्ञापारमितायां शारद्वतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन पञ्चाऽभिज्ञाः परिपूरयितव्याः अभिज्ञाऽनुपलब्धितामुपादाय। प्रज्ञा-

---

(१) "चत्वार्य्यप्रमाणानि"। करुणा सर्व्वथाऽधमस्वभावेषु सत्त्वेषु यथाक्रमं सुखदुःखसंयोगवियोगेच्छे मुदिता सम्यक्प्रतिपत्तिषु सत्त्वेषु सौमनस्य लक्षणं प्रामोद्यं। उपेक्षा तु मित्रामित्रेष्वनुनयप्रतिघविरहः। इत्येतान्यप्रमाणसत्वालम्बनत्वादप्रमाणानि॥ इत्यष्टसाहस्रीटीका।

(२) अनन्तमाकाशमिति। अनन्तम्विज्ञानमिति नास्ति किञ्चनेति एतच्छान्तमेतत् प्रणीतं यदुत संज्ञानासंज्ञायतनमित्येवं मनसिकारैर्यथाक्रममाकाशविज्ञानाकिञ्चन्यनैवसंज्ञानासंज्ञायतनाख्योऽविभावितरूपसंज्ञत्वेन रूपाभावादरूपाएवारूप्याः कायचित्तसमतापादनाच्चतस्रः समापत्तयः॥ इत्यष्टसाहस्रीटीका।

पातञ्जलदर्शनसमाधिपादे समापत्तिरन्यप्रकारादर्शिता। यथा क्षीणवृत्तेरभिजातस्येव मणेर्ग्रहीतृग्रहणग्राह्येषु तत्स्थतदञ्जनतासमापत्तिरिति ४१ सूत्रम्।

पारमितायां शारद्वतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन नवसंज्ञाभावयितव्या ध्यातकसंज्ञाभावयितव्या ध्यातकाऽनुपलब्धितामुपादाय। प्रज्ञापारमितायां शारद्वतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन विपद्राकसंज्ञाभावयितव्या विपद्राकाऽनुपलब्धितामुपादाय। प्रज्ञापारमितायां शारद्वतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन विपूतिकसंज्ञाभावयितव्या विपूतिकाऽनुपलब्धितामुपादाय। प्रज्ञापारमितायां शारद्वतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन विलोहितसंज्ञाभावयितव्या विलोहिताऽनुपलब्धितामुपादाय। प्रज्ञापारमितायां शारद्वतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन विनीलकसंज्ञाभावयितव्या विनीलकाऽनुपलब्धितामुपादाय। प्रज्ञापारमितायां शारद्वतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन विखादितकसंज्ञाभावयितव्या विखादितकाऽनुपलब्धितामुपादाय। प्रज्ञापारमितायां शारद्वतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन विच्छिन्नकसंज्ञाभावयितव्या विच्छिन्नकाऽनुपलब्धितामुपादाय। प्रज्ञापारमितायां शारद्वतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन अस्थिसंज्ञाभावयितव्या अस्थ्यनुपलब्धितामुपादाय। प्रज्ञापारमितायां शारद्वतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन विदग्धकसंज्ञाभावयितव्या विदग्धकाऽनुपलब्धितामुपादाय। प्रज्ञापारमितायां शारद्वतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन आहारे प्रतिकूलसंज्ञाभावयितव्या प्रतिकूलाऽनुपलब्धितामुपादाय। प्रज्ञापारमितायां शारद्वतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन बुद्धाऽनुस्मृतिर्भावयितव्या बुद्धाऽनुपलब्धितामुपादाय। प्रज्ञापारमितायां शारद्वतीपुत्र स्थित्वा बोधि-

सत्त्वेन महासत्त्वेन धर्म्माऽनुस्मृतिर्भावयितव्या धर्म्माऽनुपलब्धितामुपादाय। प्रज्ञापारमितायां शारद्वतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन सङ्घाऽनुस्मृतिर्भावयितव्या सङ्घाऽनुपलब्धितामुपादाय। प्रज्ञापारमितायां शारद्वतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन त्यागाऽनुस्मृतिर्भावयितव्या त्यागाऽनुपलब्धितामुपादाय। प्रज्ञापारमितायां शारद्वतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन देवताऽनुस्मृतिर्भावयितव्या देवताऽनुपलब्धितामुपादाय। प्रज्ञापारमितायां शारद्वतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन आनापाना*ऽनुस्मृतिर्भावयितव्या आनापानाऽनुपलब्धितामुपादाय। प्रज्ञापारमितायां शारद्वतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन उद्वेगाऽनुस्मृतिभावयितव्या उद्वेगाऽनुपलब्धितामुपादाय। प्रज्ञापारमितायां शारद्वतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन मरणाऽनुस्मृतिर्भावयितव्या मरणाऽनुपलब्धितामुपादाय। प्रज्ञापारमितायां शारद्वतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन कायगताऽनुस्मृतिर्भावयितव्या कायाऽनुपलब्धितामुपादाय। प्रज्ञापारमितायां शारद्वतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन अनित्यसंज्ञाभावयितव्या अनित्याऽनुपलब्धितामुपादाय। प्रज्ञापारमितायां शारद्वतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन दुःखसंज्ञा भावयितव्या दुःखाऽनुपलब्धितामुपादाय। प्रज्ञापारमितायां शारद्वतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन अनात्मसंज्ञाभावयितव्या अनात्माऽनुपलब्धितामुपादाय। प्रज्ञापारमितायां शारद्वतीपुत्र

---

* एष एव पाठः ५ पुस्तके।

स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन अशुभसंज्ञाभावयितव्या अशुभाऽनु-
पलब्धितामुपादाय। प्रज्ञापारमितायां शारद्वतीपुत्र स्थित्वा बोधि-
सत्त्वेन महासत्त्वेन सर्व्वलोकाऽनभिर[1]तिसंज्ञाभावयितव्या अनभि-
रत्यनुपलब्धितामुपादाय। प्रज्ञापारमितायां शारद्वतीपुत्र स्थित्वा
बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन अविश्वाससंज्ञाभावयितव्या अविश्वासाऽनुप-
लब्धितामुपादाय। प्रज्ञापारमितायां शारद्वतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन
महासत्त्वेन दुःखसंज्ञानं[2] भावयितव्यं दुःखाऽनुपलब्धितामुपादाय।
प्रज्ञापारमितायां शारद्वतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन
समुदयज्ञानं भावयितव्यं समुदयाऽनुपलब्धितामुपादाय। प्रज्ञापार-

---

(१) ब्रह्मलोकतृणीकारो वैराग्यस्य परो मतः॥ पञ्चदशी।

(२) बुद्धानां सुगतो देवो विश्वञ्च क्षणभङ्गुरम्।
आर्य्यतत्त्वाख्यया तत्त्वचतुष्टयमिदं क्रमात्॥
दुःखमायतनञ्चैव ततः समुदयो मतः।
मार्गश्चेत्यस्य च व्याख्या क्रमेण श्रूयतामतः॥
दुःखं संसारिणः स्कन्धास्ते च पञ्चप्रकीर्त्तिताः।
विज्ञानं वेदना संज्ञा संस्कारो रूपमेव च॥
पञ्चेन्द्रियाणि शब्दाद्या विषयाः पञ्च मानसम्।
धर्म्मायतनमेतानि द्वादशायतनानि तु॥
रागादीनां गणो यस्मात् समुदेति नृणां हृदि।
आत्मात्मीय स्वभावाख्यः स स्यात् समुदयः पुनः॥
क्षणिकाः सर्व्वसंस्काराः इति या वासना स्थिरा।
समार्ग इति विज्ञेयः स च मोक्षोऽभिधीयते॥
सर्व्वदर्शनसंग्रहः।

मितायां शारद्वतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन निरोधज्ञानं भावयितव्यं निरोधाऽनुपलब्धितामुपादाय। प्रज्ञापारमितायां शारद्वतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन मार्गज्ञानं भावयितव्यं मार्गाऽनुपलब्धितामुपादाय। प्रज्ञापारमितायां शारद्वतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन चयज्ञानं भावयितव्यं चयाऽनुपलब्धितामुपादाय। प्रज्ञापारमितायां शारद्वतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन अनुत्पादज्ञानं भावयितव्यं अनुत्पादाऽनुपलब्धितामुपादाय। प्रज्ञापारमितायां शारद्वतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन धर्म्मज्ञानं भावयितव्यं धर्म्माऽनुपलब्धितामुपादाय। प्रज्ञापारमितायां शारद्वतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन अन्वयज्ञानं भावयितव्यं अन्वयाऽनुपलब्धितामुपादाय। प्रज्ञापारमितायां शारद्वतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन संवृति(१)ज्ञानं भावयितव्यं संवृत्यनुपलब्धितामुपादाय। प्रज्ञापारमितायां शारद्वतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन परिचयज्ञानं भावयितव्यं परिचयाऽनुपलब्धितामुपादाय। प्रज्ञापारमितायां शारद्वतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन यथारुतज्ञानं(२) भावयितव्यं यथारुताऽनुपलब्धितामुपादाय। प्रज्ञापारमितायां शारद्वतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन

---

(१) अविद्या।

(२) शब्दार्थप्रत्ययानामितरेतराध्यासात्सङ्करस्तत्प्रविभागसंयमात् सर्व्व-भूतरुतज्ञानं॥ पातञ्जलदर्शनसमाधिपादे १७ सूत्रम्।

सवितर्कः[1] सविचारः[2] समाधिः परिपूरयितव्यः वितर्कविचाराऽनुपलब्धितामुपादाय। प्रज्ञापारमितायां शारद्वतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन [3]अवितर्कोऽविचारमात्रः समाधिः परिपूरयितव्यः अवितर्कोऽविचाराऽनुपलब्धितामुपादाय। प्रज्ञापारमितायां शारद्वतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेनाज्ञास्यामीतीन्द्रियं परिपूरयितव्यं आज्ञास्यामीतीन्द्रियाऽनुपलब्धितामुपादाय।

---

(१) तत्र शब्दार्थज्ञानविकल्पैः सङ्कीर्णा सवितर्का समापत्तिः॥ पातञ्जलदर्शनसमाधिपादस्य ४२ सूत्रम्। अस्यायमर्थः। तत्र तासु-समापत्तिषु मध्ये सवितर्कानामसमापत्तिरभिधीयते। साहि-शब्दस्यार्थस्य ज्ञानस्य च विकल्पैर्विभक्तानामपि अविभक्तग्रहणैः सङ्कीर्णा सम्मिश्रा परीक्षकैरन्वयव्यतिरेकाभ्यां विभज्यमाना अन्यः शब्दोऽन्योऽर्थोऽन्यज्ज्ञानमिति पर्य्यवस्यति। तत्र समापन्नस्य योगिनो यो गवाद्यर्थः समाधिप्रज्ञायां समारूढः तद्विकल्पानुविद्ध उपावर्त्तते सा सङ्कीर्णा समापत्तिः सवितर्कानाम। सा च समापत्तिः समाधिरेव "ता एव सवीजः समाधि"रिति वक्ष्यमाण सूत्रान्तरेण तथाभिधानात्॥

(२) स्मृतिपरिशुद्धौ स्वरूपशून्येवार्थनिर्भासा निर्वितर्का॥ तथा ४३ सूत्रम्। या शब्दसङ्केतश्रुतानुमानज्ञानविकल्पस्मृतिपरिशुद्धौ ग्राह्यस्वरूपोपरक्ताप्रज्ञा स्वमिव प्रज्ञारूपं ग्रहणात्मकं त्यक्का-पदार्थमात्रस्वरूपा ग्राह्यस्वरूपापन्नेव भवति सा निर्वितर्का समापत्तिः। भाष्यं। शब्दसङ्केतस्य श्रुतस्यानुमानस्य तेषां ज्ञानमेव विकल्पः तस्मात् स्मृतिः तस्याः परिशुद्धिरिति तट्टीका॥

(३) एतयैव च सविचारानिर्विचारा च सूक्ष्मविषयाव्याख्याता॥ तथा ४४ सूत्रम्।

प्रज्ञापारमितायां शारद्वतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेनाज्ञेन्द्रियं परिपूरयितव्यं आज्ञेन्द्रियाऽनुपलब्धितामुपादाय। प्रज्ञापारमितायां शारद्वतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेनाज्ञाताविन्द्रियं परिपूरयितव्यं आज्ञाताविन्द्रियानुपलब्धितामुपादाय। प्रज्ञापारमितायां शारद्वतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन अभिध्यायतनं परिपूरयितव्यमभिध्यायतनाऽनुपलब्धितामुपादाय। प्रज्ञापारमितायां शारद्वतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन कृत्स्नायतनं परिपूरयितव्यं कृत्स्नायतनाऽनुपलब्धितामुपादाय। प्रज्ञापारमितायां शारद्वतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन चत्वारिसंग्रहवस्तूनि परिपूरयितव्यानि वस्त्वनुपलब्धितामुपादाय। प्रज्ञापारमितायां शारद्वतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन व्यवस्थानानि परिपूरयितव्यानि व्यवस्थानाऽनुपलब्धितामुपादाय। प्रज्ञापारमितायां शारद्वतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन दशभूमयः परिपूरयितव्याः भूम्यनुपलब्धितामुपादाय। प्रज्ञापारमितायां शारद्वतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन दशचर्य्याः परिपूरयितव्याः चर्य्याऽनुपलब्धितामुपादाय। प्रज्ञापारमितायां शारद्वतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन दशक्षान्तयः परिपूरयितव्याः क्षान्त्यनुपलब्धितामुपादाय। प्रज्ञापारमितायां शारद्वतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन विंशतिरध्याशयाः परिपूरयितव्याः अध्याशयाऽनुपलब्धितामुपादाय। प्रज्ञापारमितायां शारद्वतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन सर्व्वज्ञज्ञानं परिपूरयितव्यं सर्व्वज्ञज्ञानाऽनुपलब्धितामुपादाय। प्रज्ञापारमितायां शारद्वतीपुत्र स्थित्वा बोधि-

सत्त्वेन महासत्त्वेन शमर्थविपश्यनाज्ञानं(१) परिपूरयितव्यं शमर्थ*-विपश्यनाज्ञानाऽनुपलब्धितामुपादाय। प्रज्ञापारमितायां शारद्वतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन तिस्रो(२)ऽविद्याः परिपूरयितव्याः अविद्याऽनुपलब्धितामुपादाय। प्रज्ञापारमितायां शारद्वतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन चतस्रः प्रतिसम्बिदः परिपूरयितव्याः प्रतिसम्बिदा†ऽनुपलब्धितामुपादाय। प्रज्ञापारमितायां शारद्वतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन चत्वारि वैशारद्यानि(३) परिपूरयितव्यानि वैशारद्याऽनुपलब्धितामुपादाय। प्रज्ञापारमितायां शारद्वतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन अच्युताः पञ्चाऽभिज्ञाः परिपूरयितव्याः अच्युताऽनुपलब्धितामुपादाय। प्रज्ञापारमितायां शारद्वतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन षट्पारमिताः

(१) पश्यनादिशब्दा बौद्धैर्दर्शनाद्यर्थे व्यवहृताः। अन्यैस्त्वसाधुपदत्वेनोक्ताः। यथाभामत्यां। ग्रथ्यतस्तावत् पश्यना तिष्ठना मिद्ध योषधाद्यसाधुप्रयोगः॥ इति।

(२) पातञ्जले चतस्रोऽविद्या उक्ताः यथा। अनित्याशुचिदुःखानात्मसु नित्यशुचिसुखात्मख्यातिरविद्या॥ साधनपादे ५ सूत्रम्।

(३) निर्विचारवैशारद्येऽध्यात्मप्रसादः। तथा समाधिपादे ४७ सूत्रम्। अशुद्ध्यावरणमलापेतस्य प्रकाशात्मनो बुद्धिसत्वस्य रजस्तमोभ्यामनभिभूतः स्वच्छः स्थितिप्रवाहो वैशारद्यमिति भाष्यं। रजस्तमसोरुपचयोऽशुद्धिः सैवावरणलक्षणो मलस्तस्मादपेतस्य प्रकाशात्मनः स्वप्रकाशस्वभावस्य बुद्धिसत्त्वस्य॥ इति टीका।

* शमथ इति ख, ग, पाठः।

† प्रतिसम्बिदनुपलब्धितामिति युक्तः पाठः।

परिपूरयितव्याः षट्पारमिताऽनुपलब्धितामुपादाय। प्रज्ञापारमितायां शारद्वतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन सप्तधनानि परिपूरयितव्यानि धनाऽनुपलब्धितामुपादाय। प्रज्ञापारमितायां शारद्वतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेनाऽष्टौ पुरुषवितर्काः परिपूरयितव्याः वितर्काऽनुपलब्धितामुपादाय। प्रज्ञापारमितायां शारद्वतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन नवसत्त्ववासाः परिपूरयितव्याः सत्त्ववासाऽनुपलब्धितामुपादाय। प्रज्ञापारमितायां शारद्वतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन दशबलानि परिपूरयितव्यानि बलाऽनुपलब्धितामुपादाय। प्रज्ञापारमितायां शारद्वतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेनाऽष्टादशावेणिकबुद्धधर्म्माः परिपूरयितव्याः आवेणिकबुद्धधर्म्माऽनुपलब्धितामुपादाय। प्रज्ञापारमितायां शारद्वतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन महामैत्री[१]-परिपूरयितव्या महामैत्र्यनुपलब्धितामुपादाय। प्रज्ञापारमितायां शारद्वतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन महाकरुणापरिपूरयितव्या महाकरुणाऽनुपलब्धितामुपादाय। प्रज्ञापारमितायां शारद्वतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन महामुदितापरिपूरयितव्या महामुदिताऽनुपलब्धितामुपादाय। प्रज्ञापारमितायां शारद्वतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन महोपेक्षापरिपूरयितव्या महो-

---

(१) मैत्रीकरुणामुदितोपेक्षाणां सुखदुःखपुण्यापुण्यविषयाणां भावनातश्चित्तप्रसादनम्॥ तथा समाधिपादे ३३ सूत्रम्।

तत्र सर्व्वप्राणिषु सुखसम्भोगापन्नेषु मैत्रीं भावयेत्। दुःखितेषु करुणां पुण्यात्मकेषु मुदितां अपुण्यात्मकेषूपेक्षामिति भाष्यम्॥

पेक्षाऽनुपलब्धितामुपादाय । प्रज्ञापारमितायां शारद्वतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन सर्व्वाऽऽकारवरोपेतं सर्व्वज्ञज्ञानमभिसम्बोद्धुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां योगः करणीयः। मार्गाऽऽकारज्ञतां परिज्ञातुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां योगः करणीयः। सर्व्वज्ञतां परिपूरयितुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां योगः करणीयः। सर्व्वसत्त्वचित्तचरितज्ञानाऽऽकारतां परिपूरयितुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां योगः करणीयः। सर्व्ववासनाऽनुसन्धिक्लेशान् प्रहातुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां योगः करणीयः। एवं हि शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन । प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं। बोधिसत्त्वन्यामं* शारद्वतीपुत्राव-क्रमि† तु कामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं। श्रावकभूमिप्रत्येकबुद्धभूमीप्रज्ञातुकामेन ते च भूमी अतिक्रमितुकामेन बोधिसत्त्वेनमहासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं। अवैवर्त्तिकभूमौस्थातुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं। षड़भिज्ञतायां(१) स्थातुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं। सर्व्वसत्त्वचित्तचरितविस्पन्दितानि ज्ञातुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापार-

* एष पाठः ५ पुस्तके ।

† क्रमितु इति च पुस्तके पाठः।

(१) ऋद्धिर्दिव्यचक्षुर्दिव्यश्रोत्रं परचित्तज्ञानं पूर्व्वनिवासाऽनुस्मृतिरास्रवक्षयज्ञानमिति षडभिज्ञाः॥ इत्यष्टसाहस्रीटीका ।

मितायां शिक्षितव्यं। सर्व्वश्रावकप्रत्येकबुद्धानां ज्ञानमभिभवितु-कामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं। धारणीमुखसमाधिमुखानि प्रतिलब्धुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं। सर्व्वश्रावकप्रत्येकबुद्धयानिकानां कुलपुत्राणां कुलदुहितॄणाञ्च दानं ददतां एकाऽनुमोदनासहगतेन चित्तोत्पादेन सर्व्वतत्कुशलमूलमभिभवितुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं। सर्व्वश्रावकप्रत्येकबुद्धयानिकानां कुलपुत्राणां कुलदुहितॄणाञ्च शीलं रक्षतां एकाऽनुमोदनासहगतेन चित्तोत्पादेन सर्व्वतत्कुशलमूलमभिभवितुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं। सर्व्वश्रावकप्रत्येकबुद्धयानिकानां कुलपुत्राणां कुलदुहितॄणाञ्च क्षान्तिं भावयतामेकाऽनुमोदनासहगतेन चित्तोत्पादेन सर्व्वतत्कुशलमूलमभिभवितुकामेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं। सर्व्वश्रावकप्रत्येकबुद्धयानिकानां कुलपुत्राणां कुलदुहितॄणाञ्च वीर्य्यमारभ्यतामेकाऽनुमोदनासहगतेन चित्तोत्पादेन सर्व्वतत्कुशलमूलमभिभवितुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं। सर्व्वश्रावकप्रत्येकबुद्धयानिकानां कुलपुत्राणां कुलदुहितॄणाञ्च ध्यानानि समापद्यतामेकाऽनुमोदनासहगतेन चित्तोत्पादेन सर्व्वतत्कुशलमूलमभिभवितुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं। सर्व्वश्रावकप्रत्येकबुद्धयानिकानां कुलपुत्राणां कुलद-

* पारमिता क, ख, ग, घ पाठः।

हितृणाञ्च[१] प्रज्ञां भावयतामेकाऽनुमोदनासहगतेन चित्तोत्पादेन सर्व्वं तत्कुशलमूलमभिभवितुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं । सर्व्वश्रावकप्रत्येकबुद्धानां शीलसमाधिप्रज्ञाविमुक्तिज्ञानदर्शनमेकाऽनुमोदनासहगतेन चित्तोत्पादेनाऽभिभवितुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं । सर्व्वश्रावकप्रत्येकबुद्धानां ध्यानविमोक्षसमापत्ती एकाऽनुमोदनासहगतेन चित्तोत्पादेनाऽभिभवितुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं । अल्पं दानं ददतः सर्व्वसत्त्वेभ्यः उपायकौशलपरिनामनायोगेन सर्व्वाऽऽकारज्ञतायां कथमप्रमेयाऽसंख्येयाऽपरिमाणं भवेदिति बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं । अल्पं शीलं रक्षतः सर्व्वसत्त्वेभ्यः उपायकौशलपरिनामनायोगेन सर्व्वाऽऽकारज्ञतायां कथमप्रमेयाऽसंख्येयाऽपरिमाणं भवेदिति बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं । अल्पं क्षान्तिं भावयतः सर्व्वसत्त्वेभ्यः उपायकौशलपरिनामनायोगेन सर्व्वाऽऽकारज्ञतायां कथमप्रमेयाऽसंख्येयाऽपरिमाणं भवेदिति बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं । अल्पं वीर्य्यमारभमानः सर्व्वसत्त्वेभ्यः उपायकौशलपरिनामनायोगेन सर्व्वाऽऽकारज्ञतायां कथमप्रेयाऽसंख्येयाऽपरिमाणं भवेदिति बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं । अल्पं ध्यानं समापद्यतः सर्व्वसत्त्वेभ्यः उपायकौशलपरिनामनायोगेन सर्व्वाऽऽकारज्ञ-

(१) कुलपुत्रः कुलदुहितेति शब्दः पूजावचनः । स्त्रीपुरुषयोरुपादानं षण्डोद्घतमुष्कादीनामधिगमनिरासज्ञापनार्थं ॥

तायां कथमप्रमेयाऽसंख्येयाऽपरिमाणं भवेदिति प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं। अल्पप्रज्ञां भावयतः सर्व्वसत्त्वेभ्यः उपायकौशलपरिनामनायोगेन सर्व्वाऽऽकारज्ञतायां कथमप्रमेयाऽसंख्येयाऽपरिमाणं भवेदिति बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं। पुनरपरं शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन दानपारमितायां स्थातुकामेन दानपारमितां परिपूरयितुकामेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं। पुनरपरं शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन शीलपारमितायां चरितुकामेन शीलपारमितां परिपूरयितुकामेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं। पुनरपरं शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन क्षान्तिपारमितायां चरितुकामेन क्षान्तिपारमितां परिपूरयितुकामेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं। पुनरपरं शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन वीर्य्यपारमितायां चरितुकामेन वीर्य्यपारमितां परिपूरयितुकामेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं। पुनरपरं शाद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन ध्यानपारमितायां चरितुकामेन ध्यानपारमितां परिपूरयितुकामेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं। पुनरपरं शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां चरितुकामेन प्रज्ञापारमितां परिपूरयितुकामेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं। पुनरपरं शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन एवं चित्तमुत्पादयितव्यं। कथं मे सर्व्वजातौ बुद्धविग्रहदर्शनं भवेत्। बुद्धसमन्वाहारो बुद्धानिरोधनं बुद्धपरिग्रहं भवेदिति प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं। पुनरपरं शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन बुद्धकायं परिनिष्पादयितुकामेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं। पुनरपरं शार-

द्वतीपुत्र बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन द्वात्रिंशतो महापुरुषलक्षणानि-प्रतिलब्धुकामेन प्रज्ञापारमितायां शिचितव्यं। पुनरपरं शारद्वती-पुत्र बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेनाऽशीतिमनुव्यञ्जनानि प्रतिलब्धुकामेन प्रज्ञापारमितायां शिचितव्यं। पुनरपरं शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन सर्व्वत्र जातौ जातिस्मरतां प्रतिलब्धुकामेन प्रज्ञापार-मितायां शिचितव्यं। पुनरपरं शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वेन महास-त्त्वेन बोधिचित्ताऽपरिप्रनाशतां* प्रतिलब्धुकामेन प्रज्ञापारमि-तायां शिचितव्यं। पुनरपरं शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन सर्व्वबोधिसत्त्वचर्य्याऽसम्प्रमोषतां प्रतिलब्धुकामेन प्रज्ञापारमितायां शिचितव्यं। पुनरपरं शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन सर्व्वपाप-मित्रपापसहायान् विवर्जितुकामेन प्रज्ञापारमितायां शिचितव्यं। पुनरपरं शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन सर्व्वबुद्ध बोधि-सत्त्वकल्याणमित्राण्याराधयितुकामेन प्रज्ञापारमितायां शिचितव्यं। पुनरपरं शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन सर्व्वमारकायिका-देवताविज्ञातुकामेन प्रज्ञापारमितायां शिचितव्यं। पुनरपरं शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन सर्व्वाऽऽवरणीयानि विशोधयि-तुकामेन प्रज्ञापारमितायां शिचितव्यं। पुनरपरं शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन सर्व्वधर्म्माऽनावरणतां प्रतिलब्धुकामेन प्रज्ञा-पारमितायां शिचितव्यं। पुनरपरं शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन बोधिसत्त्वकुलं परिनिष्पादयितुकामेन प्रज्ञापारमि-

---

* बोधिचित्तारिप्रमाणाशतामिति ख, घ पुस्तके पाठः। बोधिचित्तारि-प्रणाशतामिति ग पुस्तके पाठः।

तायां शिक्षितव्यं। पुनरपरं शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन बुद्धकुलमाराशयितुकामेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं। पुनरपरं शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन त्रिरत्नवंशाऽनुपच्छेदाय स्थातु-कामेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं। पुनरपरं शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन कुमारभूमिमनुप्राप्तुकामेन प्रज्ञापारमि-तायां शिक्षितव्यं। पुनरपरं शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन बुद्धबोधिसत्त्वैरविरहितेन भवितुकामेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षि-तव्यं। [*पुनरपरं शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन बोधिसत्त्व-भूमिमतिक्रमितुकामेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं।] पुनरपरं शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन क्षिप्रन्तथागतभूमिं परिपूर-यितुकामेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं। पुनरपरं शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन यैर्यैः कुशलमूलैर्यैर्यैराकारैराकाङ्क्षेत् सर्व्व-बुद्धान् भगवतः सत्कर्त्तुं गुरुकर्त्तुं मानयितुं पूजयितुं। तानि मे कुशलमूलानि तथाकाराः समृध्येयुरितिप्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं। पुनरपरं शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन सर्व्व-सत्त्वान् सन्तोषयितुकामेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं। [†पुन-रपरं शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन सर्व्वसत्त्वानामाज्ञाः परिपूरयितुकामेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं।] पुनरपरं शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन सर्व्वसत्त्वानामाशाः परि-पूरयितुकामेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं। अन्नपानवस्त्रयान-

---

* [ ] एतच्चिह्नद्वयान्तर्वर्त्तीपाठः ख, ग, घ पुस्तकेषु नास्ति।

† [ ] एतच्चिह्नद्वयान्तर्गतपाठः क पुस्तके नास्ति।

विभूषणपुष्पधूपचूर्णमाल्यविलेपनशयनाऽऽसनोपाश्रयग्लानप्रत्ययभैषज्यपरिष्कारैः धनधान्याऽलङ्कारमणिमुक्तावैदूर्य्यशङ्खशिलाप्रवालजातरूपरजतोद्यानराज्यादिभिः सर्व्वोपकरणोपभोगैः सर्व्वसत्त्वान् सन्तर्पयिष्यामीति बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां योगः करणीयः। पुनरपरं शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन धर्म्मधातुपरमालोके आकाशधातुपर्य्यवसाने सर्व्वसत्त्वान् महायाने समादापयितुकामेन दानपारमितायां प्रतिष्ठापयितुकामेन शीलपारमितायां प्रतिष्ठापयितुकामेन क्षान्तिपारमितायां प्रतिष्ठापयितुकामेन वीर्य्यपारमितायां प्रतिष्ठापयितुकामेन ध्यानपारमितायां प्रतिष्ठापयितुकामेन प्रज्ञापारमितायां प्रतिष्ठापयितुकामेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं। पुनरपरं शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेनैकमपि कुशलचित्तोत्पादमक्षयं कर्त्तुकामेन बोधिसत्त्वोपनिषदनात् बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन* प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं। पुनरपरं शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन ये पूर्व्वस्यान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु बुद्धाभगवन्तस्ते मे वर्णं भाषेरन्निति बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं। ये दक्षिणस्यान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु बुद्धाभगवन्तस्ते मे वर्णं भाषेरन्निति बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं। ये पश्चिमायान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु बुद्धाभगवन्तस्ते मे वर्णं भाषेरन्निति बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं। ये उत्तर-

---

* बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेनेति द्विः पाठः कचपुस्तके। ख,ग, घपुस्तके च।

स्यान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु बुद्धाभगवन्तस्ते मे वर्णं भाषेरन्निति बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं। ये उत्तरपूर्व्वस्यान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु बुद्धाभगवन्तस्ते मे वर्णं भाषेरन्निति बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं। ये पूर्व्वदक्षिणस्यान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु बुद्धाभगवन्तस्ते मे वर्णं भाषेरन्निति बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं। ये दक्षिणपश्चिमायान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु बुद्धाभगवन्तस्ते मे वर्णं भाषेरन्निति बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं। ये पश्चिमोत्तरस्यान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु बुद्धाभगवन्तस्ते मे वर्णं भाषेरन्निति बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं। येऽधस्ताद्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु बुद्धाभगवन्तस्ते मेवर्णं भाषेरन्निति बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं। ये उपरिष्टाद्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु बुद्धाभगवन्तस्ते मेवर्णं भाषेरन्निति प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं। पुनरपरं शारद्वतीपुत्र यानिपूर्व्वस्यांदिशि गङ्गानदीवालुकोपमानि बुद्धक्षेत्राणि तानि सर्व्वाण्येकचित्तोत्पादेनोपसंक्रमितुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं। यानिदक्षिणस्यांदिशि गङ्गानदीवालुकोपमानि बुद्धक्षेत्राणि तानि सर्व्वाण्येकचित्तोत्पादेनोपसंक्रमितुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं। यानिपश्चिमायांदिशि गङ्गानदीवालुकोपमानि बुद्धक्षेत्राणि तानि सर्व्वाण्येकचित्तो-

त्यादेनोपसंक्रमितुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं। यान्युत्तरस्यान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमानि बुद्धक्षेत्राणि तानि सर्व्वाण्येकचित्तोत्पादेनोपसंक्रमितुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं। यान्युत्तरपूर्व्वस्यांदिशि गङ्गानदीवालुकोपमानि बुद्धक्षेत्राणि तानि सर्व्वाण्येकचित्तोत्पादेनोपसंक्रमितुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं। यानि पूर्व्वदक्षिणस्यांदिशि गङ्गानदीवालुकोपमानि बुद्धक्षेत्राणि तानि सर्व्वाण्येकचित्तोत्पादेनोपसंक्रमितुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं। यानिदक्षिणपश्चिमायांदिशि गङ्गानदीवालुकोपमानि बुद्धक्षेत्राणि तानि सर्व्वाण्येकचित्तोत्पादेनोपसंक्रमितुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं। यानिपश्चिमोत्तरस्यांदिशि गङ्गानदीवालुकोपमानि बुद्धक्षेत्राणि तानि सर्व्वाण्येकचित्तोत्पादेनोपसंक्रमितुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं। यान्यधस्ताद्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमानि बुद्धक्षेत्राणि तानि सर्व्वाण्येकचित्तोत्पादेनोपसंक्रमितुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं। यान्युपरिष्टाद्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमानि बुद्धक्षेत्राणि तानि सर्व्वाण्येकचित्तोत्पादेनोपसंक्रमितुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं। पुनरपरं शारद्वतीपुत्र यानि पूर्व्वस्यांदिशि गङ्गानदीवालुकोपमानि बुद्धक्षेत्राणि तानि सर्व्वाण्येकस्वरघोषेण विज्ञापयितुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं। यानि दक्षिणस्यांदिशि गङ्गानदीवा-

शून्यतायां[१] स्थातुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं। परमार्थशून्यतायां[२] स्थातुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं। संस्कृतशून्यतायां[३] स्थातुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं। असंस्कृतशून्यतायां[४] स्थातुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं। अत्यन्तशून्यतायां[५] स्थातुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं। अनवराग्रशून्यतायां[६] स्थातुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां

---

(१) सर्व्वधर्म्मशून्यताज्ञानमत्र सर्व्वधर्म्मशून्यता तेन च शून्यताशून्या। तस्य ग्राहकविकल्प प्रहाणादियं प्रयोगमार्गेदशानां दिशान्दिशिभः शून्यत्वेन महाशून्यता तासां महासन्निवेशत्वादियं सर्व्वत्रगार्थेन(?) प्रथमायां भूमौ॥

(२) परमस्य निर्व्वाणस्यार्थं रूपशून्यत्वेन परमार्थशून्यता तस्य विसंयोगमात्रत्वादियमग्रार्थेन(?) द्वितीयायां भूमौ॥

(३) संस्कृतस्य त्रैधातुकस्य कामादिधातुशून्यत्वेन संस्कृतशून्यता तस्यापरिनिष्पन्नस्वभावत्वेन श क्व(?) प्रतिपक्षत्वात्। इयं निष्पन्दाग्राथन(?) तृतीयायां॥

(४) असंस्कृतस्यानुत्पादानिरोधानन्यथात्वस्य तेन शून्यत्वादसंस्कृतशून्यता। अनुत्पादादीनामुत्पादादिप्रतियोगिप्रज्ञप्तिनिमित्ताभावात्। इयं निष्परिग्रहार्थेन चतुर्थ्यां॥

(५) अन्तस्यान्तेन शून्यत्वादतीतानान्तत्वेनात्यन्तता। अन्तोभागस्तत्रोच्छेदशाश्वतान्तयोर्मध्ये न तदस्ति किञ्चिद्येन तयोर्भागव्यवच्छेदनिमित्तत्वेन स्वभावो व्यवस्थाप्यते। इयं सन्तानाभेदार्थेन पञ्चम्यां॥

(६) आदिमध्यपर्य्यवसानानां तैः शून्यत्वेनानवराग्रशून्यता। आद्यादीनां धर्म्मताऽनुस्मृतत्वेनात्यन्तिकत्वादियं निःक्लेशविशुद्धार्थेन षष्ठ्यां॥

शिक्षितव्यं । अनवकारशून्यतायां[१] स्थातुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं । प्रकृतिशून्यतायां[२] स्थातुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं । सर्व्वधर्म्मशून्यतायां[३] स्थातुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं । स्वलक्षणशून्यतायां[४] स्थातुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं । अनुपलम्भशून्यतायां[५] स्थातुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं । अभावशून्यतायां[६] स्थातुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन

---

(१) अवकरणोत्सर्गलक्षणस्य षकारस्य ?) विपर्य्ययेनानवकारस्तस्य तेन शून्यत्वादनवकारशून्यता । अवकरणादेः प्रक्रियारूपत्वेनानुत्सर्गप्रज्ञप्तिनिमित्तत्वायोगादियमनानात्वार्थेन(?) सप्तम्यां ॥

(२) सर्व्वार्य्यैरकृताप्रकृतिस्तस्यास्तया शून्यत्वात् प्रकृतिशून्यता । तस्याः संस्कृतासंस्कृतविकाराविकारानापत्तेः ॥

(३) धर्म्मस्य धर्म्मेण शून्यत्वात् सर्व्वधर्म्मशून्यतासर्व्वधर्म्माणां संस्कृतासंस्कृतराश्योरितरेतरापेक्षत्वेन स्वभावापरिनिष्पन्नत्वात् । एतच्च शून्यताद्वयमहीनानधिकार्थेन निर्विकल्पकक्षेत्रपरिशुद्धिवशिताद्वयाश्रयत्वेन चर्य्याफलभूमित्वात् प्रतिवेधपरिकर्म्मणाऽष्टम्यां ॥

(४) रूपणादिलक्षणस्य रूपादेस्तल्लक्षणशून्यत्वात् लक्षणशून्यता लक्षणव्यवस्थानस्य सामान्यविशेषप्रज्ञप्तिमात्रत्वात् ॥

(५) अतीतादीनां धर्म्माणामतीतादिष्वध्वस्वितरेतरविपर्य्ययानुपलभ्यत्वेनाऽनुपलम्भशून्यता । अध्वनां भावप्रज्ञप्तिमात्रत्वात् । एतच्च शून्यताद्वयं ज्ञानवशिताश्रयत्वेन तथैव नवम्यां ॥

(६) अभावशून्यता । अभावस्यासंस्कृतस्य शून्यतादेस्तेन शून्यत्वादभावशून्यता ॥

प्रज्ञापामितायां शिचितव्यं। स्वभावशून्यतायां[१] स्थातुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापरमितायां शिचितव्यं। अभावस्वभावशून्यतायां[२] स्थातुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिचितव्यं[३]। पुनरपरं शारद्वतीपुत्रालम्बनामतेयसमनन्तरहेतुप्रत्ययता* अवबोद्धुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिचितव्यं। पुनरपरं शारद्वतीपुत्राकारलचणान्यवबोद्धुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिचितव्यं।

---

* एष पाठः पुस्तकपञ्चके दृश्यते।

---

(१) स्वभावशून्यता। स्वभावस्य शून्यताख्यस्यार्य्याणां ज्ञानेन दर्शनेन वाह्यतकत्वात्(?) स्वभावशून्यता। ज्ञानदर्शनस्य यथाभूतार्थद्योतकत्वात्॥

(२) अत्राभावस्वभावशून्यता नास्तिसंयोगिकस्य धर्म्मस्य भावः प्रतीत्यसमुत्पन्नत्वादिति संयोगस्य तेन शून्यत्वादभावस्वभावशून्यता सामग्रीमात्रं भाव इति॥

भावस्य उपादानस्कन्धलचणस्य तेन शून्यत्वात् भावशून्यता। अस्थितैवैषा धर्म्माणां धर्म्मतेति परेण कर्त्राशून्यत्वात् परभावशून्यता। शून्यताधिष्ठानो हि पुरुषव्यापारः केवलं विघातायेति कृत्वा। एतच्च शून्यतात्रयं यथाक्रमं सवासनक्लेशावरणप्रहाणाश्रयत्वेन सवासनज्ञेयावरणप्रहाणाश्रयत्वेन स्वयं भूतार्थेन च बुद्धभूमौ वेदितव्यं। इत्यष्टसाहस्रीटीकायां विंशतिप्रकार शून्यताव्याख्याता अत्र तु मूले अष्टादशप्रकाराः दृश्यन्ते॥

पुनरपरं शारद्वतीपुत्र सर्व्वधर्म्माणां तथता अवबोद्धुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं। अवितथता अवबोद्धुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं। अनन्यतथतामवबोद्धुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं। अविकारतथतामवबोद्धुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं। यथावत्तथतामवबोद्धुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं। पुनरपरं शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन सर्व्वधर्म्माणां तथतामवबोद्धुकामेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं। पुनरपरं शारद्वतीपुत्र सर्व्वधर्म्माणां भूतकोटिमवबोद्धुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं। पुनरपरं शारद्वतीपुत्र यावन्त्यस्त्रिसाहस्रमहासाहस्रे लोकधातौ गङ्गानदीवालुकास्ताः सर्व्वा ज्ञातुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं। पुनरपरं शारद्वतीपुत्र त्रिसाहस्रमहासाहस्रे लोकधातौ महासमुद्रेष्वप्स्कन्धोनदीषु महानदीषु कुनदीषु सरस्तडागेषु पल्वलेषु तत्सर्व्वं शतधाभिन्नया वालाग्रकोट्याऽभ्युत्क्षेप्तुकामेन च तन्निश्रियां* प्राणिनोविहेठयितुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं। पुनरपरं शारद्वतीपुत्र यावांस्त्रिसाहस्र महासाहस्रे लोकधातावग्निस्कन्धःससर्व्वएकज्वालीभूतोभवेत्। तद्यथापि नाम कल्पोद्दाहे वर्त्तमाने तमेकेनसुखवायुनानिर्व्वापयितु-

---

* एष पाठः ५ पुस्तके। तदाश्रयानिति युक्तं प्रतिभाति।

कामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं। पुनरपरं शारद्वतीपुत्र त्रिसाहस्रमहासाहस्रे लोकधातौ वातमण्डलाकाया इमं त्रिसाहस्रमहासाहस्रं लोकधातुं विधुनुयुर्विरेयुर्विध्वंसयेयुः तद्यथापि नाम बुसमुष्टितां सर्वांमहाविक्षोभनावातमण्डलीयकानां शुल्याः शान्तकेनसंच्छादयितुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं*। [†पुनरपरं शारद्वतीपुत्र यस्त्रिसाहस्रमहासाहस्रे लोकधातावाकाशधातुस्तं सर्व्वमेकपर्य्यङ्केन स्फुरितुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं] पुनरपरं शारद्वतीपुत्र त्रिसाहस्रमहासाहस्रे लोकधातौ सुमेरुचक्रवाड़महाचक्रवाड़ाः पर्व्वतराजास्तान् सर्व्वानेकवालेन वह्वाऽभ्युत्क्षिप्याऽप्रमेयाऽसंख्येयान् लोकधातून् समुत्क्षिपेयमिति‡ बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं। पुनरपरं शारद्वतीपुत्र यावान् त्रिसाहस्रमहासाहस्रे लोकधातौ वृक्षतृणगुल्मौषधिवनस्पतिसञ्चयोलोष्टशर्करपाषाणपर्व्वतमहापृथिवीसंचयस्तं सर्व्वं परमाणुरजोयोगेन ज्ञातुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं। पुनरपरं शारद्वतीपुत्र यावन्तः पूर्व्वस्यान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु§ बुद्धाभगवन्तः सबोधिसत्त्वपरिवाराः सश्रावकसंघास्तान् सर्व्वानेकपिण्डपातेन प्रतिपाद-

* एष पाठः पुस्तकपञ्चके।

† [ ] एतच्चिह्नद्वयान्तर्गतपाठः क पुस्तके नास्ति।

‡ अभ्युत्क्षिपेयमिति ग, घ, च पाठः।

§ लोकधातुष्विति ख, ग, घ पाठः। बुद्धक्षेत्रेष्विति क, च, पाठः।

यितुकामेन एकपुष्पेणैकमाल्येनैकगन्धेनैकविलेपनेनैकचूर्णेनैकवस्त्रेणैकाभरणेनैकच्छत्रेणैकध्वजनैकपताकया सत्कर्त्तुकामेन गुरुकर्त्तुकामेन मानयितुकामेन पूजयितुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिचितव्यं। यावन्तो दचिणस्यांदिशि गङ्गानदीवालुकोपमेषु बुद्धचेत्रेषु बुद्धाभगवन्तः सबोधिसत्त्वपरिवाराः सश्रावकसंघास्तान् सर्व्वानेकपिण्डपातेनप्रतिपादयितुकामेनैकपुष्पेणैकमाल्येनैकगन्धेनैकविलेपनेनैकचूर्णेनैकवस्त्रेणैकाभरणेनैकच्छत्रेणैकध्वजेनैकपताकया सत्कर्त्तुकामेन गुरुकर्त्तुकामेनमानयितुकामेन पूजयितुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिचितव्यं। यावन्तः पश्चिमायांदिशि गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु बुद्धाभगवन्तः बोसधिसत्त्वपरिवाराः सश्रावकसंघास्तान् सर्व्वानेकपिण्डपातेन प्रतिपादयितुकामेनैकपुष्पेणैकमाल्येनैकगन्धेनैकविलेपनेनैकचूर्णेनैकवस्त्रेणैकाभरणेनैकच्छत्रेणैकध्वजेनैकपतकया सत्कर्त्तुकामेन गुरुकर्त्तुकामेन मानयितुकामेन पूजयितुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिचितव्यं। यावन्तउत्तरस्यांदिशि गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु बुद्धाभगवन्तः सबोधिसत्त्वपरिवाराः सश्रावकसंघास्तान् सर्व्वान् एकपिण्डपातेन प्रतिपादयितुकामेनैकपुष्पेणैकमाल्येनैकगन्धेनैकविलेपनेनैकचूर्णेनैकवस्त्रेणैकाभरणेनैकच्छत्रेणैकपताकया सत्कर्त्तुकामेन गुरुकर्त्तुकामेन मानयितुकामेन पूजयितुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिचितव्यं। यावन्त उत्तरपूर्व्वस्यांदिशि गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु बुद्धाभगवन्तः सबोधिसत्त्वपरिवाराः सश्रावकसंघास्तान् सर्व्वानेक-

पिण्डपातेन प्रतिपादयितुकामेनैकपुष्पेणैकमाल्येनैकविलेपनेनैकचूर्णेनैकवस्त्रेणैकाभरणेनैकच्छत्रेणैकध्वजेनैकपताकया सत्कर्त्तुकामेन गुरुकर्त्तुकामेन मानयितुकामेन पूजयितुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं । यावन्तः पूर्व्वदक्षिणस्यां दिशि गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु बुद्धाभगवन्तः सबोधिसत्त्वपरिवाराः सश्रावकसंघास्तान् सर्व्वानेकपिण्डपातेन प्रतिपादयितुकामेनैकपुष्पेणैकमाल्येनैकविलेपनेनैकचूर्णेनैकवस्त्रेणैकाभरणेनैकच्छत्रेणैकध्वजेनैकपताकया सत्कर्त्तुकामेन गुरुकर्त्तुकामेनमानयितुकामेन पूजयितुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं । यावन्तोदक्षिणपश्चिमायांदिशि गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु बुद्धाभगवन्तः सबोधिसत्त्वपरिवाराः सश्रावकसंघास्तान् सर्व्वानेकपिण्डपातेन प्रतिपादयितुकामेनैकपुष्पेणैकमाल्येनैकविलेपनेनैकचूर्णेनैकवस्त्रेणैकाभरणेनैकच्छत्रेणैकध्वजेनैकपताकया सत्कर्त्तुकामेन गुरुकर्त्तुकामेनमानयितुकामेन पूजयितुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं । यावन्तः पश्चिमोत्तरस्यांदिशि गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु बुद्धाभगवन्तः सबोधिसत्त्वपरिवाराः सश्रावकसंघास्तान् सर्व्वानेकपिण्डपातेन प्रतिपादयितुकामेनैकपुष्पेणैकमाल्येनैकविलेपनेनैकचूर्णेनैकाभरणेनैकच्छत्रेणैकध्वजेनैकपताकया सत्कर्त्तुकामेन गुरुकर्त्तुकामेन मानयितुकामेन पूजयितुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं । यावन्तोऽधस्ताद्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु बुद्धाभगवन्तः सबोधिसत्त्वपरिवाराः सश्रावकसंघास्तान् सर्व्वानेकपिण्डपातेन

प्रतिपादयितुकामेनैकपुष्पेणैकमाल्येनैकगन्धेनैकविलेपनेनैकचूर्णेनैकवस्त्रेणैकाभरणेनैकच्छत्रेणैकध्वजेनैकपताकया सत्कर्त्तुकामेन गुरुकर्त्तुकामेनमानयितुकामेन पूजयितुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिचितव्यं। यावन्त उपरिष्टाद्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु बुद्धाभगवन्तः सबोधिसत्त्वपरिवाराः सश्रावकसंघास्तान् सर्व्वानेकपिण्डपातेन प्रतिपादयितुकामेनैकपुष्पेणैकमाल्येनैकगन्धेनैकविलेपनेनैकचूर्णेनैकवस्त्रेणैकाभरणेनैकच्छत्रेणैकध्वजेनैकपताकया सत्कर्त्तुकामेन गुरुकर्त्तुकामेन मानयितुकामेन पूजयितुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिचितव्यं। पुनरपरं शारद्वतीपुत्र पूर्व्वस्यां दिशि गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु येसत्त्वास्तान् सर्व्वान् शीलस्कन्धे(१) प्रतिष्ठापयितुकामेन समाधिस्कन्धे प्रतिष्ठापयितुकामेन प्रज्ञास्कन्धे प्रतिष्ठापयितुकामेन विमुक्तिस्कन्धे प्रतिष्ठापयितुकामेन विमुक्तिज्ञानदर्शनस्कन्धे प्रतिष्ठापयितुकामेन स्रोत-आपत्तिफले प्रतिष्ठापयितुकामेन सकृदागामिफले प्रतिष्ठापयितुकामेन अनागामिफले प्रतिष्ठापयितुकामेन अर्हत्त्वे प्रतिष्ठापयितुकामेन प्रत्येकबोधौ प्रतिष्ठापयितुकामेन सर्व्वज्ञतायां प्रतिष्ठापयितुकामेन* मार्गाऽऽकारज्ञतायां प्रतिष्ठापयितु-

* एष पाठः क पुस्तके नास्ति।

(१) अनास्रवं शीलं समाधिः प्रज्ञा च शीलस्कन्धः समाधिस्कन्धः प्रज्ञास्कन्धः। सर्व्वावरणप्रहाणाद्विमुक्तिस्कन्धः विशिष्टज्ञानसाक्षात्करणं विमुक्तिज्ञानस्कन्धः॥ इत्यष्टसाहस्रीटीका।

कामेन सर्व्वाऽऽकारज्ञतायां प्रतिष्ठापयितुकामेन अनुपधिशेषे निर्व्वाणधातौ[१] प्रतिष्ठापयितुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं। ये दक्षिणस्यान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु सत्त्वास्तान् सर्व्वान् शीलस्कन्धे प्रतिष्ठापयितुकामेन समाधिस्कन्धे प्रतिष्ठापयितुकामेन प्रज्ञास्कन्धे प्रतिष्ठापयितुकामेन विमुक्तिस्कन्धे प्रतिष्ठापयितुकामेन विमुक्तिज्ञानदर्शनस्कन्धे प्रतिष्ठापयितुकामेन स्रोत-आपत्तिफले प्रतिष्ठापयितुकामेन सकृदागामिफले प्रतिष्ठापयितुकामेन अनागामिफले प्रतिष्ठापयितुकामेन अर्हत्त्वे प्रतिष्ठापयितुकामेन प्रत्येकबोधौ प्रतिष्ठापयितुकामेन सर्व्वज्ञतायां प्रतिष्ठापयितुकामेन मार्गाऽऽकारज्ञतायां प्रतिष्ठापयितुकामेन सर्व्वाऽऽकारज्ञतायां प्रतिष्ठापयितुकामेन अनुपधिशेषे निर्व्वाणधातौ प्रतिष्ठापयितुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं। ये पश्चिमायान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु सत्त्वास्तान् सर्व्वान् शीलस्कन्धे प्रतिष्ठापयितुकामेन समाधिस्कन्धे प्रतिष्ठापयितुकामेन प्रज्ञास्कन्धे प्रतिष्ठापयितुकामेन विमुक्तिस्कन्धे प्रतिष्ठापयितुकामेन विमुक्तिज्ञानदर्शनस्कन्धे प्रतिष्ठापयितुकामेन स्रोत-आपत्तिफले प्रतिष्ठापयितुकामेन सकृदागामिफले प्रतिष्ठापयितुकामेन अनागामिफले प्रतिष्ठापयितुकामेन अर्हत्त्वे प्रतिष्ठापयितुकामेन प्रत्येकबोधौ प्रति-

(१) न विद्यन्ते उपधयः स्कन्धाः सर्व्वरागादिप्रहाणावशेषीभूतत्वेन शेषा यस्मिन्। निर्व्वान्त्यस्मिन् सर्व्वविकल्पाः इति निर्व्वाणं तत्तथा तदेव धातुस्तदालम्बनभावेनार्य्याणां निष्पत्तेर्हेतुरतस्तस्मिन्निति योजनीयं। अष्टसाहस्रीटीका।

ष्ठापयितुकामेन सर्व्वज्ञतायां प्रतिष्ठापयितुकामेन मार्गाऽऽकार-ज्ञतायां प्रतिष्ठापयितुकामेन सर्व्वाऽऽकारज्ञतायां प्रतिष्ठापयितु-कामेन अनुपधिशेषे निर्व्वाणधातौ प्रतिष्ठापयितुकामेन बोधि-सत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं। ये उत्तरस्या-न्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु सत्त्वास्तान् सर्व्वान् शीलस्कन्धे प्रतिष्ठापयितुकामेन समाधिस्कन्धे प्रतिष्ठापयितुकामेन प्रज्ञास्कन्धे प्रतिष्ठापयितुकामेन विमुक्तिस्कन्धे प्रतिष्ठापयितुकामेन विमुक्तिज्ञानदर्शनस्कन्धे प्रतिष्ठापयितुकामेन स्रोत-आपत्तिफले प्रतिष्ठापयितुकामेन सकृदागामिफले प्रतिष्ठापयितुकामेन अना-गामिफले प्रतिष्ठापयितुकामेन अर्हत्त्वे प्रतिष्ठापयितुकामेन प्रत्येक-बोधौ प्रतिष्ठापयितुकामेन सर्व्वज्ञतायां प्रतिष्ठापयितुकामेन मार्गाऽऽकारज्ञतायां प्रतिष्ठापयितुकामेन सर्व्वाऽऽकारज्ञतायां प्रति-ष्ठापयितुकामेन अनुपधिशेषे निर्व्वाणधातौ प्रतिष्ठापयितुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं। ये उत्तर-पूर्व्वस्यान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु सत्त्वास्तान् सर्व्वान् शीलस्कन्धे प्रतिष्ठापयितुकामेन समाधिस्कन्धे प्रतिष्ठाप-यितुकामेन प्रज्ञास्कन्धे प्रतिष्ठापयितुकामेन विमुक्तिस्कन्धे प्रति-ष्ठापयितुकामेन विमुक्तिज्ञानदर्शनस्कन्धे प्रतिष्ठापयितुकामेन स्रोत-आपत्तिफले प्रतिष्ठापयितुकामेन सकृदागामिफले प्रतिष्ठापयितु-कामेन अनागामिफले प्रतिष्ठापयितुकामेन अर्हत्त्वे प्रतिष्ठापयितु-कामेन प्रत्येकबोधौ प्रतिष्ठापयितुकामेन सर्व्वज्ञतायां प्रतिष्ठाप-यितुकामेन मार्गाऽऽकारज्ञतायां प्रतिष्ठापयितुकामेन सर्व्वाऽऽकार-

ज्ञतायां प्रतिष्ठापयितुकामेन अनुपधिशेषे निर्व्वाणधातौ प्रतिष्ठापयितुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं। ये पूर्व्वदक्षिणस्यान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु सत्त्वास्तान् सर्व्वान् शीलस्कन्धे प्रतिष्ठापयितुकामेन समाधिस्कन्धे प्रतिष्ठापयितुकामेन प्रज्ञास्कन्धे प्रतिष्ठापयितुकामेन विमुक्तिस्कन्धे प्रतिष्ठापयितुकामेन विमुक्तिज्ञानदर्शनस्कन्धे प्रतिष्ठापयितुकामेन स्रोत-आपत्तिफले प्रतिष्ठापयितुकामेन सकृदागामिफले प्रतिष्ठापयितुकामेन अनागामिफले प्रतिष्ठापयितुकामेन अर्हत्त्वे प्रतिष्ठापयितुकामेन प्रत्येकबोधौ प्रतिष्ठापयितुकामेन सर्व्वज्ञतायां प्रतिष्ठापयितुकामेन मार्गाऽऽकारज्ञतायां प्रतिष्ठापयितुकामेन सर्व्वाऽऽकारज्ञतायां प्रतिष्ठापयितुकामेन अनुपधिशेषे निर्व्वाणधातौ प्रतिष्ठापयितुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं।

ये दक्षिणपश्चिमायान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु सत्त्वास्तान् सर्व्वान् शीलस्कन्धे प्रतिष्ठापयितुकामेन समाधिस्कन्धे प्रतिष्ठापयितुकामेन प्रज्ञास्कन्धे प्रतिष्ठापयितुकामेन विमुक्तिस्कन्धे प्रतिष्ठापयितुकामेन विमुक्तिज्ञानदर्शनस्कन्धे प्रतिष्ठापयितुकामेन स्रोत-आपत्तिफले प्रतिष्ठापयितुकामेन सकृदागामिफले प्रतिष्ठापयितुकामेन अनागामिफले प्रतिष्ठापयितुकामेन अर्हत्त्वे प्रतिष्ठापयितुकामेन प्रत्येकबोधौ प्रतिष्ठापयितुकामेन सर्व्वज्ञतायां प्रतिष्ठापयितुकामेन मार्गाऽऽकारज्ञतायां प्रतिष्ठापयितुकामेन सर्व्वाऽऽकारज्ञतायां प्रतिष्ठापयितुकामेन अनुपधिशेषे निर्व्वाणधातौ प्रतिष्ठापयितुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां

शिचितव्यं। ये पश्चिमोत्तरस्यान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु सत्त्वास्तान् सर्व्वान् शीलस्कन्धे प्रतिष्ठापयितुकामेन समाधिस्कन्धे प्रतिष्ठापयितुकामेन प्रज्ञास्कन्धे प्रतिष्ठापयितुकामेन विमुक्तिस्कन्धे प्रतिष्ठापयितुकामेन विमुक्तिज्ञानदर्शनस्कन्धे प्रतिष्ठापयितुकामेन स्रोत-आपत्तिफले प्रतिष्ठापयितुकामेन सकृदागामिफले प्रतिष्ठापयितुकामेन अनागामिफले प्रतिष्ठापयितुकामेन अर्हत्त्वे प्रतिष्ठापयितुकामेन प्रत्येकबोधौ प्रतिष्ठापयितुकामेन सर्व्वज्ञतायां प्रतिष्ठापयितुकामेन मार्गाऽऽकारज्ञतायां प्रतिष्ठापयितुकामेन सर्व्वाऽऽकारज्ञतायां प्रतिष्ठापयितुकामेन अनुपधिशेषे निर्व्वाणधातौ प्रतिष्ठापयितुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिचितव्यं। येऽधस्ताद्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु सत्त्वास्तान् सर्व्वान् शीलस्कन्धे प्रतिष्ठापयितुकामेन समाधिस्कन्धे प्रतिष्ठापयितुकामेन प्रज्ञास्कन्धे प्रतिष्ठापयितुकामेन विमुक्तिस्कन्धे प्रतिष्ठापयितुकामेन विमुक्तिज्ञानदर्शनस्कन्धे प्रतिष्ठापयितुकामेन स्रोत-आपत्तिफले प्रतिष्ठापयितुकामेन सकृदागामिफले प्रतिष्ठापयितुकामेन अनागामिफले प्रतिष्ठापयितुकामेन अर्हत्त्वे प्रतिष्ठापयितुकामेन प्रत्येकबोधौ प्रतिष्ठापयितुकामेन सर्व्वज्ञतायां प्रतिष्ठापयितुकामेन मार्गाऽऽकारज्ञतायां प्रतिष्ठापयितुकामेन सर्व्वाऽऽकारज्ञतायां प्रतिष्ठापयितुकामेन अनुपधिशेषे निर्व्वाणधातौ प्रतिष्ठापयितुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिचितव्यं। ये उपरिष्टाद्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु सत्त्वास्तान् सर्व्वान् शीलस्कन्धे प्रतिष्ठापयितुकामेन

समाधिस्कन्धे प्रतिष्ठापयितुकामेन प्रज्ञास्कन्धे प्रतिष्ठापयितुकामेन विमुक्तिस्कन्धे प्रतिष्ठापयितुकामेन विमुक्तिज्ञानदर्शनस्कन्धे प्रतिष्ठापयितुकामेन स्रोत-आपत्तिफले प्रतिष्ठापयितुकामेन सकृदागामिफले प्रतिष्ठापयितुकामेन अनागामिफले प्रतिष्ठापयितुकामेन अर्हत्त्वे प्रतिष्ठापयितुकामेन प्रत्येकबोधौ प्रतिष्ठापयितुकामेन सर्व्वज्ञतायां प्रतिष्ठापयितुकामेन मार्गाऽऽकारज्ञतायां प्रतिष्ठापयितुकामेन सर्व्वाऽऽकारज्ञतायां प्रतिष्ठापयितुकामेन अनुपधिशेषे* निर्व्वाणधातौ प्रतिष्ठापयितुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितां शिक्षितव्यं। पुनरपरं शारद्वतीपुत्र यावन्तो दशदिग्लोकधातुषु† सत्त्वास्तान् सर्व्वाञ्छ्रावकप्रत्येकबुद्धयानेन च महायानेन च परिनिर्व्वापयितुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं। पुनरपरं शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां चरतादानं ददतैवं शिक्षितव्यं॥

यदेवं दानं दत्त्वा महाफलं भवत्येवं दानं दत्त्वा क्षत्रिय महाशील‡कुलेषूपपद्यते। एवं दानं दत्त्वा ब्राह्मणमहाशीलकुलेषूपपद्यते। एवं दानं दत्त्वा तदेवं दानं निश्राय चातुर्महाराजिकेषु देवेषूपपद्यते। एवं दानं दत्त्वा तदेवं दानं निश्राय त्रायस्त्रिंशेषु देवेषूपपद्यते। एवं दानं दत्त्वा तदेवं दानं निश्राय यामेषु देवेषूपपद्यते। एवं दानं दत्त्वा तदेवं दानं निश्राय तुषितेषु

---

* परिनिर्व्वाणधातौ इति च पुस्तके पाठः।

† दशदिग्लोके सर्व्वलोकधातुष्विति ख, ग, घ, च पुस्तके पाठः।

‡ महाशाल इति ख, ग, घ, च पुस्तकेषु पाठः।

देवेषूपपद्यते। एवं दानं दत्त्वा तदेवं दानं निश्राय निर्म्माण-
रतिषु देवेषूपपद्यते। एवं दानं दत्त्वा तदेवं दानं निश्राय पर-
निर्म्मितवशवर्त्तिषु देवेषूपपद्यते। एवं दानं दत्त्वा तदेवं दानं
निश्राय प्रथमं ध्यानं समापद्यते। एवं दानं दत्त्वा तदेवं दानं
निश्राय द्वितीयं ध्यानं समापद्यते। एवं दानं दत्त्वा तदेवं दानं
निश्राय तृतीयं ध्यानं समापद्यते। एवं दानं दत्त्वा तदेवं दानं
निश्राय चतुर्थं ध्यानं समापद्यते। एवं दानं तत्त्वा तदेवं दानं
निश्राय आकाशानन्त्यायतनसमापत्तिं समापद्यते। एवं दानं दत्त्वा
तदेवं दानं निश्रायज्ञानानन्त्यायतनसमापत्तिं समापद्यते। एवं दानं
दत्त्वा तदेवं दानं निश्राय आकिञ्चन्यायतनसमापत्तिं समापद्यते।
एवं दानं दत्त्वा तदेवं दानं निश्राय नैवसंज्ञानासंज्ञायतन-
समापत्तिं समापद्यते। एवं दानं दत्त्वा चत्वारिस्मृत्युपस्थानान्युत्प-
द्यन्ते। एवं दानं दत्त्वा चत्वारि सम्यक्प्रहाणान्युत्पद्यन्ते। एवं
दानं दत्त्वा पञ्चेन्द्रियाण्युत्पद्यन्ते। एवं दानं दत्त्वा पञ्चबलान्युत्प-
द्यन्ते। एवं दानं दत्त्वा सप्तबोध्यङ्गान्युत्पद्यन्ते। एवं दानं दत्त्वा
आर्य्याष्टाङ्गो मार्ग उत्पद्यते। एवं दानं दत्त्वाशून्यताऽऽनिमित्ता-
ऽप्रणिहितविमोक्षमुखान्युत्पद्यन्ते। एवं दानं दत्त्वा स्रोतआपत्ति-
फलमनुप्राप्यते। एवं दानं दत्त्वा सकृदागामिफलमनुप्राप्यते। एवं
दानं दत्त्वा अनागामिफलमनुप्राप्यते। एवं दानं दत्त्वा अर्हत्त्व-
मनुप्राप्यते। एवं दानं दत्त्वा प्रत्येकबोधिरनुप्राप्यते। एवं दानं
दत्त्वा अनुत्तरासम्यक्सम्बोधिरनुप्राप्यते। पुनरपरं शारद्वतीपुत्र
बोधिसत्त्वो महासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन्जानात्येवमुपायकौश-

त्त्वेन दानं दत्तं दानपारमितां परिपूरयत्येवं दानं दत्तं शीलपार-मितां परिपूरयत्येवं दानं दत्तं क्षान्तिपारमितां परिपूरयत्येवं दानं दत्तं वीर्य्यपारमितां परिपूरयत्येवं दानं दत्तं ध्यानपारमितां परिपूरयत्येवं दानं दत्तं प्रज्ञापारमितां परिपूरयति।

अथायुष्मान् शारद्वतीपुत्रोभगवन्तमेतदवोचत्। कथं भगवन् बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन दानं ददता दानपारमिता परिपूरिता भवति। कथं भगवन् बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन शीलं रक्षता शील-पारमिता परिपूरिता भवति। कथं भगवन् बोधिसत्त्वेन महा-सत्त्वेन क्षान्तिं भावयता क्षान्तिपारमिता परिपूरिता भवति। कथं भगवन् बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन वीर्य्यमारभता वीर्य्यपारमिता परिपूरिता भवति। कथं भगवन् बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन ध्यानं समापद्यता ध्यानपारमिता परिपूरिता भवति। कथं भगवन् बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञां भावयता प्रज्ञापारमिता परिपूरिता भवति। भगवानाह। अनुपलम्भयोगेन शारद्वतीपुत्र दानस्य दायकस्य प्रतिग्राहकस्य त्रिमण्डलपरिशुद्धा दानपारमिता परि-पूरिता भवति। आपत्त्यनापत्त्यध्यापत्तितामुपादाय शीलपारमिता परिपूरिता भवति। अक्षोभनतामुपादाय क्षान्तिपारमिता परि-पूरिता भवति। कायचित्तवीर्य्याश्रंसनतामुपादाय वीर्य्यपारमिता परिपूरिता भवति। *अविक्षेपाऽसङ्करणतामुपादाय ध्यानपारमिता परिपूरिता भवति। सर्व्वधर्म्मप्रज्ञा†नताऽनुपलम्भयोगेन प्रज्ञापार-

---

* अविक्षेपाप्रारणता इति ख, ग, घ पुस्तके पाठः।

† प्रजानता इति ख, ग, घ पुस्तके पाठः।

मिता परिपूरिता भवति। पुनरपरं शारद्वतीपुत्र अतीतानागत-प्रत्युत्पन्नानां बुद्धानां भगवतां सर्व्वबुद्धगुणान् प्रज्ञातुकामेनाऽनुप्राप्नु-कामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं। पुनरपरं शारद्वतीपुत्र संस्कृताऽसंस्कृतानां धर्म्माणां पारं गन्तुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं। पुनरपरं शारद्वतीपुत्र साश्रवानाऽश्रवाणां धर्म्माणां पारं गन्तुकामेन बोधि-सत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं। पुनरपरं शार-द्वतीपुत्र कुशलाऽकुशलानां धर्म्माणां पारं गन्तु कामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं। पुनरपरं शारद्वतीपुत्र लौकिकलोकोत्तराणां धर्म्माणां पारं गन्तुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं। पुनरपरं शारद्वतीपुत्र रूप्यरूपिणां धर्म्माणां पारं गन्तुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं। पुनरपरं शारद्वतीपुत्र व्याकृताऽ-व्याकृतानां धर्म्माणां पारं गन्तुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं। पुनरपरं शारद्वतीपुत्र नियताऽ-नियतानां धर्म्माणां पारं गन्तुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं। पुनरपरं शारद्वतीपुत्र नैर्यानिकाऽ-नैर्यानिकानां धर्म्माणां पारं गन्तुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं। पुनरपरं शारद्वतीपुत्र हात*-भागीयानां विशेषभागीयानां धर्म्माणां पारं गन्तुकामेन बोधि-

* हानभागीयानामिति ग पुस्तके पाठः, भागीयानामिति ख, घ पुस्तके पाठः।

सत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं। [*पुनरपरं शारद्वतीपुत्र भागीयानां विशेषभागीयानां धर्म्माणां पारं गन्तुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं।] पुनरपरं शारद्वतीपुत्र पृथग्जनधर्म्माणामार्य्यधर्म्माणां पारं गन्तुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं। पुनरपरं शारद्वतीपुत्र शैक्षधर्म्माणामशैक्षधर्म्माणां पारं गन्तुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं। पुनरपरं शारद्वतीपुत्र श्रावकधर्म्माणां प्रत्येकबुद्धधर्म्माणां पारं गन्तुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं। पुनरपरं शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वधर्म्माणां बुद्धधर्म्माणाञ्च पारं गन्तुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं। पुनरपरं शारद्वतीपुत्र सर्व्वधर्म्माणां पारं गन्तुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं। पुनरपरं शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन अतीतानागतप्रत्युत्पन्नानां धर्म्माणां तथतामनुबोद्धुकामेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं। पुनरपरं शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन सर्व्वधर्म्माणामनुत्पादकोटिमनुप्राप्तुकामेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं। पुनरपरं शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन सर्व्वधर्म्माणां भूतकोटिं प्रतिवेद्धुकामेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं। पुनरपरं शारद्वतीपुत्र सर्व्वश्रावकप्रत्येकबुद्धानां पूर्व्वंगमेन भवितु कामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं। पुनरपरं शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन सर्व्व-

---

* एतच्चिह्नद्वयमध्यवर्त्तीपाठः क पुस्तके नास्ति।

बुद्धानां भगवतामुपस्थायकेन भवितुकामेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं। पुनरपरं शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन सर्व्वबुद्धानां भगवतामत्यन्तपरिचारकेण* भवितुकामेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं। पुनरपरं शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन महापरिवारेण भवितुकामेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं। पुनरपरं शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेनातीतानागतप्रत्युत्पन्नानां बोधिसत्त्वपरिवाराणां प्रतिलब्धुकामेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं। पुनरपरं शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन सर्व्वदातॄणां दक्षिणां परिशोधयितुकामेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं। पुनरपरं शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन दानेन च गृहीतचित्तेन भवितुकामेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं। पुनरपरं शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन दौःशील्यचित्तपृथक्कर्त्तुकामेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं। पुनरपरं शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन व्यापादचित्तमुत्स्रष्टुकामेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं। पुनरपरं शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन कौसीद्यचित्तमनुत्पादयितुकामेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं। पुनरपरं शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन विक्षेपचित्तमनुत्पादयितुकामेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं। पुनरपरं शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन दौष्प्रज्ञचित्तमनुत्पादयितुकामेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं। पुनरपरं शारद्वतीपुत्र

* मभ्यन्तरपरिवारेण ग, घ पुस्तके पाठः।

बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन सर्व्वसत्त्वान् दानमये पुण्यक्रियावस्तुनिप्रतिष्ठापयितुकामेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं। पुनरपरं शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन सर्व्वसत्त्वाञ्छीलमये पुण्यक्रियावस्तुनि प्रतिष्ठापयितुकामेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं। पुनरपरं शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन सर्व्वसत्त्वान् भावनामये पुण्यक्रियावस्तुनिप्रतिष्ठापयितुकामेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं। पुनरपरं शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन सर्व्वसत्त्वानैर्य्यापथसहगते पुण्यक्रियावस्तुनिप्रतिष्ठापयितुकामेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं। पुनरपरं शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन सर्व्वसत्त्वान् सर्व्वौषधिकसहगते पुण्यक्रियावस्तुनिप्रतिष्ठापयितुकामेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं। पुनरपरं शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन सर्व्वाऽऽकारं पञ्चचक्षुंषि निष्पादयितुकामेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं। पुनरपरं शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन यदुत्तमाऽऽत्मचक्षुर्निष्पादयितुकामेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं। दिव्यं चक्षुर्निष्पादयितुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं। प्रज्ञाचक्षुर्निष्पादयितुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं। धर्म्मचक्षुर्निष्पादयितुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं। बुद्धचक्षुर्निष्पादयितुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं। पुनरपरं शारद्वतीपुत्र ये पूर्व्वस्यांदिशि गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु बुद्धाभगवन्तस्तान् सर्व्वान् दिव्येनचक्षुषासंद्रष्टुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन यञ्च बुद्धाभगवन्तोधर्म्मं भाषन्ते

Pariçiṣta Parvan, (Text) Fasc. 1–5 @ /6/ each	Rs. 1	14
Prākrita-Paingalam, Fasc. 1–6 @ /6/ each	2	4
Prithivirāj Rāsa, (Text) Part II, Fasc. 1–5 @ /6/ each	1	14
Ditto (English) Part II, Fasc. 1	0	12
Prākṛta Lakṣaṇam, (Text) Fasc. 1	1	8
Parāçara Smṛti, (Text) Vol. I, Fasc. 1–8; Vol. II, Fasc. 1–6; Vol. III, Fasc. 1–6 @ /6/ each	7	8
Parāçara, Institutes of (English)	0	12
Prabandhacintāmaṇi (English) Fasc. 1–3 @ /12/ each	2	4
*Sāma Vēda Saṁhitā, (Text) Vols. I, Fasc. 5–10; II, 1–6; III, 1–7; IV, 1–6; V, 1–8, @ /6/ each Fasc.	12	6
Sāṅkhya Sūtra Vṛtti, (Text) Fasc. 1–4 @ /6/ each	1	8
Ditto (English) Fasc. 1–3 @ /12/ each	2	4
Suçruta Saṁhitā, (Eng.) Fasc. 1 @ /12/	0	12
*Taittereya Saṁhitā, (Text) Fasc. 14–45 @ /6/ each	12	0
Tāṇḍya Brāhmaṇa, (Text) Fasc. 1–19 @ /6/ each	7	2
Tattva Cintāmaṇi, (Text) Vol. I, Fasc. 1–9, Vol. II, Fasc. 1–10, Vol. III, Fasc. 1–2, Vol. IV, Fasc. 1, Vol. V, Fasc. 1–5, Part IV, Vol. II, Fasc. 1–12 @ /6/ each	14	10
Trikāṇḍa-Maṇḍanam, (Text) Fasc. 1-2 @ /6/	0	12
Tul'si Sat'sai, (Text) Fasc. 1–5 @ /6/ each	1	14
Upamita-bhava-prapañca-kathā (Text) Fasc. 1-4 @ /6/ each ...	1	2
Uvāsagadasāo, (Text and English) Fasc. 1–6 @ /12/	4	8
Varāha Purāṇa, (Text) Fasc. 1–14 @ /6/ each	5	4
Varsa Krya Kaumudi, Fasc. 1–4 @ /6/	1	8
*Vāyu Purāṇa, (Text) Vol. I, Fasc. 2–6; Vol. II, Fasc. 1–7, @ /6/ each	4	8
Viṣṇu Smṛti, (Text) Fasc. 1–2 @ /6/ each	0	12
Vivādaratnākara, (Text) Fasc. 1–7 @ /6/ each	2	10
Vṛhannāradiya Purāṇa, (Text) Fasc. 1–6 @ /6/	2	4
Vṛhat Svayambhū Purāṇa, Fasc. 1–6	2	4
Tibetan Series.		
Pag-Sam Thi S'iñ, Fasc. 1–4 @ 1/ each	4	0
Sher-Phyin, Vol. I, Fasc. 1–5; Vol. II, Fasc. 1–3; Vol. III, Fasc. 1–5, @ 1/ each	13	0
Rtogs *brjod dpag hkhri* S'iñ (Tib. & Sans.) Vol. I, Fasc. 1–5; Vol. II. Fasc. 1–5 @ 1/ each	10	0
Arabic and Persian Series.		
'Ālamgīrnāmah, with Index, (Text) Fasc. 1–13 @ /6/ each... ...	4	14
Al-Muqaddasi (English) Vol. I, Fasc. 1–3 @ /12/	2	4
Āīn-i-Akbarī, (Text) Fasc. 1–22 @ 1/ each	22	0
Ditto (English) Vol. I, Fasc. 1–7, Vol. II, Fasc. 1–5, Vol. III, Fasc. 1–5, @ 1/12/ each	29	12
Akbarnāmah, with Index, (Text) Fasc. 1–37 @ 1/ each	37	0
Ditto English Fasc, 1–6 @ 1/ each	6	0
Arabic Bibliography, by Dr. A. Sprenger	0	6
Bādshāhnāmah, with Index, (Text) Fasc. 1–19 @ /6/ each	7	2
Catalogue of Arabic Books and Manuscripts	1	0
Catalogue of the Persian Books and Manuscripts in the Library of the Asiatic Society of Bengal. Fasc. 1–3 @ 1/ each	3	0
Dictionary of Arabic Technical Terms, and Appendix, Fasc. 1–21 @ 1/ each	21	0
Farhang-i-Rashīdī, (Text) Fasc. 1–14 @ 1/ each	14	0
Fihrist-i-Ṭūsī, or, Ṭūsy's list of Shy'ah Books, (Text) Fasc. 1–4 @ /12/ each	3	0
Futūḥ-ush-Shām of Wāqidī, (Text) Fasc. 1–9 @ /6/ each	3	6
Ditto of Āzādī, (Text) Fasc. 1–4 @ /6/ each	1	8
Haft Āsmān, History of the Persian Masnawi, (Text) Fasc. 1 ...	0	12
History of the Caliphs, (English) Fasc. 1–6 @ /12/ each	4	8
Iqbālnāmah-i-Jahāngīrī, (Text) Fasc. 1–3 @ /6/ each	1	2
Iṣābah, with Supplement, (Text) 51 Fasc. @ /12/ each	38	4
Maāṣir-ul-Umarā, Vol. I, Fasc. 1–9, Vol. II, Fasc. 1–9; Vol. III, 1-10; Index to Vol. I, Fasc. 10-11; Index to Vol. III, Fasc. 11-12; Index to Vol. II, Fasc. 10–12 @ /6/ each	13	2
Maghāzi of Wāqidī, (Text) Fasc. 1–5 @ /6/ each	1	14

* The other Fasciculi of these works are out of stock, and complete copies cannot be supplied.

Muntakhabu-t-Tawārīkh, (Text) Fasc. 1–15 @ /6/ each ... Rs. 5 0
Muntakhabu-t-Tawārīkh, (English) Vol. I, Fasc. 1–7; Vol. II, Fasc. 1–5 and 3 Indexes; Vol. III, Fasc. 1 @ /12/ each 12 0
Muntakhabu-l-Lubāb, (Text) Fasc. 1–19 @ /6/ each 7 2
Ma'āsir-i-'Ālamgīrī, (Text), Fasc. 1–6 @ /6/ each 2 4
Nukhbatu-l-Fikr, (Text) Fasc. 1 ... ... 0 6
Nizāmī's Khiradnāmah-i-Iskandari, (Text) Fasc. 1-2 @ /12/ each 1 8
Riyāzu-s-Salātīn, (Text) Fasc. 1–5 @ /6/ each 1 14
Tabaqāt-i-Nāṣirī, (Text) Fasc. 1–5 @ /6/ each 1 14
Ditto (English) Fasc. 1–14 @ /12/ each 10 8
Ditto Index 1 0
Tārīkh-i-Fīrūz Shāhi of Ziyāu-d-dīn Barni (Text) Fasc. 1–7 @ /6/ each... 2 10
Tārīkh-i-Fīrūzshāhi, of Shams-i-Sirāj Aif, (Text) Fasc. 1–6 @ /6/ each... 2 4
Ten Ancient Arabic Poems, Fasc. 1-2 @ 1/8/ each 3 0
Wīs o Rāmīn, (Text) Fasc. 1–5 @ /6/ each 1 14
Zafarnāmah, Vol. I, Fasc. 1–9, Vol. II, Fasc. 1–8 @ /6/ each .. 6 6
Tuzuk-i-Jahāngīrī, (Eng.) Fasc. 1 ... ... 0 12

ASIATIC SOCIETY'S PUBLICATIONS.

1. ASIATIC RESEARCHES. Vol. VII, Vols. XI and XVII, and Vols. XIX and XX @ 10/ each 50 0
2. PROCEEDINGS of the Asiatic Society from 1865 to 1869 (incl.) @ /6/ per No.; and from 1870 to date @ /8/ per No.
3. JOURNAL of the Asiatic Society for 1843 (12), 1844 (12), 1845 (12), 1846 (5), 1847 (12), 1848 (12), 1866 (7), 1867 (6), 1868 (6), 1869 (8), 1870 (8), 1871 (7), 1872 (8), 1873 (8) 1874 (8), 1875 (7), 1876 (7), 1877 (8), 1878 (8), 1879 (7), 1880 (8), 1881 (7), 1882, (6), 1883 (5), 1884 (6), 1885 (6), 1886 (8), 1887 (7), 1888 (7), 1889 (10), 1890 (11), 1891 (7), 1892 (8), 1893 (11), 1894 (8), 1895 (7), 1896 (8), 1897 (8), 1898 (8), 1899 (8), @ 1/8 per No. to Members and @ 2/ per No. to Non-Members

N. B.—The figures enclosed in brackets give the number of Nos. in each Volume.

4. Centenary Review of the Researches of the Society from 1784–1883 ... 3 0
   A sketch of the Turki language as spoken in Eastern Turkistan, by R. B. Shaw (Extra No., *J.A.S.B.*, 1878) 4 0
   Theobald's Catalogue of Reptiles in the Museum of the Asiatic Society (Extra No., *J.A.S.B.*, 1868) 2 0
   Catalogue of Mammals and Birds of Burmah, by E. Blyth (Extra No., *J.A.S.B.*, 1875) 4 0
   Introduction to the Maithilī Language of North Bihār, by G. A. Grierson, Part II, Chrestomathy and Vocabulary (Extra No., *J.A.S.B.*, 1882) 4 0
5. Anīs-ul-Musharrahīn 3 0
6. Catalogue of Fossil Vertebrata 3 0
7. Catalogue of the Library of the Asiatic Society, Bengal, by W. A. Bion 3 8
8. Ināyah, a Commentary on the Hidāyah, Vols. II and IV, @ 16/ each... 32 0
9. Jawāmlu-l-'ilm ir-riyāẓī, 168 pages with 17 plates, 4to. Part I ... 2 0
10. Khizānatu-l-'ilm 4 0
11. Mahābhārata, Vols. III and IV, @ 20/ each 40 0
12. Moore and Hewitson's Descriptions of New Indian Lepidoptera, Parts I–III, with 8 coloured Plates, 4to. @ 6/ each 18 0
13. Sharaya-ool-Islām 4 0
14. Tibetan Dictionary, by Csoma de Körös 10 0
15. Ditto Grammar „ „ 8 0
16. Kaçmīraçabdāmṛta, Parts I & II @ 1/8/ 3 0
17. A descriptive catalogue of the paintings, statues, &c., in the rooms of the Asiatic Society of Bengal by C. R. Wilson... ... ... 1 0
18. Memoir on maps illustrating the Ancient Geography of Kaśmir by M. A. Stein PH.D., Jl. Extra No. 2 of 1899 ... ... 4 0

Notices of Sanskrit Manuscripts, Fasc. 1–29 @ 1/ each 29 0
Nepalese Buddhist Sanskrit Literature, by Dr. R. L. Mitra ... 5 0

N.B.—All Cheques, Money Orders, &c., must be made payable to the "Treasurer, Asiatic Society," only.

1-3-02.

Books are supplied by V.-P.P.